

**T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

TERÖRÜN EKONOMİYE VE EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Lütfü GÜR**

**Tez Danışmanı
Dr. Cüneyt SEVİM**

ANKARA-2014

TEZ TANITIM FORMU

TEZİN TARİHİ : 25.07.2014

TEZİN TİPİ : Yüksek Lisans Tezi

TEZİN BAŞLIĞI : Terörün Ekonomiye ve Ekonomik Büyümeye Etkisi

TEZİN YAPILDIĞI BİRİM : Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Yönetimi Ana Bilim Dalı

SPONSOR KURULUŞ : -

DAĞITIM LİSTESİ : Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Tez Hazırlama, Onay, Dağıtım ve Muhafaza Esasları Kılavuzunda Belirtilen Yerlere

TEZİN ÖZETİ : Küresel bir tehdit haline gelen terörün meydana getirdiği zararlardan birisi de ekonomik zararlardır. Devletlerin etkin bir terörle mücadele politikası uygulayabilmeleri için terörün olası zararlarını öngörebilmeleri ve bunlara karşı proaktif önlemler alabilmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada terörün Türkiye için hangi ekonomik sektörleri daha çok etkilediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu sayede terörün ekonomik zararlarına karşı alınabilecek önlemlere ışık tutulmak istenmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER : Terör, terörizm, ekonomik büyüme, ilişkisel tarama modeli, Regresyon Analizi, Pearson Korelasyon Analizi, Shapiro-Wilk Testi

SAYFA SAYISI : 95

GİZLİLİK DERECESESİ : Tasnif Dışı

Bu tezde belirtilen görüş ve yorumlar yazana aittir. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ya da diğer kamu kuruluşlarının görüşlerini yansıtmaz.

**T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

TERÖRÜN EKONOMİYE VE EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

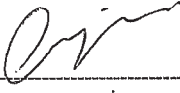
**Hazırlayan
Lütfü GÜR**

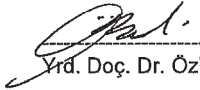
**Tez Danışmanı
Dr. Cüneyt SEVİM**

ANKARA-2014

ANKARA - 2014 KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Lütfü GÜR'ün Terörün Ekonomiye ve Ekonomik Büyümeye Etkisi konulu tez çalışması, jürimiz tarafından GÜVENLİK YÖNETİMİ Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman
Dr. Cüneyt SEVİM

Üye
Yrd. Doç. Dr. Özkan BALI

Üye
Dr. Ercan TURGUT

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2014

(İmza ve Mühür)

Önder Haluk TEKBAS
Prof. Dr.
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Başta Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼ė¼ olmak ¼zere, bu çalışmanın meydana gelmesinde tecr¼beleri ile bana yol g¼steren ve Harp Okulu'nda ¼ėrenciyken ¼ėretmenim, tezimde danıŐmanım olan ve hayatım boyunca ¼ėrencisi olmaktan gurur duyacağım Sayın Dr. C¼neyt SEVİM'e ve hiçbir desteğini esirgemeyen, çok saygıdeğer Anabilim Dalı BaŐkanım Yrd. Doç. Dr. Ertan EROL'a teŐekk¼rlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca bu s¼rete desteğini hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve her koŐulda bana yardımlarını sunan J. Okul. K.lığı personeline Ő¼kranlarımı sunarım.

T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
ANKARA 2014

TERÖRÜN EKONOMİYE VE EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Lütfü GÜR

ÖZET

Günümüzde terörle ilgili yapılan çalışmalarda, terörün sebebini araştıran çalışmalardan çok, zararlarını önleme ve azaltmaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Çünkü insanlık tarihi kadar eski bir olgu olan şiddet, terör olarak veya başka şekillerde, yeryüzünde insanoğlu yaşadığı sürece var olacaktır.

Terör örgütleri gerçekleştirdiği terör eylemleri neticesinde sebep olduğu insan kayıpları, ekonomik zararlar, ülke vatandaşında yarattığı hoşnutsuzluk ve ülkenin prestijinin kaybı ile ülkeleri, özellikle onları yöneten hükümetleri zor durumda bırakmaktadırlar. Bu zararları önlemek veya etkisini en aza indirmek için hükümetler birçok çalışma yapmaktadırlar.

Bunlardan biri de terörün ekonomik zararlarını azaltma çalışmalarıdır. Bu zararlar neticesinde ülkeler güvenliklerini arttırıcı bir dizi önlemler almak için yatırım kaynaklarını güvenlik amaçlı kullanmaktadırlar. Günümüzde özel teşebbüsün kullandığı etkinlik, verimlilik ve tasarruf prensipleri birçok hükümet için ülke yönetiminde de kullanılabilir hale gelmiş prensiplerdir. Çünkü hükümetlerin yönetim başarısı büyük bir oranda ekonomik başarıyla doğru orantılıdır.

Kısacası ekonomiyi olumsuz etkileyebilecek bir güce sahip olan terör tehdidinin, hükümetler tarafından dikkate alınması gerçeği kaçınılmazdır. Özellikle Türkiye gibi uzun yıllardır terörle mücadele eden ülkelerin, terörün ülke ekonomisinde hangi sektörleri olumsuz etkilediğini tespit etmesi çok önem arz etmektedir. Çünkü etkin bir terörle mücadele politikasının oluşturulabilmesi için öncelikle terörün sebep olabileceği muhtemel zararların doğru tespit edilmesi gerekmektedir. Diğerlerine göre daha çok etkilenen sektörler tespit edilmeli ve böylelikle terör eylemlerinin arttığı veya artması beklendiği dönemlerde bu sektörleri koruyucu proaktif önlemlerin alınması mümkün olabilmelidir.

Bu bağlamda, bu çalışmada terörün Türkiye ekonomisi ve büyümesini belirleyen unsurlara etkisi incelenmeye çalışılmış ve diğerlerine göre daha hassas sektörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla çalışmanın birinci bölümünde terör, terörizm, ekonomik büyüme ve terörün ekonomik büyümeye etkisi ile ilgili kavramlardan bahsedilmiş, bu kavramların kuramsal alt yapıları açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde terörün ekonomik büyümeye etkisi ile ilgili çalışmalar incelenmiştir. İncelenen çalışmalar buldukları sonuçlara göre sınıflandırılmıştır. Üçüncü bölümde, ilişkisel tarama yöntemiyle betimleyici istatistikler çıkarılmıştır. Terör sebebiyle meydana gelen kayıplar (sivil, asker, kamu görevlisi) bağımsız değişken olarak, Dünya Bankası veri tabanında Türkiye için alınan 79 ekonomik gösterge içerisinde anlamlı olan 17 ekonomik gösterge bağımlı değişken olarak SPSS yardımıyla tek tek incelenmiştir. Bağımsız değişken ve bağımlı değişkenlerin normal dağılıma uyup uymadığını kontrol etmek için “Shapiro-Wilk Testi” uygulanmıştır. Normal dağılıma uyduğu tespit edilen değişkenlere daha sonra parametrik testler uygulanmıştır. Bu testlerin sırası ve amaçları şu şekildedir; değişkenler arasındaki ilişki için “Pearson Korelasyon Analizi”, değişkenlerin birbirine açıklama durumları için “Tek Değişkenli Regresyon Analizi” ve değişkenlerin önem kontrolü için “Tek- yönlü Anova Testi” kullanılmıştır.

Elde edilen sonuçlar iki grupta değerlendirilmiştir. Bunlardan

birincisi, terör sebebiyle meydana gelen kayıplar (diğer bütün değişkenlerin etkisinin olmadığı farz ve kabul edildiği ortamda) arttığında artış gösteren ekonomik değişkenlerdir. Bu değişkenler; enflasyon, silah ithalatı, askeri harcamalar, gayri safi sabit sermaye oluşumu, mevduat faiz oranı, istihdam (15 yaş üzeri toplam nüfus %), silahlı kuvvetler personeli (toplam işgücü %), üretim (GSYH içindeki %) ve kısa vadeli borçtur. Kısacası ilk grupta, terör bağımsız değişkeni ile pozitif yönde ilişkili olan bağımlı değişkenler tespit edilmiştir.

İkinci grupta, terör değişkeni arttığında azalan ekonomik değişkenler tespit edilmiştir. Bu değişkenler; dış borç ödemeleri (IMF anapara ödemeleri), nihai tüketim harcamaları (GSYH %), yakıt ihracatı (mal ihracatı %), katma değer hizmetleri (GSYH %), kişi başına GSYH, mal ihracatı, işsizlik (toplam işgücünün %) ve toplam borç ödemeleridir. Kısacası ikinci grupta, bağımsız değişken olan terör ile negatif yönde ilişkisi olan bağımlı değişkenler tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada sadece bağımsız değişken ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkinin yönü değil, ilişkinin şiddeti de tespit edilmiştir.

Son bölümde ise, yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş ve “ekonomi güvenliği” kavramından bahsedilerek, terör sebebiyle ekonomik büyümeyi etkileyecek sektörlerle ilgili bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Terör, terörizm, ekonomik büyüme, ilişkisel tarama modeli, Regresyon Analizi, Pearson Korelasyon Analizi, Shapiro-Wilk Testi

Tez Yöneticisi : Dr. Cüneyt SEVİM

Sayfa Sayısı : 95

**T.C.
TURKISH MILITARY ACADEMY
DEFENSE SCIENCE INSTITUTE
DEPARTMENT OF SECURITY MANAGEMENT
ANKARA 2014**

**THE IMPACT OF TERROR ON ECONOMY AND ECONOMIC
GROWTH
MASTER THESIS**

Lütfü GÜR

ABSTRACT

Today, in terror related studies, prevention and reducing studies have been done more than cause of terror studies. Because all the authorities accept the presence of the violence, as old as human history, in terror or other forms.

Terrorist groups leave countries, especially governments in difficult situations by terror attacks which cause human loss, economic damage, disapproval in citizens and prestige loss of country. Governments have made a lot of studyings to prevent that situations or minimize effects of them.

One of this studying is reduction of economic damage of terror. As a result of these damages, countries have used their different investment resources to take number of security enhancing precautions. In present day, trading companies principles, effectiveness, efficiency and saving are as important as for governments while ruling their countries. Because a large percentage of success in the management of government are directly proportional to economic success.

In shortly, the negative impact of terror on economy must be considered by governments. It is very important, especially countries, like ours, which are fighting against terror for many years, must determine the adverse effect of terror in which sectors of economy. Because identifying the potential damage is essential to make effective counter terrorism policy. More affected sectors should be identified and when acts of terrorism is rised or expected to rise, proactive precautions can be taken for these sectors.

From this point of view, in this study, terrorism impact of Turkey's economy and its growth factors tried to be examined to identify the more susceptible sectors. For this aim, In first part of this study, theoretical background of terror, terrorism and economic growth mentioned and related to the concepts mentioned.

In the Second Section of work, studies on the effects of terrorism on economic growth have been examined. In this chapter, surveys, which are between terrorism and economic growth and their results mentioned. In Third Section, descriptive statistics are found intervention of relational screening model. Human loss, caused by terrorism is determined as independent variable, 17 significant economic indicators selected in 79 economic indicators, taken from World Bank Database are determined as dependent variable and variables examined by SPSS program. Independent variable and the dependent variables to check, whether they fit the normal distribution, "Shapiro-Wilk test" was applied. The normal distribution is found to comply with the parametric tests were applied to the variables. The purpose of this test sequence and are as follows; for relationship between variables "Pearson Correlation Analysis", the description of the variables to each other for the situation "Univariate Regression Analysis" and the importance of the variables to control "Single-way ANOVA test" has used.

The results were evaluated in two groups. First one, increasing economic variables which are increase when the losses due to terrorism

(when all other variables are considered ineffective) increases. These variables are; inflation, arms imports, military expenditure, gross fixed capital formation, deposit interest rate, (%), employment (15 years % over total population), armed forces personnel (total workforce%), manufacturing (% of GDP) and short term liability are positively affected. Briefly in first group, dependent variables are determined which are in positive relation with terror, independent variable.

In second group, decreasing economic variables are determined when terror variable increased. These variables are; external debt payments (IMF principal payments), final consumption expenditure (% of GDP), fuel exports (exports of goods%), value added services (% of GDP), GDP per capita (current U.S. dollars), merchandise exports (current U.S. dollars), unemployment (% of total labor force), and total debt payments. Briefly in second group, dependent variables are determined which are in negative relation with terror, independent variable. In research work, not only direction of the relationship between independent variable and dependent variables are determined, but also intensity of relation is determined too.

In conclusion, results of study evaluated and concept of “economy security” mentioned and some advices are given which are related with economic damages caused by terrorism.

Keywords : Terror, terrorism, economic growth, relational screening model, Pearson Corelation Analysis, Regression Analysis, Shapiro-Wilk Test

Advisor : Dr. Cüneyt SEVİM

Number of Pages : 95

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM TERÖR, TERÖRİZM, EKONOMİK BÜYÜME VE TERÖRÜN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ

1. TERÖR	5
2. TERÖRİZM	8
3. EKONOMİK BÜYÜME KAVRAMI	11
a. Ekonomik Büyümenin Unsurları	12
(1) Fiziksel Sermaye	13
(2) Beşeri Sermaye	14
(3) Kurumsal Politikalar	15
(4) Ekonomik Performans	16
(5) Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı	17
4. TERÖRÜN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ	18
a. Turizm	25
b. Net Doğrudan Yabancı Yatırımı	27
c. Ticaret	28
ç. Finansal Pazar	30
d. Menkul Kıymet Piyasalar	31
e. Bütçe	31
f. Tarım ve Hayvancılık	31

İKİNCİ BÖLÜM TERÖRÜN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN SONUÇLARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

1. TERÖRÜN BÜTÜN ÜLKELERDEKİ EKONOMİK BÜYÜMEYİ AZALTMASI SONUCUNA VARAN ÇALIŞMALAR	39
2. TERÖRÜN BAZI ÜLKELERDEKİ EKONOMİK BÜYÜMEYİ AZALTMASI SONUCUNA VARAN ÇALIŞMALAR	40
3. EKONOMİK BÜYÜME ARTTIKÇA TERÖRÜN AZALMASI SONUCUNA VARAN ÇALIŞMALAR	43
4. TERÖR VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDA İLİŞKİ TESPİT EDEMİYEN ÇALIŞMALAR	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TERÖRÜN EKONOMİYE VE EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ ANALİZİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ, DEĞİŞKENLER, VERİ SETİ VE VARSAYIMLAR.....	48
a. Araştırmanın Amacı	48
b. Araştırmanın Önemi.....	48
c. Değişkenler, Veri Seti ve Varsayımlar.....	49
2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	49
a. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	49
b. Evren ve Örneklem	49
c. Araştırma Modeli.....	50
ç. Araştırmanın Yöntemi	50
(1) Pearson Korelasyon Analizi.....	51
(2) Tek Değişkenli Regresyon Analizi	52
3. TÜRKİYE'DE TERÖRÜN, EKONOMİYE VE EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR	52
a. Terör Sebebiyle Artan Ekonomik Değişkenler	53
(1) Enflasyon ve terör ilişkisi	54
(2) Silah İthalatı ve terör ilişkisi	55
(3) Askeri Harcamalar ve Terör İlişkisi	57
(4) Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu ve Terör İlişkisi	59
(5) Mevduat Faiz Oranı ve Terör İlişkisi	61
(6) İstihdam ve Terör İlişkisi	63
(7) Silahlı Kuvvetler Personeli ve Terör İlişkisi	65
(8) Üretim ve Terör İlişkisi	66
(9) Kısa Vadeli Borç ve Terör İlişkisi	68
b. Terör Sebebiyle Azalan Ekonomik Değişkenler	70
(1) Dış Borç Ödemeleri ve Terör İlişkisi	70
(2) Nihai Tüketim Harcamaları ve Terör İlişkisi	72
(3) Yakıt İhracatı ve Terör İlişkisi	74
(4) Katma Değer Hizmetler ve Terör İlişkisi	76
(5) Kişi Başına GSYH ve Terör İlişkisi	78
(6) Mal İhracatı ve Terör İlişkisi.....	80
(7) İşsizlik ve Terör İlişkisi	82
(8) Toplam Borç ve Terör İlişkisi	84

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	91
KAYNAKÇA	96
EKLER.....	101

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
ANOVA	:	Analysis Of Variance
ARIMA	:	Autoregressive Integrated Moving Average
DYY	:	Doğrudan Yabancı Yatırımı
ETA	:	Euskadi Ta Askatasuna (Bask Vatani ve Özgürlük)
GSMH	:	Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYH	:	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
GKK	:	Geçici Köy Korucusu
GSSS	:	Gayri Safi Sabit Sermaye
IMF	:	International Monetary Fund
ITERATA	:	International Terrorism: Attributes of Terrorist Events
NATO	:	North Atlantic Treaty Organization
ODA	:	Official Development Assistance
OECD	:	The Organisation for Economic Co-operation and Development
SIPRI	:	Stockholm International Peace Research Institute
SPSS	:	Statistical Package for the Social Sciences
Std.	:	Standard
VAR Model	:	Vector Autoregressive Model

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Terörün makroekonomiye etkisiyle ilgili çalışmalar	23
Tablo 2: Terörün mikroekonomiye etkisi ile ilgili çalışmalar	32
Tablo 3: Enflasyon ve terör Pearson Korelasyon Analizi	54
Tablo 4: Enflasyon ve terör Regresyon Analizi	54
Tablo 5: Enflasyon ve terör varyans Analizi(ANOVA)	55
Tablo 6: Enflasyon ve terör katsayısı	55
Tablo 7: Silah ithalatı ve terör Pearson Korelasyon Analizi.....	56
Tablo 8: Silah ithalatı ve terör Regresyon Analizi.....	56
Tablo 9: Silah ithalatı ve terör varyans analizi (ANOVA).....	57
Tablo 10: Silah ithalatı ve terör katsayısı	57
Tablo 11: Askeri harcamalar ve terör Pearson Korelasyon Analizi	58
Tablo 12: Askeri harcamalar ve terör Regresyon Analizi	58
Tablo 13: Askeri harcamalar ve terör varyans analizi (ANOVA).....	59
Tablo 14: Askeri harcamalar ve terör katsayısı	59
Tablo 15: Gayri safi sabit sermaye oluşumu ve terör Pearson Korelasyon Analizi	60
Tablo 16: Gayri safi sabit sermaye oluşumu ve terör Regresyon Analizi ...	60
Tablo 17: Gayri safi sabit sermaye oluşumu ve terör varyans analizi (ANOVA)	61
Tablo 18: Gayri safi sabit sermaye ve terör katsayısı	61
Tablo 19: Mevduat faiz oranı ve terör Pearson Korelasyon Analizi.....	62
Tablo 20: Mevduat faiz oranı ve terör Regresyon Analizi.....	62
Tablo 21: Mevduat faiz oranı ve terör varyans analizi (ANOVA).....	63
Tablo 22: Mevduat faiz oranı ve terör katsayısı	63
Tablo 23: İstihdam ve terör Pearson Korelasyon Analizi.....	64
Tablo 24: İstihdam ve terör Regresyon Analizi.....	64
Tablo 25: İstihdam ve terör varyans analizi (ANOVA).....	65
Tablo 26: İstihdam ve terör katsayısı	65
Tablo 27: Silahlı kuvvetler personeli ve terör Pearson Korelasyon Analizi.....	66
Tablo 28: Silahlı kuvvetler personeli ve terör Regresyon Analizi.....	66
Tablo 29: Askeri personel ve terör varyans analizi (ANOVA).....	67
Tablo 30: Askeri personel ve terör katsayısı	67
Tablo 31: Üretim ve terör Pearson Korelasyon Analizi.....	68
Tablo 32: Üretim ve terör Regresyon Analizi	68
Tablo 33: Üretim ve terör varyans analizi (ANOVA).....	68
Tablo 34: Üretim ve terör katsayısı	69
Tablo 35: Kısa vadeli borç ve terör Pearson Korelasyon Analizi.....	70
Tablo 36: Kısa vadeli borç ve terör Regresyon Analizi.....	70
Tablo 37: Kısa vadeli borç ve terör varyans analizi (ANOVA).....	70
Tablo 38: Kısa vadeli borç ve terör katsayısı	71
Tablo 39: Dış borç ödemeleri ve terör Pearson Korelasyon Analizi	72
Tablo 40: Dış borç ödemeleri ve terör Regresyon Analizi	72
Tablo 41: Dış borç ödemesi ve terör varyans analizi (ANOVA)	72
Tablo 42: Dış borç ödemesi ve terör katsayısı	73
Tablo 43: Nihai tüketim harcamaları ve terör Pearson Korelasyon Analizi.....	74
Tablo 44: Nihai tüketim harcamaları ve terör Regresyon Analizi.....	74
Tablo 45: Nihai tüketim harcamaları ve terör varyans analizi (ANOVA).....	75

Tablo 46: Nihai tüketim ve terör katsayısı	75
Tablo 47: Yakıt ihracatı ve terör Pearson Korelasyon Analizi	76
Tablo 48: Yakıt ihracatı ve terör Regresyon Analizi	76
Tablo 49: Yakıt ihracatı ve terör varyans analizi (ANOVA)	77
Tablo 50: Yakıt ihracatı ve terör katsayısı	77
Tablo 51: Katma değer hizmetler ve terör Pearson Korelasyon Analizi	78
Tablo 52: Katma değer hizmetler ve terör Regresyon Analizi	78
Tablo 53: Katma değer hizmetler ve terör varyans analizi (ANOVA)	79
Tablo 54: Katma değer hizmetler ve terör katsayısı	79
Tablo 55: Kişi başı GSYH ve terör Pearson Korelasyon Analizi.....	80
Tablo 56: Kişi başı GSYH ve terör Regresyon analizi.....	80
Tablo 57: Kişi başı GSYH ve terör varyans analizi (ANOVA).....	81
Tablo 58: Kişi başı GSYH ve terör katsayısı	81
Tablo 59: Mal ihracatı ve terör Pearson Korelasyon Analizi.....	82
Tablo 60: Mal ihracatı ve terör Regresyon Analizi.....	82
Tablo 61: Mal ihracatı ve terör varyans analizi (ANOVA).....	83
Tablo 62: Mal ihracatı ve terör katsayısı	83
Tablo 63: İşsizlik ve terör Pearson Korelasyon Analizi.....	84
Tablo 64: İşsizlik ve terör Regresyon Analizi	84
Tablo 65: İşsizlik ve terör varyans analizi (ANOVA).....	85
Tablo 66: İşsizlik ve terör katsayısı	85
Tablo 67: Toplam borç ve terör Pearson Korelasyon Analizi	86
Tablo 68: Toplam borç ve terör Regresyon Analizi	86
Tablo 69: Toplam borç ve terör varyans analizi (ANOVA)	87
Tablo 70: Toplam borç ve terör katsayısı	87
Tablo 71: Türkiye’de terör sebebiyle meydana gelen ölümlerden pozitif yönde etkilenen ekonomik değişkenler	88
Tablo 72: Türkiye’de terör sebebiyle meydana gelen ölümlerden negatif yönde etkilenen ekonomik değişkenler	89

GİRİŞ

Şiddetin bir çeşidi olan terör, neredeyse insanlık tarihi kadar eskidir. Terörle ilgili günümüze kadar sosyolojik, politik ve tarih gibi alanlarda pek çok çalışma yapılmasına rağmen, ekonomi ve terör ilişkisi üzerinde yakın geçmişimize kadar pek durulmamıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan günümüze Keynes, Pigou, Meade ve Robbins gibi ekonomistlerin çalışmaları başta olmak üzere savaş ve ekonomi arasındaki ilişki ile ilgili birçok çalışma yapılmış, ancak terörün ekonomi üzerine etkisini inceleyen çalışmalara daha az önem verilmiştir.

Küresel şirketlerin yaygınlaşması, 11 Eylül 2001 Amerika, 11 Mart 2004 Madrid, 7 Temmuz 2005 Londra'da meydana gelen terör olayları gibi küresel terör saldırılarının artması terörün ekonomi üzerine etkisini araştırma ihtiyacını doğurmuştur. Bu tür küresel terör saldırıları sonucu, terörün küresel ekonomi ve finansal pazarları etkileyen önemli bir jeopolitik risk olduğu anlaşılmıştır.

Terörün ekonomi üzerinde kısa ve uzun vadeli, tüketici ve firmaların güvenini düşüren, riskten doğan memnuniyetsizliği arttıran, tüketim ve reel yatırımı azaltan, para piyasası ve hammadde pazarlarını küçülten etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Ekonomik etkilerinin yanında terörün, korku ortamı yaratarak ekonomik davranışlar üzerinde psikolojik etkisinin de olduğu değerlendirilmektedir (Karolyi ve Martell, 2006:1-3).

Terör saldırılarının en temel özelliği önceden öngörülememesi ve sebep olacağı zararın tahmin edilememesidir. İki ülkenin benzer terör saldırılarına maruz kalması, bu saldırıların meydana getireceği zararların aynı olacağı anlamına gelmemektedir. Bu zararların farklı olması; zaman, ülkenin o anki ekonomik durumu, siyasi durumu gibi etkenlere bağlı olmaktadır. Bu etkenler, terörün ekonomi üzerine etkisi ile ilgili modeller kurmayı güçleştirmektedir.

Başarılı bir terörle mücadele politikası kurabilmek için, öncelikle terörün meydana getirdiği zararlar doğru bir şekilde tespit edilmeli ve bu zararları azaltıcı tedbirler alınmaya çalışılmalıdır. Bu kapsamda, terörün ekonominin hangi sektörlerine ve hangi oranda etki ettiği tespit edilmeli ve sektörel bazda çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca para ve maliye politikaları belirlenirken terörün muhtemel etkileri göz önüne alınırsa daha etkili politikaların belirlenebileceği değerlendirilmektedir.

Terör saldırısı sonucunda doğrudan meydana gelen zararlar; insan kayıpları, yaralanmalar, özel ve kamu mallarının zarar görmesi olarak değerlendirilmektedir. Bu maliyetlerin diğer özellikleri; kısa vadeli olmaları, hemen ortaya çıkmaları ve hemen hemen bütün devletler için ortak zararlar olmalarıdır. Ancak terörün orta ve uzun vadeli zararları, ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir (Llussá ve Tavares, 2007:62-70).

Terörün orta ve uzun vadeli etkileri; zaman, ülkelerin ekonomik sektörlerinin büyüklüğü, ülkelerin uyguladığı terörle mücadele politikaları, saldırıların nicel ve nitel özellikleri ve piyasaların esnekliği gibi birtakım unsurlara göre değişmektedir.

Terör saldırılarının tekrarlanan bir döngüsü ve öngörülebilir bir eylem sayısı yoktur. Terörün ekonomik büyümeye etkisi ile ilgili çalışmalar yapılırken, çoğunlukla terör için kullanılan değişken, meydana gelen toplam eylem sayısı veya canlı bombayla gerçekleştirilen eylemler gibi, tek bir eylemin toplam sayısı olmuştur. Fakat terör değişkeni olarak ele alınan eylemlerin ekonomiye verdikleri zararlar çok farklı olabilmektedir. Örneğin, Aktütün Baskını olarak bilinen ve 17 askerin şehit olduğu bir terör olayıyla, kimsenin zarar görmediği bir ses bombasının boş bir çöp kutusunda patlamasıyla gerçekleşen terör olayının eşit birer terör olayı olarak değerlendirilmesinin doğru olmadığı düşünülmektedir.

Bu tarz çalışmaların sağlıklı sonuç verebilmesi için terör değişkeni olarak, birbirine yakın eylem türlerinin ele alınmasının ya da, bu çalışmada

olduğu gibi, terör değişkeni olarak terör sebebiyle meydana gelen insan kayıplarının alınmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, ekonomik büyüme unsurlarından biri olan beşeri sermayenin kaynağının insan olması ve terörün birincil hedeflerinden birisinin halkın üzerinde panik ve korku yaratmak olması sebebiyle terör değişkeni olarak terör sebebiyle meydana gelen ölümler alınmıştır.

Çalışmada terör değişkeni olarak meydana gelen ölümlerin alınmasının bir diğer nedeni de, dünya genelinde yıllara göre terör eylemlerinin düşüşte olması ancak terör sebebiyle ölenlerin sayısının artmasıdır. Örneğin; 1968 yılında uluslararası 125 terör olayı meydana gelmiş, bu olaylar sebebiyle 34 kişi hayatını kaybetmiştir. 2001 yılında ise 258 terör eylemi meydana gelmiş, ancak insan kaybının 3250'ye yükseldiği tespit edilmiştir. Bu da terör eylemlerinin günümüzde daha öldürücü tasarlandığının bir göstergesidir (Frey, Luechinger ve Stutzer, 2007:5'den aktaran Alp, 2007:3).

Bu anlamda bu araştırmanın amacı, terörün Türkiye ekonomisi ve ekonomik büyümeye etkisini incelemek ve mikroekonomik etkilerinin olduğu sektörleri tespit etmek, bu etkilerin derecesini ortaya koymaktır. Bu amaçla terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin arttığı dönemlerde artan ekonomik değişkenler ve azalan değişkenler tespit edilmeye çalışılmıştır. Etkin bir terörle mücadele politikasının bir bileşeni de ekonomik zararın azaltılmasıdır. Bu maksatla terörün diğerlerine göre daha çok etkilediği ekonomik sektörler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu anlamda; bu çalışmanın temel problemi terör sebebiyle etkilenen ekonomik göstergeler ve bunların ne yönde etkilendiğini belirlemektir. Bu bağlamda, çalışmanın birinci bölümünde terör, terörizm, ekonomik büyüme ve terörün ekonomik büyümeye etkisi kavramları ile bunların alt kavramlarından bahsedilmiştir. İkinci bölümde terörün ekonomik büyümeye etkisi ile ilgili çalışmalar incelenmiştir. Yapılan çalışmalar buldukları sonuçlara göre özetlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, ilişkisel tarama yöntemiyle betimleyici istatistikler çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu istatistiksel çalışmada terör sebebiyle meydana gelen kayıplar (sivil, asker, kamu görevlisi) bağımsız değişken olarak alınmış, Dünya Bankası veri tabanından Türkiye için alınan 192 ekonomik göstergeden 79 tanesi, GSYH'ya etkisi, daha önceki yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar ve verilerin sürekliliği göz önüne alınarak seçilerek bağımlı değişken olarak kabul edilmiş ve SPSS 11.5 programı yardımıyla incelenmiştir. Yapılan normal dağılım testi sonucunda anlamlı olan 17 ekonomik gösterge çalışmaya alınmıştır.

Öncelikle değişkenler arasındaki ilişkinin normal dağılıma uyup uymadığını tespit etmek için “Shapiro-Wilk Testi” uygulanmıştır. Bu testin uygulanmasının sebebi ise örneklem büyüklüğünün sayısal olarak 50'den az olmasıdır. Yapılan normalite testi sonucu, normal dağılıma uyduğu tespit edilen değişkenleri incelemek amacıyla parametrik testler uygulanmıştır. İncelemede değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve kuvveti için “Pearson Korelasyon Analizi”, değişkenlerin birbirini açıklama durumları “Tek Değişkenli Regresyon Analizi” ile ve değişkenlerin önem kontrolü ise “Tek yönlü Anova Testi” yardımıyla %95 güven aralığında incelenmiştir. Çıkan sonuçlar doğrultusunda terör sebebiyle artan ve azalan ekonomik değişkenler tespit edilmiştir.

Yapılan bu çalışmayla, terörün Türkiye ekonomisi ve ekonomik büyümesine etkisini bir bütün olarak değil, sektörel bazda inceleyerek literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu maksatla normalite testi yapılmış ve normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmesinden sonra parametrik testler uygulanmıştır.

Son bölümde ise elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş, terör sebebiyle meydana gelen kayıpların olumlu ve olumsuz etkileri analiz edilerek sonuç kısmı oluşturulmuştur. Ayrıca bu bölümde, “ekonomi güvenliği” kavramından bahsedilmiş ve yapılabilecek müteakip çalışmalar için tavsiyelerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖR, TERÖRİZM, EKONOMİK BÜYÜME VE TERÖRÜN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ

1. TERÖR

Şiddet kavramı insanlık tarihi kadar eski olan kavramlardan birisidir. Çünkü ilk insanlar dâhil günümüze kadar olan süreçte sorunların çözümü için kullanılan en büyük araç şiddet olmuştur. Özellikle kitlesel ölümlerin meydana geldiği, bütün dünyayı etkisine almış olan Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'ndan sonra devletler, Soğuk Savaş döneminde ve sonrasında, başka devletler üzerinde ekonomik, sosyal ve politik amaçlarını gerçekleştirmek için savaşmak yerine terör unsurunu kullanmaya başlamıştır.

İnsanoğlu, şiddetin bir çeşidi olan terörü tam anlamıyla tanımlamak, etkilerini tespit etmek ve kalıcı çözümler bulmak için yaklaşık olarak iki yüz yıldır uğraş vermektedir. Bunun en büyük göstergesi, 1936-1981 yılları arasında, terörün tam olarak yüz dokuz tane tanımının yapılmış olmasıdır (Schmid ve Jongman 2005:5).

Terörün tanımını doğru yapabilmek için terör ve gerilla harekâtı arasındaki farkı da doğru yapmak gerekmektedir. Her ne kadar aynı taktikleri kullanıyorlarmış gibi görünseler de, terör ve gerilla harekâtı arasında temel farklılıklar bulunmaktadır. Gerilla harekâtı; askeri birlik gibi tek tip kıyafet giyip, askeri birlik düzeninde sadece askeri birliklere saldırarak bir bölgeyi ele geçirip, özgürlük için coğrafi bölge ve belirli bir nüfusu kontrol altında tutmaktır (Hoffman, 2006: 21-23).

Hoffman gibi Laquer ve Wilkonson da terör ile gerilla harekâtı arasındaki farka değinmişlerdir. Yazarların iki kavram arasındaki farka göre ortak görüşü; gerilla harekâtının hedefi yalnızca askeri birlikler iken, terörizmin hedefi masum sivil vatandaşlar olup, güvensiz bir ortam yaratmak olduğudur (Laquer, 1999:8).

Terörün tek bir tanımının olmaması ve tanımlamanın bu kadar zor olmasının sebepleri, savaştan farklı olarak kuralsız olması ve özgün olmasıdır. Terörün, bireysel suçlardan farkı ise, politik hedeflerinin olması ve örgütlü bir yapının kontrolünde olmasıdır.

Ayrıca terör; amacına ve bulunduğu ülkenin kültürel yapısına göre farklı şekillerde olmasının, nitelik ve nicelik farklılıklarının olması, uluslararası ortamda bütün ülkelerce kabul edilir bir tanımının olmasını engellemektedir. Tanımının yapılamaması da ülkeler için ortak bir terörle mücadele politikasını belirlemeyi zorlaştırmaktadır.

Terörün ortak bir tanımının yapılmasının çok güç olmasına karşın, literatüre ilk defa Fransız İhtilali döneminde girmiştir. Mart 1793 ve Temmuz 1794 arasındaki döneme, “Tedhiş Dönemi/ Terör Dönemi” denilmiştir (Yayla, 1990:335). Terörün bazı ansiklopediler ve sözlüklerde yer alan tanımlarında bulunan ortak özellikleri; kesinlikle planlı ve sistemli bir şiddet içermesi ve bu şiddetin bir amacının olması gerekliliği olarak tespit edilmiştir (Çitlioğlu, 2006: 97-98).

David Rapoport’a göre (2006:4) modern terör; Alfred Nobel tarafından dinamitin bulunması ile ivme kazanmış; haberleşme, ulaşım araçları ve silah gibi faktörlerin gelişmesiyle de tarihteki yerini almıştır. Ayrıca Rapoport’a göre terör dört evreden geçerek günümüze gelmiştir; birinci evre anarşist dönem, ikinci evre sömürge karşıtı dönem, üçüncü evre sol akım dönemi ve son dönem ise 21. yüzyılda tanıştığımız sözde dini terör dönemidir.

Yasal çerçevede Türkiye’de terör, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Madde 1’de aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır;

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin

ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”¹

Tanımsal olarak terör birçok farklı kavramları barındırsa da, Schmid ve Jorgan’ın yayınlamış olduğu yüz dokuz farklı terör tanımı içerisinde en çok kullanılan kavramlar oranları ile birlikte şu şekildedir; şiddet ve güç %83,5, siyasi içerik %65, korku (terör sebebiyle) %51 ve psikolojik etki %41,5’dir (Örgün, 2000:14).

Terör tanımında en çok kullanılan kelimeler birleştirilerek tekrar tanımlandığında; masum siviller hedef alınarak, şiddet yoluyla, bastırma, korkutma ve yıldırma ortamı oluşturularak, siyasi, etnik, askeri, dinsel veya ideolojik hedeflerin başarılması için yapılan eylemler bütünü olarak ifade edilebilir (Kaya, 2005:19).

Terörizm tanımını anlayabilmek için öncelikle terör kavramını iyi anlamak gerekmektedir. Terörün, devlete karşı işlenen bir suç olmasından ve devletlerin siyasal yapılarının birbirinden farklı olmasından dolayı ortak bir tanımı yoktur. Örneğin, bir ülke için kabul edilen “terör suçu”, başka bir ülke için “siyasi suç” olarak tanımlanabilmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde “stratejik eylem” olan terörden bahsedilmiştir. Bundan sonraki bölümde, terör eylemlerinden sonra başlayan “stratejik söylem” aşaması olan terörizm kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Terörün ve terörizmin tanımlarının, farklarının ve özelliklerinin doğru bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir. Çünkü terör ve terörizmle mücadele politikası üretebilmek için öncelikle, bu kavramların neyi ifade ettikleri ortaya konulmalıdır.

¹ 2/7/2012 tarihli ve 6352 sayılı Kanununun 74 üncü maddesi ile bu fıkrada yer alan “ve örgüt mensupları gibi cezalandırılırlar” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

2. TERÖRİZM

Günümüzde terör ve terörizm kavramları aynı anlam olarak kullanılsa da aynı anlamda değildir. Terörizm, politik hedefler için, hiyerarşik bir örgüt yapılanması içerisinde sistemli bir şekilde sürekli olarak terörü kullanan bir stratejidir (Zafer, 1999a:10).

Terör ile terörizm arasındaki farkı İhsan BAL (2006a:8) aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Terör, kısaca silahlı eylemler marifetiyle kendini ve davasını duyurma; terörizm ise, bu eylemleri savunan, stratejilerini anlatan, aktaran, geliştiren bir düşünce disiplini veya akımıdır. Teröristler yeraltına girerler, gizlilik içerisinde çalışır, eylemlerini yaparlar ve sonuçta bu eylemlerinin amaçları doğrultusunda propagandaya yönelirler. Terörizm ise bu aşamadan sonra devreye girer. Terörle ve terörizm çoğunlukla karıştırılır, ancak birincinin stratejik eylem, ikinci kavramın ise stratejik söylem olduğunu belirtmek gerekir.”

Terörizmin de terör gibi genel kabul görmüş bir tanımı yoktur. Bir ülkenin terör örgütü olarak kabul ettiği bir grubun, başka ülke için özgürlük savaşçısı olarak kabul edilmesi ve bunun dış ilişkilerde politik araç olarak kullanılması en belirgin sebeptir (Jenkins, 2003:17).

Terörizmin en genel ifadelerle tanımını şu şekilde yapabiliriz; belirli bir hedefi olan ve bu hedefe ulaşmak için insan haklarını çiğneyen, siyasi içerikli dehşet verici eylemlerdir (Çağlar, 1997: 23).

Wardlaw'a göre (1989:19) terörizmin tanımı;

“Bireysel veya bir grup tarafından yasal otoriteye karşı politik talepleri kabul ettirmek için, masum siviller üzerinde şiddetli panik ve korku yaratarak kullanılan veya kullanma tehdidi oluşturan eylemlerdir.”

Wardlaw terörizmin tanımını yaparken terörden farkını da ifade etmektedir. Terör tanımında şiddet eylemleri kullanılması gerekirken, terörizm de kullanma tehdidi de yetebilmektedir. Terörizmde eyleme geçme zorunluluğu bulunmamaktadır.

Wilkonson'a göre (2003:106) terörizm;

“Sistemik olarak zorlayıcı korkutma ve gözdağı kullanarak, genellikle politik sonuçlara hizmet etmektir. Terörist hedefleri kabul ettirmek için, çoğunlukla kamuoyunda çok yer alacak bir olayla, geniş bir masum grup üzerinde şiddet kullanarak korku iklimi yaratmak ve bunu kötüye kullanmaktır.”

Wilkonson da Wardlaw gibi terörizmin farkını, tanımında ortaya koymuştur. Wilkonson'a göre terörizm korku iklimi yaratarak bu durumu sürdürmektir. Bu ifadeyle sadece eylemden oluşan terörden ayrılmaktadır. Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı gibi terörizm sistemik bir süreçtir.

Hoffman gibi bazı bilim adamları terörizmin tanımını yapmaktan ziyade, belli başlı genel özelliklerini ortaya koymuşlardır. Hoffman'ın (2006:40) belirlediği terörizmin özellikleri şunlardır;

- Kesinlikle politik amaç ve nedende olması,
- Şiddet ve şiddet tehdidi içermesi,
- Doğrudan mağdur ve hedefe zarar vermekten ziyade, uzun vadeli psikolojik etki yaratmayı hedeflemesi,
- Emir komuta zinciriyle birbirine bağlı bir örgüt tarafından veya ideolojik bir hedef etrafında toplanmış bireysellerden oluşması,
- Ulus altı bir grup veya herhangi bir ulusa bağlı olmayan varlıklar olmasıdır.

J. Lutz ve B. Lutz, Crenshaw, Claridge ve Hoffman'nın çalışmalarını sentezleyerek terörizmin altı karakteristiğini çıkarmışlardır. J. Lutz ve B. Lutz'a göre terörizmin altı karakteristiği şunlardır;

- “Terörizm politik hedef ve neden içermelidir.
- Şiddet veya şiddet tehdidi olmalıdır.
- Direkt masum hedefler üzerinde mağdur yaratmaktan ziyade, onlar üzerinde süreklilik arz edecek şekilde korku ve panik yaratmalıdır.
- Şiddet, kimliği tespit edilebilen bir grup tarafından gerçekleştirilmelidir.
- Şiddeti uygulayan ve şiddetin mağduru hükümet bağlantısı olmayan aktör veya aktörlerden oluşmalıdır.
- Şiddet eylemleri daha önce güç kaybedilen durumlarda tekrar güç kazandıracak şekilde planlanmalıdır.” (Lutz ve Lutz, 2008:9).

Görüldüğü üzere terör ve terörizm üzerine birçok tanım yapılmıştır. Bunun başlıca sebebi bir ülke için özgürlük savaşçısı olan grubun, bir diğer ülke için terör örgütü olabilmesidir. Günümüzde, dolaylı olarak, uluslararası ilişkilerin bir aracı haline gelmiş terörizmin ortak bir tanımı olmamasına rağmen, bireysel olarak ülkeler için tanımı çok önemlidir. Çünkü bir ülke kendisi için terörizmin tanımını tam olarak yapamazsa, ona uygun terörle mücadele yöntemleri geliştiremez. Bir sorunu çözmenin temeli, öncelikle sorunun doğru bir şekilde tanımlanmasıyla başlamaktadır.

Terörün birçok etkisi bulunmaktadır, bunlardan birisi de ekonomik etkisidir. Terörün devlete karşı işlenen bir suç olması sebebiyle başlıca hedeflerinden birisi, hedef ülkenin ekonomik büyümesini yavaşlatmaktır. Hükümetlerin başarısı ekonomik başarıyla ölçüldüğü için, terörün ekonomik büyümeyi azaltması hükümetleri zor durumda bırakmaktadır. Bu sebeple terörün ekonomik büyümeye etkisini incelemeyi önce, ekonomik büyüme kavramından ne kastedildiğinin açıklanmasının çalışma için faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

3. EKONOMİK BÜYÜME KAVRAMI

İnsanoğlunun sınırsız istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli olarak doğayı ele geçirme çabası, modern doğa biliminin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Modern doğa bilimi, yeryüzüne duyulan ilgiden değil, maddi ve güvenlik gibi süreklilik arz eden ihtiyaçlara cevap verebildiği için ortaya çıkmıştır. Bu durum, genel ifadeyle, ekonomik büyüme olarak adlandırılmıştır. Ekonomik büyüme isteği günümüzde hem şirketlerin, hem devletlerin ortak isteklerindedir (Fukuyama, 2012:113-119).

Ekonomik büyüme, ülkelerin makroekonomik politikalarını belirlerken dikkate aldıkları en önemli faktörlerden birisidir. Çünkü ekonomi politikalarının başarılı olup olmadığının en belirleyici unsuru ekonomik büyüme hızıdır. Bu sebeple, ekonomik anlamda birbiriyle yarış halinde olan ülkeler arasında büyüme hızı en önemli faktördür. Kısacası ülkeler için sadece kendi ekonomik büyüme verileri değil, kendilerine rakip olarak gördükleri ülkelerin ekonomik büyüme verileri de çok önemli olmaktadır.

Ekonomik büyümenin iktisatçılar tarafından önemli bir araştırma konusu haline gelmesi 1960'lı yıllarda başlamıştır. Ancak, ileri sürülen teoremlerin mevcut durumları açıklamakta zorlanması ve yeni yöntemlerin geliştirilememesi, devam eden dönemde büyüme konusuna olan ilginin azalmasına sebep olmuştur. Yeni yöntemlerin geliştirilmesiyle son yirmi beş yıldır bu konu iktisatçıların tekrar ilgisini çekmiş ve üzerine çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Pamuk, 2007:5).

Ekonomik büyüme en yalın tanımıyla, toplam veya kişi başına üretilen mal ve hizmet miktarındaki artış olarak ifade edilebilir. Ekonomik büyüme olarak, çoğunlukla kastedilen, kişi başına düşen reel Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'daki (GSYH) yüzde değişimi olmaktadır. Bunun sebebi, bir ferdin yaşam kalitesinin tespit ve takibinin kolay olmasına ve ülkeleri birbiriyle kıyaslarken daha sağlıklı analizler yapılmasına yardımcı olmasıdır (Yıldırım, 2011:440).

Ekonomik büyüme kavramından söz edilebilmesi için, kişi başına üretilen mal ve hizmet miktarındaki artışın kısa süreli değil sürekli olması gerekmektedir. Uzun dönemde artışın olabilmesi için, üretim kapasitesinin artması veya üretim araçlarının daha etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Ekonomik büyüme olarak 1991 yılına kadar GSYH yerine GSMH kullanılmıştır. GSYH, “bir dönemde bir ülke sınırları içerisinde üretim faktörleri kullanılarak üretilmiş nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları ile hesaplanmış değeri” anlamına gelmektedir. GSMH ise “bir ülke vatandaşlarının ürettiği bütün ekonomik değerler” anlamına gelmektedir. İkisinin arasındaki fark incelenirse, GSYH’da ülke sınırları içerisinde yaşayan ancak o ülke vatandaşı olmayan kişilerin de ürettiği mal ve hizmetlerin olduğu görülebilir. GSMH’da ise, ülke sınırları dışında yaşayan ancak o ülke vatandaşı kişilerin ürettiği hizmet ve mallar da vardır (Yıldırım, Karaman ve Taşdemir, 2010:46-53).

Bu değişimin olmasının en büyük sebebi, ekonomik pazarın dünya ölçeğine yayılması, çok uluslu şirketlerin ortaya çıkması ve ekonomik genişlemenin ülkelerin siyasi sınırlarını tanımamaya başlaması olarak gösterilmektedir. Küreselleşen ekonominin sonucu, ülkeler için ekonomik büyüme hesaplanırken vatandaşlık kavramının zamanla değerini yitirdiği tespit edilmiştir.

Ekonomik büyüme göstergesi olarak GSYH’nın alınmasının bir diğer sebeplerinden biri de, 1980 sonrası ulus devlet olgusunun zayıflaması olarak gösterilmektedir. Ulus devlet olgusundaki zayıflama uluslararası sermaye hareketliliğinde artışa sebep olmuştur. Uluslararası sermaye artışı ülke içindeki yabancı sermaye miktarındaki artışa, onun da milli gelir tanımı olarak GSMH’dan GSYH’ya geçilmesine neden olduğu saptanmıştır.

a. Ekonomik Büyümenin Unsurları

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, ülkelerin zenginlik ve fakirlik durumlarını belirlemede kullanılan temel araç ekonomik büyüme olmuştur.

Bu aracın en önemli unsurları ise; teknolojik gelişmeyle yapılan yatırımlar, beşeri ve fiziki sermaye seviyeleri ve verimlilikte meydana gelen artışlardır. (Pamuk, 2007:4).

Ekonomik büyümenin sürekliliğinin sağlanabilmesi için, etkinlik, verimlilik, tasarruf, beşeri sermaye ve yeni sermaye alanlarının genişletilmesi ve teknolojik gelişmelerin sürece dâhil edilmesi gerekmektedir. Tasarrufun artmasıyla, sermaye stoku artacak ve kişi başı emeğin daha etkin şekilde kullanılacağı değerlendirilmektedir. Nitelikli personel ve bilgi birikimi anlamına gelen beşeri sermayenin artmasıyla, nitelikli iş gücü ve teknolojik gelişme artacak, üretimden daha çok verim alınacaktır (Yıldırım, 2011:442).

Ekonomik büyüme olabilmesi için bütün unsurların belli ölçüde ülkede bulunması gerekmektedir. Örneğin, fiziksel sermayesi çok az olan ülkede, beşeri sermayenin çok fazla olmasının bir önemi olmamaktadır. Hatta fiziksel sermayedeki artış beşeri sermayedeki artışa sebep olmaktadır. Teknolojik gelişmişlik seviyesindeki artış, fiziksel ve beşeri sermayeyi de olumlu etkileyerek arttırmaktadır. Büyümeden söz edilebilmesi için, bütün unsurların birbiriyle uyumlu bir şekilde olması gerekmektedir.

(1) Fiziksel Sermaye

Fiziksel sermaye üretimin temel unsurlarındandır. Sahip olunan maksimum fiziksel sermaye, daha fazla mal ve hizmet üretiminin en önemli belirleyicilerinden biri olmaktadır. Her bir kişi başına düşen sermayedeki artış, çalışanların verimliliğini de arttırmaktadır.

Üretim için kullanılan sermaye, doğrudan işgücü verimliliğini de arttırmaktadır. Buna verilebilecek en güzel örnek bilgisayarlardır. Yapılması çok uzun süren veya imkânsız gibi görünen işler bilgisayar vasıtasıyla çok kısa sürede yapılabilmektedir. Sermayenin iş gücünü arttırmasına bir diğer örnek ise uçaklardır, az sayıda personelle yüzlerce kişiyi kısa zamanda binlerce kilometre uzağa taşıması buna örnektir.

Fiziksel sermayenin doğrudan hizmet sağladığı durumlar da bulunmaktadır. Örneğin, çok önceleri üretilmiş köprü ve viyadüklerden hala faydalanılması, bir yılda üretilen sermaye ekipmanının ürünün değerine sonraki yıllarda da değer katması gibi (Eser, 2012:9).

Ekonomik büyümenin unsurlarından olan fiziksel sermaye, kullanılan araç, gereç malzemelerdir. Bunlar yeterli seviyede olmadığı takdirde, diğer unsurların etkinliğini de azaltmaktadır. Eğer çalışılacak fabrika yoksa, nitelikli iş gücünün yüksek olması hiçbir anlam ifade etmemektedir. Hammaddenin temininden, nihai tüketimi için müşteriye ulaştırılmasına kadar, üretimin tüm safhasında fiziksel sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır.

(2) Beşeri Sermaye

Beşeri sermaye başta neoklasik büyüme teorisi olmak üzere, çeşitli içsel büyüme modellerinde büyümenin temel kaynağı olarak gösterilmektedir. İcra edildiği dönemde maliyet olarak görülen, ancak belli bir zaman sonra getiri sağladığı için yatırım olarak algılanan bir sermayedir. Beşeri sermaye çok farklı şekillerde olabilmektedir. Bireyler; üniversite, yüksek lisans, doktora ve mesleki kurslarla kendilerine yatırım yapmakla birlikte aslında beşeri sermayeyi de oluşturmaktadırlar.

Sadece kişiler değil; kâr amacı güden firmalar personeline daha iyi nitelik kazandırmak maksadıyla meslek içi kurslarla, devletler ise okuma yazma oranını arttıracak tedbirlerden başlayarak sunulan imkânlarla beşeri sermayeyi arttırma yoluna gitmektedirler (Deliktaş, Karadağ ve Güçlü, 2011:635).

Beşeri sermayenin amacı, kişilerin eğitilmesiyle niteliklerini arttırmak ve bu sayede verimliliklerinin artmasını sağlamaktır. Bununla birlikte eğitilen kişiler mesai arkadaşlarını eğiterek, çevresindeki kişilerin de verimliliğini arttırarak, eğitimin pozitif dışsallıktan dolayı marjinal faydayı arttıran özelliğinden de faydalanılmış olacaktır (Eser, 2012:8).

Beşeri sermaye kavramı bireyin veya toplumun sadece eğitim seviyesini değil; yetenek, beceri, sağlık durumu ve toplumsal ilişkilerini de kapsayan geniş bir kavramdır. Kişisel olarak eğitim seviyesi yükselen bireyin kendi üretkenliği artmakta, çalışma arkadaşlarının üretkenliğini arttırmakta ve diğer büyüme unsurlarını olumlu yönde etkileyerek onları da arttırmaktadır. Büyüme arzusu edilen seviyeye çıkaracak ve sürdürülebilirliğini sağlayacak insan faktörünün çok önemli olması sebebiyle, devletler ve firmalar nitelikli işgücüne yaptıkları yatırımı her geçen gün arttırmaya çalışmaktadır.

Bir devletin beşeri sermayesine yaptığı yatırım hakkında bilgi sahibi olmak için GSYH içinde eğitim ve sağlığa ayırdığı paya bakmak fikir verebilmektedir. Devletin temel görevi olan eğitim, sağlık ve güvenlik üçgeninde güvenlik harcamalarını arttırması demek diğer ikisinden kısmak anlamına gelmektedir ki, bu durum beşeri sermayenin de azalması anlamına gelmektedir.

(3) Kurumsal Politikalar

Özellikle içsel büyüme teorilerine göre ekonomik büyümeyi, kamu kurumlarının politikaları belirlemektedir. Belirlenen politikaların hangilerinin olumlu, hangilerinin olumsuz katkı sağladığı konusunda fikir birliği olmamasına rağmen, hükümetlerin belirlediği politikalarla büyümeyi etkileyebildikleri kabul edilmiştir.

Kamunun eğitim, kamu yönetimi ve kamu hizmetleri gibi alanlardaki yetkileriyle ekonomik büyümeyi etkileyebildikleri değerlendirilmektedir (Loayza ve Soto, 2002:10).

Ekonomik büyüme için kurumsal yapının önemi çok uzun yıllardır dile getirilmesine rağmen, konuyla ilgili 2000 yılına kadar herhangi bir ampirik çalışma ortaya konulmamıştır. Bu konuda Dani Rodrick 2000 yılında yaptığı çalışmada ekonomik büyüme ve unsurları üzerinde etkili olan beş temel kurumdan bahsetmiştir. Bu kurumlar; düzenleyici kurumlar, makroekonomik istikrar için kurumlar, mülkiyet, çatışma yönetimi kurumları ve sosyal güvenlik

kurumlarından oluşmaktadır (Rodrick, 2000:18). Bu kurumlar aynı zamanda yeni yatırımların oluşturulmasına yardımcı olan kurumlardır.

Ekonomik büyüme sadece devletleri ilgilendiren bir olgu olmasına rağmen, devletler bunu özel teşebbüs vasıtasıyla yerine getirmektedir. Tek amacı kâr etmek olan özel şirketlerin hedefleriyle, ekonomik büyümeyi arttırmak isteyen ülkenin hedeflerini ortak paydada toplama, hükümetlerin bu konuyla ilgili görevlerinden birisidir. Bu maksatla hükümetlerin yasal düzenlemelerle ülkelerine yerli ve yabancı yatırımı artırıcı çalışmalar yapmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca hükümetlerin; kısa, orta ve uzun dönem büyüme politikaları için yatırım yapılacak sektörleri ve bu sektörlerin ihtiyaç duyacağı beşeri ve fiziksel sermayeleri tespit etmeleri gerekmektedir.

(4) Ekonomik Performans

Ekonomik performans, ekonomik büyüme unsurlarından birisidir. Ekonomik performansı makroekonomik şartlar ve ekonomi politikaları belirlemektedir. Ekonomi politikaları, yukarıda bahsedilen, kurumsal politikalar doğrultusunda yasal düzenlemelerle belirlenmektedir. Bu yasal düzenlemeler eğitim, sağlık ve altyapı gibi çok çeşitli alanlarda olabilmektedir.

Makroekonomik koşullar ise, tek başına olmamakla birlikte diğer unsurlarla birlikte büyümeyi etkilemektedir. Koşulların belirli olduğu ortamda genellikle istikrardan söz etmek mümkündür. Makroekonomik şartların belli olmadığı, istikrarsız ortamların yatırımlar üzerinde negatif etkisi olacaktır ve bu durum büyümeyi olumsuz yönde etkileyecektir.

Enflasyon, bütçe açıkları ve maliye politikaları bu makroekonomik unsurlardan bazılarıdır (Eser, 2012:8). Bu gibi unsurlarda belirsizliğin ortadan kaldırılması büyüme için uygun bir ortam oluşturacak ve pozitif yönde etkileyecektir.

İstikrarın sağlanması, uzun dönem büyümeyi de olumlu yönde

etkileyen bir faktördür. Uygulanan para politikaları, finansal veya ödemeler krizinden kurtulmak için ve aynı zamanda büyümeyi gerçekleştirebilmek için çok önemlidir. Belirsizliklerin ortadan kaldırılması, aynı zamanda, firmaları yatırım yapmaları konusunda olumlu etkilemektedir (Loayza ve Soto, 2002).

Ekonomik performansı belirleyen ekonomi politikaları ve makroekonomik koşullardır. Ekonomi politikalarını belirleyen kurumlar büyümeyi sağlayacak politikaları tespit etmekte ne kadar başarılı olurlarsa ekonomik performans o oranda artacaktır. Makroekonomik unsurların istikrarlı bir şekilde yönetilebilir olması da ekonomik performansı arttıran bir diğer unsurdur. Hükümetlerin uyguladığı para ve enflasyon politikalarındaki başarıları, ekonomik performansı belirlemektedir.

(5) Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı

Doğrudan yabancı sermaye yatırımı; başka bir ülkede bir şirket veya firmanın kurulması, olan bir şirketin satın alınması veya o şirkete yatırım yapılarak sermayesinin artırılması anlamına gelmektedir. Yabancı sermaye yatırımı sayesinde, yatırım yapılan ülkenin ekonomik büyümesi arttırılmaktadır (Ağayev, 2010). Yabancı sermaye yatırımının büyümeyi etkileyebilmesi için yatırım yaptığı ülkede üretimde bulunması gerekmektedir.

Doğrudan yabancı sermaye, özellikle, teknoloji üretemeyen ve yetersiz sermayesi sonucu kaynaklarını verimli kullanamayan, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde görülmektedir. Bu sebeple, Türkiye'nin de içinde olduğu bu tip ülkeler için doğrudan yabancı sermaye yatırımı önemli bir ekonomik büyüme unsuru olmaktadır.

Terörün ekonomik büyümeye etkisini anlamak için öncelikle terör ve ekonomik büyüme kavramlarından neyin kastedildiğinin anlaşılması gerekmektedir. Çünkü bu kavramların bazı çalışmalarda yanlış kullanıldığı değerlendirilmektedir.

4. TERÖRÜN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ

Terörle mücadelenin öncelikli görevi, insan kayıplarını ve büyük ölçekli ekonomik zararı engellemektir. 11 Eylül 2001 terör saldırısının üzerinden oldukça zaman geçmesine rağmen hala konuşulması ve “yeni terörizm” gibi yeni kavramların literatüre kazandırılmaya çalışılmasının nedeni, terörün sebep olduğu ekonomik ve insan kayıplarının çok yüksek olabilmesidir.

11 Eylül terör saldırısının Amerika’da özel sektörde meydana getirdiği zarar 14 milyar dolar, eyalet için bu rakam 1,5 milyar dolar ve Federal Hükümet için ise 0,7 milyar dolardır. İki bine yakın iş kolu yok olmuş veya New York dışına taşınmak zorunda kalmıştır. Kurtarma, temizleme ve yenileme maliyeti gibi kısa zamanda harcanan para yaklaşık olarak 11 milyar dolardır (Lenain, Bonturi ve Koen, 2002:20). Ticari varlıkların yenilenmesi, insan kayıplarından kaynaklanan sigorta ödemeleri gibi harcamalar da eklenince, 11 Eylül saldırısının maliyeti 40 milyar dolara yaklaşmaktadır (Brown, Kroszner ve Jenn, 2002:1).

Terör kısa dönemde, küresel hizmet sektörü, havayolu sanayi, turizm ve otelcilik sektörlerini de etkilemektedir. Tüketici ve yatırımcı, risk değerlendirmesi sonucu, keskin bir şekilde küresel pazardan çekilebilmektedir.

Terörün; kısa dönemdeki ekonomik ve altyapısal etkilerinin yanı sıra, toplumun güvenlik algısına da olumsuz yönde etkileri olabilmektedir. Örneğin; gelecekte olması muhtemel büyük ölçekli bir terör saldırısı, toplum tarafından, mevcut hükümetin ülkeyi koruyup koruyamadığının sorgulanmasına ve hükümete olan güvenin azalmasına sebep olabilmektedir.

Terör saldırısının olduğu bölgeden olmamış bölgeye insanların göç etmesi, yeni alt yapı ve yerleşim yeri inşası gibi hükümetlere uzun dönemde maliyetler çıkarmaktadır. Buna ek olarak, kırsaldan şehirlere göçün artması,

şehirlere olabilecek muhtemel bir terör saldırısının etkisini arttırmakta ve hükümetlerin saldırıya karşı hazırlanmasını ve saldırı sonrasındaki kriz yönetimini güçleştirmektedir.

Savaş zamanlarında olduğu gibi, herhangi bir ülke büyük bir terör saldırısına maruz kalır veya böyle bir saldırının açık tehdidi olursa, ekonomisinin büyüklüğüne göre, pazar ekonomisinden çekilmekte veya payını düşürmektedir. Bu durum ülkelerin küreselleşmekten çekilmesine ve ulusal savunma ve güvenliği için ihtiyaç duyduğu teknolojik gelişimi arttırmasına neden olmaktadır. Buna rağmen terör eylemlerinden sonra birçok ülke, uzun dönem büyüme yerine, savunma ve güvenliğin arttırılmasına yönelik harcamaları sorun etmemektedir (Koh, 2007:130).

Küreselleşmenin ülke sınırlarını engel olarak görmesiyle, ulusal güvenliği sağlamak için ülkelerin sınır güvenliğini arttırıcı tedbirler alması birbiriyle çelişiyormuş gibi görünmektedir. Bu noktada hükümetler hem ülkelerini koruyacak tedbirler almalı, hem küresel ölçekte ekonomik sistemi aksatmamalıdır. Günümüzde ülkelerin ekonomik olarak dışa kapalı olması neredeyse imkansızdır. Bu sebeple, güvenlik ve ekonomik çıkarları korumak için hükümetler “ekonomi güvenliğini” sağlamalıdır. Ekonomi güvenliği, ülkenin sahip olduğu ekonomik varlıkları koruyarak refah düzeyini arttırmak ve aynı zamanda kamu güvenliğini sağlamaktır.

Serbest ticaret ve ülkeler arası göç, küresel pazarın 1990’lı yıllardan itibaren en önemli aktörlerinden olmuştur. Ancak, terör gruplarının bu sayede hedef ülkelere sızması nedeniyle, hedef ülkeler tarafından sıkı göç politikaları ve sınır kontrol önlemleri uygulanmaya başlanmıştır. Bu noktada, hükümetler tarafından ekonomik olarak dış dünyaya açıklık ile başta terör saldırılarına karşı olmak üzere, güvenlik arasında bir denge noktası arayışının günümüzde hala devam ettiği düşünülmektedir (Koh, 2007:132).

Birçok NATO ülkesi, 1980’lerin ortalarından sonra askeri harcamalarını düşürme eğilimine gitmiştir. Örneğin; Soğuk Savaş döneminde

Amerika'nın askeri harcamaları GSYH'sının %6'sından biraz fazlayken, 2000'li yıllarda savunma harcamaları %3'e düşmüştür. Ancak, 11 Eylül saldırısından sonra başta Amerika olmak üzere birçok ülkede savunma harcamaları ciddi oranda artmıştır (Blomberg ve Hess, 2008:87).

Stockholm Uluslararası Barış Araştırma Kurumu (SIPRI) verilerine göre; 2002 yılında küresel alanda yapılan askeri harcamalar, 2001 yılına göre %18 artmıştır. 2003 yılında bu rakam yaklaşık olarak 956 milyar dolara ulaşmıştır. Özellikle 2002 ve 2003 yılında harcanan paranın bu kadar artmasının başlıca sebebi; küresel ölçekte yapılan harcamaların yaklaşık olarak yarısının, tek başına Amerika Birleşik Devletleri tarafından yapılmış olmasıdır (SIPRI, 2013).

Endüstriyel sektörleri gelişmiş ülkeler için yeni teknolojiler geliştirmek ve icatlar yapmak, ekonomik büyümenin en önemli çıktısı olmaktadır. Küresel pazarda, teknolojik gelişme için, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler yanında, az gelişmiş ülkelere de ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü üretilen teknolojinin küresel ölçekte yayılması ve yeni pazarlar için az gelişmiş ülkeler de gerekmektedir. Bu sebeple küresel terör sadece hedefi olan devletleri değil, birçok devlet için teknolojik yayılmayı, ticari akışı yavaşlatmakta ve ticaretin maliyetini yükseltmektedir. Ulusal ölçekte terörle mücadele eden ülkelerin kendisi gibi terörle mücadele eden devletlerle, maliyeti ne olursa olsun, uluslararası boyutta teknoloji, istihbarat ve yöntem paylaşımında bulunduğu tespit edilmiştir.

Sınır kontrollerini sıkılaştırmak ve göç kısıtlayıcı tedbirler almak, terörist grupların hareket kabiliyetini kısıtlarken işgücü ve teknik yetenek girişini zorlaştırmaktadır. Birçok küresel sanayide Anında Tedarik Zinciri Yönetimi² uygulamasından dolayı, hızlı ve etkili sınır geçişlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Terör sebebiyle ulusal sınırların kontrolünün artırılması,

² Anında Tedarik Zinciri Yönetimi (Just In Time Supply Chain Management); bir ürünün hammaddesinin tedarik aşamasından nihai tüketimi için müşteriye teslimine kadar olan süreçte, tedarikçi, üretici, dağıtıcı, satıcı ve müşteriler arasındaki ürün, para ve bilginin yönetilmesi sürecidir (Özdemir, 2004:89).

ticarete giren malların hareketini yavaşlatmaktadır. Eğer bu yavaşlama önemli seviyelere çıkacak olursa ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkileyebileceği değerlendirilmektedir (Koh, 2007:130).

Terörün ekonomiye etkisi reel GSYH'yı etkileyerek makroekonomik boyutta olabileceği gibi; turizm gelirlerini azaltarak mikroekonomik düzeyde de olabilmektedir. Makro ve mikroekonominin ayrı ayrı etkilendiği durumlar olabileceği gibi birlikte etkilendiği durumlar da olabilmektedir. Örneğin, meydana gelen insan ve altyapı kaybı yüksekse, üretim kapasitesi makroekonomiyi ve mikroekonomiyi olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Terörle mücadele politikasının hedeflerinden birisi de, terörün ekonomik olarak meydana getirdiği doğrudan ve dolaylı zararları azaltmaktır. Bunun başarılabilmesi için, terör sebebiyle meydana gelen doğrudan ve dolaylı zararların doğru bir şekilde tespit edilmesi gerekmektedir. Bu maksatla, terörün ekonomik büyümeye etkisini sektörel bazda ortaya koymak için makro ve mikroekonomiyeye etkisinin ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir.

Terörün ekonomik büyümeye etkisi ile ilgili kapsamlı çalışmalar 2003 yılından itibaren yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların bir kısmında terörle ilgili birçok değişkenin reel GSYH'ya etkisi incelenirken, diğer çalışmalarda uzun dönem terörün etkisinde kalmış ülkelerdeki makroekonomik değişimler incelenmiştir.

Terörün ekonomik büyümeye etkisi ile ilgili kapsamlı ilk çalışma 2004 yılında, Blomberg, Hess ve Orphanides tarafından yapılmıştır. 1968-2000 yılları arasındaki terör verilerinin, 177 ülke ekonomisine etkisi incelenmiştir.

Çalışmada yatay kesit analizi³ kullanılmıştır. Yapılan çalışmada terörün ekonomik büyümeyi olumsuz olarak etkilediği tespit edilmiştir. Eğer

³ Yatay kesit analizi tek bir zaman noktasındaki değişkenlerin birbirine etkisinin incelenmesi ve başka sonuçlarla karşılaştırılmasıdır. Örneğin, 2000 yılındaki terörün ekonomik büyüme etkisi ile ilgili 10 devletin sonuçlarının bulunması ve karşılaştırılması çalışmasında yatay kesit analizi kullanılmaktadır.

bir ülke kesit olarak alınan her yıl uluslararası terör olayına maruz kalmışsa ekonomik büyümenin %1,587 oranında azaldığı tespit edilmiştir. Bulunan bu sonuç bütün ülkeler için kabul edilen ortalama bir sonuç olmaktadır. (Blomberg, Hess ve Orphanides, 2004:474).

Bu çalışma alanda yapılan en kapsamlı çalışmadır. Ancak alınan kesitle bütün genel yorumlanmıştır. Ülkelerin tek tek değerlendirilmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir. Çünkü nitelikli değeri olan ve elli ölüm olayının meydana geldiği bir yıl yapılan çalışmaya dâhil edilmişken, hiçbir ölüm olayının meydana gelmediği bir yıl çalışmaya dâhil edilmemiş ve yorumlanmamıştır. Bu çalışmada terörün büyümeye olan etkisinin seviyesi ve yoğunluğu da anlaşılammaktadır. Ayrıca değişken olarak sadece uluslararası terör olayları dikkate alınmış ve bazı ülkelerin kendi içinde maruz kaldığı bölgesel terör olayları ve etkileri göz ardı edilmiştir.

Diğer bir kesit panel çalışması 2004 yılında Tavares tarafından yapılmıştır. Çalışmada terör maliyetinin kişi başı GSYH'ya etkisi incelenmiştir. Veri aralığı olarak 1987-2001 yılları arası kullanılmıştır. Yapılan çalışmada, terörün ekonomik büyüme üzerinde az, ancak negatif etkisi olduğunu tespit edilmiştir. Çalışmaya göre terörün kişi başı GSYH üzerinde %0,038 oranında negatif etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Tavares, 2004:1065).

Literatürde terörün ekonomik büyümeye etkisiyle ilgili iki tane alan araştırması ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi Abadie ve Gardeazabal'ın 2003 yılında İspanya Bask Bölgesi'nde yaptığı çalışmadır. Bask Bölgesinde terörün büyümeye etkisi incelenirken, Bask Bölgesiyle kıyaslama yapmak maksadıyla, terörün olmadığı şartlarda ekonomik değerler alan sanal bir Bask Bölgesi yaratılmıştır.

Terör öncesi dönemden başlayarak sanal olarak oluşturulan bölgeye, ekonomik büyümeyi etkileyecek reel GSYH ve GSYH'ya göre yatırım yüzdesi ve nüfus yoğunluğu gibi değişkenler verilerek, terör etkisindeki Bask Bölgesi ile terör etkisinde olmayan sanal veriler verilmiş Bask Bölgesi'ndeki değişim

tespit edilmiştir (Abadie ve Gardeazabal, 2003:115).

Yapılan çalışmada 1975 yılından başlayarak on yıllık zaman zarfında, terörün olmadığı sanal bölgenin GSYH'sının %10 daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Terörün çok olduğu yıllarda fark %12'ye kadar çıkmış, az olduğu dönemlerde farkın %7 - %8'e kadar gerilediği tespit edilmiştir.

Alan araştırması ile ilgili yapılan ikinci çalışmada vektör otoregresyon modeli⁴ (VAR) kullanılarak, terörün İsrail ekonomisi üzerine etkisi incelenmiştir. Çalışmada 1980-2003 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır. Terörün reel GSYH, yatırım, ihracat ve tüketici malları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ekonomik değişken bağımlı değişken olarak ele alınmış ve dört değişkenli VAR modeli kurulmuştur (Eckstein ve Tsiddon, 2004:973).

Terör değişkeni olarak, ulusal ve uluslararası terör olaylarında meydana gelmiş, yaralamalı ve ölümlü olaylar alınmıştır. Çalışma sonucunda terörün ekonomi üzerine ilk etkisi kısa ve düşük olmuştur. Bununla birlikte, terörün ihracat ve yatırıma olan etkisinin, tüketime olan etkisinden üç kat ve GSYH'ya olan etkisinden ise iki kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Eckstein ve Tsiddon, 2004:998). Terörün ekonomik büyümeye etkisiyle ilgili yapılmış olan çalışmalar aşağıdaki tabloda özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo-1: Terörün ekonomik büyümeye etkisiyle ilgili çalışmalar

Çalışma ve Metot	Açıklama	Bulgular
Bloomberg, Hess ve Orphanides (2004) Yatay Kesit Analizi	Eylem sayısının olmadığı yıllar analize dâhil edilmemiştir. Eylem sayısı olarak sadece uluslararası terör olayları alınmıştır. Elde edilen sonuçlar bütün ülkeler için yorumlanmıştır.	Terörün, seçilmiş ülkelerin hepsinde olmamakla birlikte, bütün örneklerin kişi başı GSYH üzerinde düşük etkisi tespit edilmiştir. Terör bir ülkenin yatırım oranını, bütün örnekleme göre, düşürmektedir.

⁴ Vektör Otoregresyon: Çoklu zaman serileri arasındaki ilişkiyi ve karşılıklı birbiriyle olan bağımlılığı veren ekonometrik bir modeldir.

Tavares (2004) Yatay Kesit Analizi	Kişi başına düşen GSYH'daki büyüme belirlenirken terör ve politik haklar arasındaki ilişkide dikkate alınmalıdır.	Standart büyüme değişkenleri dışarıda tutulduğunda terörün büyümeye olan etkisi çok düşüktür.
Abadie ve Gardeazabal (2003) Alan Araştırması (İspanya)	Bask Bölgesi ile kıyaslama yapmak maksadıyla terörden arındırılmış "Sunı Bask Bölgesi" yapılmıştır.	Yirmi yıllık süreç karşılaştırıldığında, sunı Bask Bölgesindeki GSYH'nın %10 daha fazla olduğu tespit edilmiştir.
Eckstein ve Tsiddon (2004) İsrail için Vektör OtoRegresyonu Modeli (VAR)	Analizde dört tane zaman serisi olarak, kişi başı GSYH, yatırım, ihracat ve tüketim kullanılmıştır.	Terörün, kişi başı GSYH, yatırım ve ihracat üzerinde direk negatif etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Terörün ekonomik büyümeye etkisi ile ilgili yapılan çalışmaların büyük bir kısmında sadece uluslararası terör olayları ele alınmıştır. Sadece uluslararası terör olayları ele alınarak, her ülke için farklı olan ekonomik büyüme şartları göz önüne alınmadığında, genelleme yapmanın yanlış olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca ekonomik büyüme kavramının bir süreç olması sebebiyle, terör olaylarının arttığı yıllar yerine, daha geniş bir zaman aralığının kullanılmasının daha sağlıklı sonuçlar vereceği düşünülmektedir.

Terörün ekonomik büyümeye etkilerinin yanı sıra mikroekonomik etkileride bulunmaktadır. Terörün mikroekonomik etkileri ile ilgili ilk çalışmalar 1990'lı yılların başından itibaren yapılmaya başlanmıştır. Bu sektörler genellikle, turizm, ticaret ve finans sektörleri olmuştur. Yapılan çalışmaların ülke merkezli çalışmalar olması sebebiyle, kesit tahmin yöntemleri dışındaki metotlar kullanılmıştır. Bunun tek istisnası 2006 yılında Enders tarafından yapılan, Amerika'nın Doğrudan Yabancı Yatırımlarında (DYY) yatay kesit yönteminin kullanılmasıdır. Yapılan çalışmada, terör sebebiyle Amerika'nın OECD ülkelerinde yaptığı DYY'lardan ülkelerin az da olsa etkilendiği tespit edilmiştir.

Bu yatırımlardan en çok Türkiye'nin %6,5 oranında ve Yunanistan'ın %5,7 oranında etkilendiği tespit edilmiştir (Enders, Sachsida ve Sandler, 2006:522).

Mikroekonomi, ekonominin tüketici, firma ve endüstriyel seviyede incelenmesi anlamına gelmektedir. Terör, risk algısını yükseltirken sektörel baz da en fazla hizmet sektörünü etkilemektedir. Söz konusu sektörlerde tüketim eğilimi azalmakta; bu nedenle ekonomik kaynaklar bu sektörlerden çekilerek, büyüme engellenmektedir (Bruck ve Wickstrom, 2004:4). Bu sebeple, terörün mikroekonomik etkileri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, terörün en çok turizm, net doğrudan yabancı yatırımı, ticaret, finansal pazarları, menkul kıymet piyasası, bütçe ve tarım ve hayvancılığı etkilediği tespit edilmiştir. Bu maksatla, bu sektörler ile ilgili yapılan çalışmalar aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

a. Turizm

Terörün mikroekonomik etkileri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, çalışılan konuların başında turizm gelmektedir. Turizm gelirleri, özellikle gelişmekte olan ülkelerde yarattığı çarpan etkisi nedeniyle ekonomi için çok önemlidir. Bu sektörde yaşanacak ani daralmalar ekonominin genelini etkilemektedir (Yeşiltaş, Öztürk vd, 2008:176). Terör örgütlerinin bu durumu fark etmeleri, eylemlerini turizm sektörü ve turistlere yönlendirmelerine sebep olmaktadır. Bir diğer amaçları ise eylemlerinin basın yoluyla tüm dünyada duyulması ve propaganda yapma istekleri olarak görülmektedir (Sönmez, 1998:425). Turizm sektörüne yönelik terörist saldırılar, ülkeye döviz girişini azaltmakta ve böylece ekonomik anlamda gerilemeye sebep olmaktadır. Bu durum hükümetler üzerinde baskı kurmanın bir yolu olarak da görülmektedir (Sönmez ve Graefe, 1998:119).

Turistlerin bulunduğu otel, havaalanı ve eğlence merkezleri gibi yerlere veya uçak gibi ulaşım araçlarına yapılan terör saldırıları; turistlerin tatil planlarını yeniden gözden geçirmelerine veya başka ülkeleri tercih etmelerine sebep olabilmektedir. Zararı çok büyük olmasa bile, korku ve panik yaratan herhangi bir terör olayı birçok turistin evine dönmesine veya tatil yerlerini riski daha az bir ülkeye kaydırmalarına sebep olabilmektedir. Terörün bir ülke veya bölge turizminin üzerindeki etkisini ölçmek için yapılan birçok çalışmada

Zaman Serisi Analizi⁵ yöntemi kullanılmıştır.

Enders ve Sandler 1991 yılında, Vektör Otoregresyon Modeli ile 1970-1991 yılları arasındaki verileri kullanarak, İspanya'daki (ETA ve diğer terör örgütlerinin saldırılarının yoğun olduğu dönem) terörün turizm üzerine etkisiyle ilgili ilk çalışmayı yapmışlardır. Özellikle ETA, 1985-1987 yılları arasındaki terör saldırılarında turizmi hedef almış, hatta Avrupa'da bulunan turizm firmalarına tehdit mektupları bile göndermiştir (Enders ve Sandler, 1991).

Yapılan bu çalışmada görülmüştür ki, terör ve turizm arasındaki nedensellik bağı tek taraflıdır. Terör olayları arttığında turizm azalmaktadır, ancak turizm azaldığında terörün arttığına dair bir sonuca rastlanmamıştır. Yapılan çalışmaya göre, aylık olarak girilen veriler doğrultusunda, terör sebebiyle etkilenen turist sayısı yaklaşık olarak 140.000 civarında çıkmıştır. Bu sayı bir turistin ortalama harcadığı para ile çarpılırsa ülkenin gelir kaybı hesaplanabilmektedir. Terör değişkeni olarak uluslararası saldırılar alınmıştır. Çünkü o dönemde ETA'nın eylemlerdeki hedefinin, yabancı turistleri ve direkt yabancı yatırımlarını etkileme hedefinde olduğu gösterilmektedir.

Enders, Sandler ve Parise 1992 yılında, Otoregresif Bütünleşik Hareketli Ortalama (ARIMA)⁶ yöntemini kullanarak, 1974-1988 yılları arasındaki dönemde uluslararası terör saldırılarının Avusturya, Yunanistan ve İtalya'daki turizme etkisini incelemiştir. Terör olaylarının özellikle bu yıllarda yoğunlaşması sebebiyle bu yıllar arasındaki veriler alınmıştır.

Çalışmadaki bağımlı değişken, ülkelerin buldukları bölgelere göre elde ettikleri turizm gelirleri olmuştur. Yapılan çalışma sonucunda; Avusturya'nın toplam kaybı 3.37 milyar dolar, İtalya'nın 861 milyon dolar ve Yunanistan'ın kaybı 472 milyon dolar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca turistlerin

⁵ Zaman Serisi Analizi: Önceden gerçekleşen olaylar dikkate alınarak gelecek olayları tahmin etmeye yarayan kavramsal bir modelidir.

⁶ Otoregresif Bütünleşik Hareketli Ortalama: Eşit zaman aralıklarında gözlenen zaman serisi verilerini tahmin edebilmek için kullanılan yöntemdir.

seçimlerinde, alternatif olarak, o bölgeden daha güvenli olduğu düşünülen Kuzey Amerika'ya kayma olduğu tespit edilmiştir (Enders, Sandler ve Parise, 1992:549).

Terörün turizme olan etkisi üzerine yapılan çalışmalarda, ekonomik olarak güçlü olan devletlerden ziyade, ekonomik olarak daha zayıf olan ülkelere etkisi incelenmiştir. Ayrıca yapılan çalışmalarda terörün turizme zararı tespit edilmiş, ancak ileri dönemlerde muhtemel terör saldırılarına karşı turizmi koruyucu tedbirlerden bahsedilmemiştir.

b. Net Doğrudan Yabancı Yatırımı

Terör eylemlerine maruz kalan ülkelerde bulunan yabancı yatırımlar hakkındaki genel görüş, bu yatırımların ülkeden çıkacağı yönünde olmaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmaların bir kısmı bu görüşü desteklemektedir. Ancak yabancı yatırımcıların görüşleri birbirlerinden farklılık göstermektedir. Kâr etme ve yeni ortaklıklar kurma isteği, politik olarak algılanan risklerden daha güçlü bir motivasyon olarak karşımıza çıkabilmektedir (Wagner, 2006:1).

Bu anlamda, terör riski yatırım kararlarını etkileyen bir faktör olarak görülmekle birlikte, bazı durumlarda yatırıma engel teşkil etmemektedir. Yatırım kararını; yatırım yapılacak yerin ekonomik güvenliği, yatırım yapma kolaylığı, hukuki düzen ve yatırım maliyetleri faktörleri etkilemektedir. Bu bağlamda, terör riski algılamaya bağlı olarak değişmekte ve yatırım kararını etkileyen faktörler arasında sayılabilmektedir (Wagner, 2006:4).

Mikroekonomik olarak terörün turizmden başka net doğrudan yabancı yatırımını da etkilediği tespit edilmiştir. Yabancı yatırımcılar, başta terör olmak üzere yatırım yapılacak ülkeyi ilgilendiren bütün risklerin farkında olmak istemektedirler. Özellikle bu risk yabancı yatırımları ile doğrudan ilgiliyse daha çok önem arz etmektedir.

Enders ve Sandler'ın 1996 yılında, terörün net doğrudan yabancı yatırımı üzerine etkisi ile ilgili iki Avrupa ülkesi olan Yunanistan ve İspanya'da yaptığı çalışma literatürde ilktir. Çalışmada Fransa, Almanya ve İngiltere gibi ülkelerin seçilmemesinin sebebi; bu ülkelerin yabancı para akışını rahat bir şekilde başka kaynaklardan temin edebilmesi ve saldırıların şiddetine karşı, diğer Avrupa ülkelerine göre daha çok dayanabilmesi olmuştur. Ayrıca ekonomik olarak güçlü olan ülkeler, bir saldırıdan sonra güven sağlayıcı hızlı ve etkili savunma önlemleri de alabilmektedir (Enders ve Sandler, 1996:334).

Yukarıdaki çalışmaya ek olarak, 1968-1991 yılları arasında İspanya ve Yunanistan'da meydana gelen uluslararası terör saldırılarının doğrudan yabancı yatırımlara etkisini inceleyen başka bir çalışma da yapılmıştır. Bu iki ülkenin seçilmesinin sebebi; bu yıllar arasında, terör saldırılarının doğrudan yabancı yatırımlarını hedef almış olmasından kaynaklanmaktadır.

Yapılan çalışmada İspanya için ARIMA modeli kullanılmış, Yunanistan için yapılan çalışmada ise VAR modeli kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, İspanya için seçilen yıllar göz önüne alındığında, terör sebebiyle net doğrudan yabancı yatırımında, yıllık ortalama %13,5 oranında bir azalış meydana geldiği tespit edilmiştir. Yunanistan'daki azalma ise %11,9 oranında olmuştur (Enders ve Sandler, 1996:349).

Yatırım yapılacak ülkede terör riskinin olması; güvenlik önlemlerinin artırılması için ekstra kaynak ayrılması ve personel teminini güçleştireceği için iş yapma maliyetini arttıracığı anlamına gelmektedir. Bu da net doğrudan yabancı yatırımın geri dönüşünü azaltmaktadır. Bütün bu maliyet, geri dönüşüm ve riskler değerlendirildiğinde; yatırımcılar yatırımlarını daha güvenli ülkelere kaydırabilmektedir.

c. Ticaret

Terörist faaliyetlerin ekonomi üzerindeki en önemli etkisi, belirsizlik ortamına sebep olmasıdır. Oluşan belirsizlik ortamı, ekonomi içindeki tüm sektörlerde kendini göstermektedir. Terör eylemlerindeki artış, yatırımları

azaltırken kamu harcamalarını arttırmaktadır (Blomberg, Hess vd, 2004:19). Şirketler açısından konuya bakıldığında, hammaddeden nihai ürüne kadar olan üretim sürecinin her bir aşamasının terör tehdidine açık bir durumda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, risk ve belirsizlik ortamı nedeniyle istihdam imkânları da sınırlanmaktadır.

Terör eylemlerine maruz kalan bireylerin göç yoluyla yaşadıkları yerden ayrılmaları, bu bölgelerin ekonomik potansiyelini azaltmaktadır. Bunun yanı sıra, terör olaylarının yaşandığı bölgelere yapılacak nakliye ücretlerinin yüksekliği, sigorta maliyetlerini de arttırmaktadır. Ayrıca terör nedeniyle alınacak ek güvenlik önlemleri de bireylerde tehdit algılamasına yol açarak tüketici davranışlarını etkilemektedir. Terör riski, şirketlerin işletme stratejilerine de etki eden bir faktördür. Terör eylemleri, yatırımın yalnızca düzeyini değil, dağılımını da değiştirmektedir. Terör, ekonomik kaynakların yatırımdan güvenliğe doğru yönelmesine sebep olmaktadır. Bu bağlamda; terör faaliyetleri yatırımları azaltırken, yapılan yatırımların da kısa vadeli yatırımlar olarak karşımıza çıkmasına sebep olmaktadır.

Terör dış ticareti üç şekilde etkilemektedir. Bu anlamda ilk olarak, terör eylemleri nedeniyle zarar gören güven ortamı dış ticaret maliyetini arttırmaktadır. İkinci olarak, güvenlik konusunda yapılan harcamalar artarak işlem maliyetlerini arttırmaktadır. Son olarak, ticareti yapılması planlanan mallar doğrudan zarar görebilmektedir. Ayrıca 1960-1993 yılları arasında 200 ülke arasında yapılan bir çalışmada, terör faaliyetlerinin yaşandığı ülkelerin birbirleriyle olan ticaretlerinin daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Nitsch ve Schumacher, 2004:178).

Nitsch ve Schumacher'in 2004 yılında, 1968-1979 yılları arasında 217 ülkenin verilerini, çift taraflı olarak, Ticari Çekim Modeli⁷ (Trade-Gravity Model) kullanarak yaptıkları çalışma, terörün ticaret üzerine etkisi alanında yapılan en kapsamlı çalışmalardan birisi olmuştur. Model, iki ticari ortak

⁷ Ticari Çekim Modeli; ülkelerin ekonomik büyüklükleri arttıkça ticaretin yükseldiği, aralarındaki mesafe arttıkça azaldığı görüşüne göre kurulmuş bir modeldir.

arasındaki ticari akış, terör eylem sayısı, iki ülke arasındaki uzaklık, gelir değişkeni, kişi başına düşen gelir ve komşu bir ülke, gölge değişken olarak, arasında kurulmuştur. Yapılan çalışma ülkesel terörün ticarete etkisi üzerine yapılmış olsa da, terör değişkeni olarak ITERATA'dan sadece uluslararası terör olayları programa alınmıştır (Nitsch ve Schumacher, 2004).

Bulunan sonuçlara göre, ilk terör saldırısı olduğunda karşılıklı olarak ticaretin ortalama %10 civarında azaldığı tespit edilmiştir. Çalışmada bu orana ülke içi terör verileri eklenmemiştir. Bu verilerin eklenmesi durumunda yüzdenin daha da artacağı tahmin edilmektedir. Terör olaylarının iki katına çıkması durumunda ticaret hacmi %4 daha azalmaktadır. Çalışmada ayrıca, terör olaylarına daha çok maruz kalan ülkelerde ticaretin daha da gerilediği sonucuna varılmıştır.

ç. Finansal Pazar

Finansal Pazarlar da terörden etkilenen ve incelenen başka bir sektördür. Chen ve Siems'in 2004 yılında yaptığı çalışmada durum çalışması metodu kullanılmıştır. Bu çalışmanın amacı, Menkul Kıymetler Borsası'nın kaç günde toparladığını bulmaktır. Çalışmada, tarihteki en büyük 14 terör saldırı incelenmiştir. Bunların içinde Pan Am Havayollarına yapılan saldırı⁸ ve 11 Eylül saldırıları gibi saldırılar da bulunmaktadır (Chen ve Siems, 2004:352).

Çalışma neticesinde terör saldırılarının menkul kıymetler piyasasına etkisinin çok az olduğu tespit edilmiştir. Piyasaların, en büyük terör olayları dâhil, meydana gelen olaylar sonucunda, bir-üç gün içerisinde kendilerini toparladığı tespit edilmiştir. Bunun tek istisnası, 11 Eylül 2001'de Amerika'da gerçekleştirilen terör saldırılarıdır. 11 Eylül saldırıları sonucunda piyasaların normale dönmesi 40 günü bulmuştur. Ancak genel itibarıyla birçok terör saldırısının menkul kıymetler piyasasına ya çok az ya da hiç etkisi olmadığı

⁸ 21 Aralık 1988 günü Londra-New York seferini yapan Pan-Am Havayollarına ait Boeing-747 model uçağın, 10 bin metrede, bomba koyarak patlatılması sonucu 270 kişi hayatını kaybetmiştir.

tespit edilmiştir. Terörün mikroekonomik etkisiyle ilgili yapılan çalışmaların dört sektörde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Ülkesel bazda değerlendirildiği için Yatay Kesit Analizi dışında kalan yöntemler kullanılmıştır.

d. Menkul Kıymet Piyasaları

Hisse senedi fiyatları şirketlerin gelecekte beklenen gelirlerine yönelik gelirlerini ifade etmektedir. Terör eylemleri nedeniyle; güvenlik önlemlerinin artırılmasıyla üretim maliyetlerinin artması beklenen gelirleri azaltmakta, aynı zamanda belirsizliğin de artması nedeniyle risk primi de yükselmektedir (Frey, Luechinger vd, 2007:13). Bu nedenle, terör eylemlerinden sonra borsada düşüşler yaşanması beklenen bir durum olmaktadır.

e. Bütçe

Terör faaliyetlerine maruz kalan ülkelerde terörle mücadele açısından özel birimler oluşturulmakta ve istihbarat faaliyetlerine ayrılan kaynaklarda ciddi yükselmeler oluşmaktadır. Çünkü terörle mücadele için personel, eğitim, teknik donanım gibi ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Bu durumun yanında savunma harcamaları için de ek bir maliyet oluşmaktadır.

f. Tarım ve Hayvancılık

Tarım ve hayvancılık da terörden etkilenen sektörler arasındadır. Terörle mücadele sırasında köylerin boşatılması veya tampon bölge olarak kullanılması, burada yapılan tarım ve hayvancılık faaliyetlerine engel olmaktadır. Ayrıca toprağa düşen mayınlar hayvanların telef olmasına sebep olmaktadır. Teröre maruz kalan bölge halkının geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılığın etkilenmesi bitkisel ve hayvansal üretimi azaltmakta, bu durum fiyatlara yansımakta, böylece hem üretici hem de tüketici olumsuz olarak etkilenmektedir. Terörün mikroekonomiye etkisi ile ilgili yapılan çalışmalar Tablo-2'de özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo-2: Terörün mikroekonomiye etkisi ile ilgili çalışmalar

Çalışma ve Metot	Açıklama	Bulgular
Enders ve Sandler (1991) Vektör Otoregresyon Modeli (VAR)	1970-1999 yılları arasında, İspanyada, terörün turizme etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Veriler aylık olarak kullanılmıştır. Terörün turizmi etkilediği, ancak turizmin terörü etkilemediği tespit edilmiştir.	Aylık verilere göre İspanya'da, ortalama 140.000 civarında turist terörden etkilenmiştir. Terörden etkilenen turistler ya tatil yerini değiştirmiş, ya ülkesine geri dönmüştür.
Enders(1992) Otoregresif Bütünleşik Hareketli Ortalama (ARIMA) ve Transfer Fonksiyonu	Terör saldırıları sonucunda turizm gelirlerindeki azalış tespit edilmiştir. 1974-1988 yılları arasında Avusturya, İtalya ve Yunanistan'daki turizm gelirlerindeki azalış hesaplanmıştır.	Çalışma sonucunda Avusturya'nın turizm sebebiyle kaybı 3,37 milyar dolar, İtalya'nın kaybı 861 milyon dolar ve Yunanistan'ın kaybının 472 milyon dolar olduğu tespit edilmiştir.
Drakos ve Kuton (2003) Otoregresif Bütünleşik Hareketli Ortalama (ARIMA)	1991-2000 yılları arasındaki aylık verileri kullanarak terör sebebiyle turizm gelirlerindeki değişim incelenmiştir. Yunanistan, İsrail ve Türkiye incelenmiştir.	Çalışma sonucunda, Yunanistan'ın turizm gelirlerindeki kaybının %9, Türkiye'nin %5 ve İsrail'in %1 olduğu tespit edilmiştir. Bu dönemde elde edilen turizm gelirlerinin % 89'unun daha güvenli bölgelere kaydığı tespit edilmiştir.
Enders ve Sandler (1996) İspanya için Otoregresif Bütünleşik Hareketli Ortalama (ARIMA) ve Transfer Fonksiyonu, Yunanistan için Vektör Otoregresyon (VAR)	Zaman kesit metodu kullanarak terörün net doğrudan yabancı yatırımı üzerindeki etkisi incelenmiştir. 1968-1991 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır.	Terörün, İspanya net doğrudan yabancı yatırımı %13,5, Yunanistan net doğrudan yabancı yatırımı %11,9 oranında azalttığı tespit edilmiştir.
Nitsch ve Schumacher (2004) Ticari Çekim Modeli (Trade Gravity Model)	217 ülkenin 1968-1979 yılları arasında gerçekleşen ticari ilişkileri incelenmiştir.	Terör olayları olan bir ülkeyle yapılan ticaretin, olmayan başka bir ülkeyle yapılan ticarete göre yüzde 10 daha az olduğu tespit edilmiştir.
Chen ve Siems (2004) Olay-durum Çalışması	Bu çalışmayla, büyük ölçekli bir terör saldırısı sonucunda, menkul kıymetler piyasasının kaç günde toparlandığı tespit edilmeye çalışılmıştır.	11 Eylül saldırıları sonucu Amerika piyasası 40 günde toparlanabilmiştir. Diğer bütün büyük çaplı terör saldırıları sonucu piyasalar bir, üç gün arasında toparlanabilmiştir.
Eldor ve Melnick(2004) Zaman Seri modeli	Zaman seri modeli kullanarak İsrail'deki terör olaylarının menkul kıymetler piyasasına etkisi incelenmiştir. Modelde günlük veriler kullanılmıştır.	Çalışma 27 Ekim 2000 günü başlamış ve o gün Tel Aviv menkul kıymetler piyasasında yüzde 30'luk bir azalışın meydana geldiği tespit edilmiştir. Ayrıca, sadece intihar saldırılarının İsrail borsasını etkilediği tespit edilmiştir.

Terörün mikroekonomiye etkisi ile ilgili yapılan çalışmalarda, ülkeler ayrı ayrı incelenerek anlamlı sonuçlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Ancak yapılan çalışmaların birçoğunda, terör değişkeni olarak sadece uluslararası terör olaylarının kullanılması ve çalışmalar neticesinde terörden etkilenen mikroekonomik sektörlerle ilgili alınabilecek tedbirlerden bahsedilmemesi eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Terörün ekonomik büyümeye etkisi incelenirken, terörün reel GSYH'ya etkisi dikkate alınmıştır. Terör olayları artınca reel GSYH azalıyorsa, ekonomik büyümenin azaldığı kabul edilmektedir. Ancak, yapılan kimi çalışmalarda sadece uluslararası terör saldırıları değişken olarak alınmıştır. Ülkesel terör saldırılarının da modele dâhil edilmesiyle daha sağlıklı sonuçlar elde edileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca, değerlendirmeye alınan zaman aralığı ile terör değişkeninin (eylem türü, ölen kişi sayısı gibi) sonucu ciddi şekilde etkilediği değerlendirilmektedir.

Terörün mikroekonomiye etkisi ile ilgili yapılan çalışmalarda, çoğunlukla, turizm, net doğrudan yabancı yatırımı, ticaret ve finansal pazar sektörlerine etkisi incelenmiştir. Turizmin, net doğrudan yabancı yatırımı ve ticaretin terörden olumsuz olarak etkilendiği tespit edilmiştir. Finansal pazarın terörden çok az veya hiç etkilenmediği tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar incelenen ülkeler ile sınırlıdır, başka ülkelerde de aynı sonuçların çıkacağı anlamı taşımamaktadır. Aynı ülke için farklı zaman aralığında çıkan sonuçların da farklı olabileceği gerçeği, sonuçları yorumlarken göz önünde bulundurulması gereken bir husustur.

Sonuç olarak, terörün ülke ekonomisine kısa ve uzun vadeli etkileri olmaktadır. Kısa vadeli etkileri, meydana gelen insan kayıpları, zarar gören bina, altyapı ve kriz yönetiminden doğan maliyetlerdir. Uzun vadeli etkileri ise ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, makroekonomik ve mikroekonomik seviyede olmaktadır. Bu farklılığın sebebi ise, ülke ekonomisinin büyüklüğü, terör saldırılarının nicel ve nitel özellikleri, ülkedeki siyasi durum gibi unsurlara bağlı olmaktadır.

Burada önemli olan husus, ülke savunması ve güvenliğinin maliyeti ile terör saldırısının meydana getireceği zarar arasında denge noktasını bulmanın zorluğudur. Ülkenin savunma ve güvenlik harcamalarını arttırmak; başka yatırım kaynaklarını azaltarak, ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Güvenlik ve savunmaya yeteri kadar önem vermemek ise ülkeyi terör saldırılarına karşı hedef haline getirebilmektedir.

Sosyal bir devletin gereği olarak, devletin devredemeyeceği ve aksatamayacağı üç temel görevi eğitim, sağlık ve güvenlidir. Bunlardan güvenliğe ayrılan kaynağın artırılması demek, eğitim ve sağlık kaynaklarının azalması demektir. Eğitim ve sağlık kaynaklarının azalması ise beşeri sermayenin azalması anlamına gelmektedir. Bu durum vatandaşlar üzerinde hoşnutsuzluk yaratarak, ülkeyi yöneten hükümete karşı bir tepkiye sebep olacak ve hükümetin başarısızlığı olarak yorumlanacaktır.

Ayrıca ülke savunması ve güvenliği için alınan, sınır güvenliğinin sıkılaştırılması gibi bazı önlemler yatırımcıların ülkeye giriş ve çıkışını geciktirerek zaman kaybetmesine yol açacak, yatırım maliyetini arttıracaktır. Bu durum firmaların yatırım yaptıkları ülkeden vazgeçmesiyle veya ticaret güzergâhlarını değiştirmesiyle sonuçlanabilmektedir.

Teröre karşı güvenliği yeteri ölçüde sağlanmamış bir ülkede yatırım yapmak isteyen yatırımcılar; bilgi, altyapı ve varlıklarını kendileri korumak için ekstra önlemler almak zorunda kalacaklardır. Yatırımcıların güvenlik için ekstra kaynak ayırmaları yatırım maliyetini arttıracaktır. Yatırım maliyetinin artması, yatırımın yapılmaması veya başka ülkeye kaydırılmasıyla sonuçlanabilmektedir.

Görüldüğü gibi savunma ve güvenlik, ülkeler ve firmalar için çok önemli unsurlardır. Başarısı ekonomik verilerle ölçülen hükümetlerin, eğitim, sağlık ve güvenlikle ilgili görevlerini yerine getirirken, bu hizmetlerin standartlarını arttırmalı ve sürdürülebilirliklerini sağlamaları gerekmektedir. Başarının sürdürülebilir olması için, gelecekteki muhtemel tehditlerin ortadan

kaldırılması gerekir. Bu nedenle ülkelerin; ulusal savunma ve güvenliklerini sağlamak maksadıyla, terör tehdidine karşı risk analizi yapmaları büyük önem arz etmektedir.

Yapılan risk analizi ile terör eylemleri sonucunda en çok etkilenen ekonomik sektörler tespit edilerek, müteakip saldırılarda bu sektörlerle yönelik, uygulamaya hazır, zararları azaltıcı politikaların önceden tespit edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Etkin bir terörle mücadele için; en düşük maliyetli ancak en yüksek güvenliği sağlayan güvenlik yönetim sisteminin kurulmasının gerektiğine inanılmaktadır. Bu bağlamda terörün makroekonomik ve mikroekonomik düzeyde etkilerinin tespit edilmesi gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖRÜN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN SONUÇLARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

Terörün ekonomik analizi ve etkileri, literatürde önemli ve gittikçe artan bir yer kaplamaktadır. Kaybedilen hayatların, terör saldırısı kurbanlarının maruz kaldığı kişisel yaralanmaların ve teröristlerin planlı şiddet eylemleriyle kasten yaratmaya çalıştığı korku atmosferinin ötesinde, terörün gerçek ekonomik maliyetleri de bulunmaktadır. Bu maliyetler, teröre karşı korunma için ayrılan kaynaklarla, ki bu kaynaklar genellikle oldukça yüksek miktardadır, mallarda oluşan ani zarar ve kayıplarla, ya da terör saldırısının yol açtığı para kaybıyla sınırlı olmamaktadır. Terör saldırıları bir yığın ekonomik sonuca yol açabilmektedir. Bunlar birçok ekonomik göstergesi, sektörü ve büyüme-yatırım dâhil olmak üzere farklı aktiviteleri olumsuz şekilde etkileyebilmektedir.

Bunun yanı sıra, mali sonuçlar, doğrudan yapılan yabancı yatırımların akışı ve açık ekonomilerde yer alan üretim sermayesi ödenekleri, turizm endüstrisi, artan ekonomik belirsizlik, yatırımcıların karar alma süreci, şirketlerin kâr beklentilerinin azalması nedeniyle borsa, yabancı döviz piyasaları, vb. de terör sebebiyle etkilenmektedir. Ancak tabii ki, Bruck ve Wickstrom'un (2004) da belirttiği gibi, terör saldırılarının yol açtığı bu tür ekonomik sonuçlar ve maliyetler; ekonomik aktiviteler, ülkeler, sektörler ve zaman dağılımına göre değişiklik göstermektedir.

Terör ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki ile ilgili literatür; 1973 yılında Benoit tarafından az gelişmiş 44 ülke arasında, savunma ve benzeri giderler ile ekonomik büyüme arasında yapılan çalışma ile başlamıştır. Bu çalışmada Benoit, savunma harcamaları ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu tespit etmiştir (Sezgin, 2003). Bu ilk çalışmadan sonra birçok çalışma yapılmıştır ve özellikle 11 Eylül terör

saldırılarından sonra bu çalışmaların oldukça arttığı tespit edilmiştir.

Gerçekten de son yıllarda finansal literatürde, sosyoekonomik olayların borsa üzerinde yol açtığı etkiler bir hayli yer kaplamaya başlamıştır ve geniş bir değerlendirme yapmak gerekirse, savaş ve terör gibi büyük çaplı olayların sermaye piyasasını ve döviz fiyatlarını etkilediği ortaya çıkartılmıştır. Özellikle de, önceden tahmin edilemeyen sosyopolitik olaylar, sermaye piyasaları için dış kaynaklı şoklar olarak değerlendirilebilir; bunlar piyasa riski primlerini doğrudan etkileyebilir ve değişkenliğin artmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla döviz değerlendirmesi, yatırım kaynakları ve portföy ödenekleri üzerinde ters etki yapabilmektedir.

Terör saldırılarının şiddeti, özellikle 11 Eylül New York saldırıları, Mart 2004 ve Temmuz 2005'te Madrid ve Londra'da art arda yapılan bombalamalar gibi büyük ölçekli saldırılar, sermaye piyasalarını ve aynı zamanda ülkeler arasındaki sermaye hareketlerini de doğrudan etkileyebilecek dış kaynaklı büyük şokları oluşturmaktadır. Abadie ve Gardeazabal'in (2008) çıkarımı da aynen bu şekildedir. Özellikle de, artan belirsizlik sonucunda, terörün beklenen yatırım dönüşünü azalttığı sonucuna varmışlardır; dolayısıyla terör olaylarının yoğunluğunun değişmesi, ülkeler arasında büyük çaplı sermaye hareketlerine neden olabilmektedir. Bruck ve Wickstrom'un (2004) belirttiğine göre, terör saldırıları beklenen kârı etkileyebilir ve döviz değerleri bu değişimlere tepki vereceği için de; borsayı, borsa yoluyla da ekonomiyi ters yönde etkileyebilmektedir.

Terör, insanların yaşamıyla beraber, birçok özel ve kamuya ait malları da yok ederek ekonomiye doğrudan zararlar vermektedir. Doğrudan zararlarının yanı sıra, pazar yapısını ve ekonomik aktörlerin uzun vadede planlarını bozarak dolaylı zararlar da verebilmektedir. Örneğin, terör örgütleri turizm sektörünü hedef alan saldırılar gerçekleştirerek hedef ülkenin ekonomisine doğrudan zarar verebilmektedir. Bunun yanında saldırıların süreklilik arz etmesi durumunda, turist tercihlerini olumsuz etkileyerek, uzun vadede dolaylı zararlar da verebilmektedir (Blomberg ve Hess, 2008:85).

Terör ulusal seviyede ülkelerin, tüketim, yatırım, hükümet harcaması ve birikimler gibi temel ekonomik unsurlarına zarar vermektedir. Örneğin; terör, istikrarsız bir ortam yaratarak planlanan yatırımların ertelenmesine veya yapılamamasına sebep olabilmektedir. Çünkü kısa vadeli zararların onarılması ve güvenliğin sağlanması için alınan tedbirlerin maliyeti başka yatırımlara ayrılan kaynaklardan kullanılabilir. Güvenlik harcamalarının artması, genellikle, altyapı ve eğitim gibi harcamaların kısılmasına ve en nihayetinde büyümenin yavaşlamasına neden olmaktadır (Blomberg ve Hess, 2008:84).

Uluslararası terör saldırıları, uluslararası yatırımların geri dönüşünü etkileyerek, kâr ve ticari akışın küresel anlamda azalmasına sebep olmaktadır (Abadie ve Gardeazabal, 2008:3). Terör sebebiyle uluslararası ticari akışın yavaşlaması demek; para akışının yavaşlaması anlamına gelmektedir ki bu durum ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Çünkü büyüme için yabancı finans ve yatırım önemli faktörlerdendir.

Terörün ekonomik büyüme üzerine etkilerini inceleyen çalışmalarda, dört farklı sonuç bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bölümde bulunan dört farklı sonuç incelenmeye çalışılmıştır.

Terörün ekonomik büyüme üzerine etkisi ile ilgili yapılan çalışmaların dört farklı sonuca ulaştığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar;

- Terörün bütün ülkelerin ekonomik büyümelerini olumsuz etkilediği,
- Terörün bütün ülkeleri değil, bazı ülkelerin ekonomik büyümelerini olumsuz etkilediği,
- Ekonomik büyümenin terörü azalttığı⁹,
- Terör ve ekonomik büyüme arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı sonucuna varan çalışmalardan oluşmaktadır.

⁹ Bu çalışmalarda nedensellik bağı terörden ekonomik büyümeye doğru değil, ekonomik büyümeden teröre doğru kurulmuştur.

1. TERÖRÜN BÜTÜN ÜLKELERDEKİ EKONOMİK BÜYÜMEYİ OLUMSUZ ETKİLEDİĞİ SONUCUNA VARAN ÇALIŞMALAR

Blomberg vd. (2004), 1968-2000 yılları arasındaki dönemde, 177 ülke için dengesiz panel veri analizleri kullanarak, uluslararası terörün makroekonomik sonuçlarını incelemiştir. Bu çalışma sonucunda terörün; ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini, kamu harcamaları ve yatırım harcamalarının yön değiştirdiğini ifade etmiştir.

Barth vd. (2006) de panel veri analizlerine göre 152 ülkeyi baz alarak 1970-2003 dönemi için terörün ekonomik büyüme ve sermaye birikimine etkileri ile ilgili benzer bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada ise, terörün ekonomik büyüme dinamiklerini olumsuz etkilediğini, böylece sermaye bileşenlerinin de olumsuz etkilendiğini tespit etmişlerdir.

Gerçekten de birçok ampirik araştırma göstermiştir ki, terörün, tüketim, yatırım ve kamu harcaması gibi ekonomik değişkenler üzerinde azaltıcı etkisi bulunmaktadır (Crain ve Crain, 2006:317-349; Gaibullov ve Sandler, 2008:411-424). Uluslararası mal ve para akışını da negatif yönde etkilediğini gösteren çalışmalar mevcuttur (Abadie ve Gardeazabal, 2008:2).

Bu sonucu bulan çalışmaların ortak savı, ekonomik büyümeyi etkileyen tek bir sektörün bile terör sebebiyle olumsuz etkilenmesinin büyümeyi azaltacağı olmuştur. Bu sebeple terörün ekonomik büyüme üzerine etkisi ile ilgili bulunan sonuçlardan birisi, terör bütün ülkelerdeki ekonomik büyümeyi azaltır sonucudur. Bu duruma homojen nedensellik durumu da denilmektedir (Gaibullov ve Sandler, 2011:355-371).

Amacı devleti zor durumda bırakmak olan terör örgütleri, bu durumu, insan kayıpları ve ekonomik zararları arttırıcı eylemler yaparak gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu sebeple terörün bütün ülke ekonomilerini olumsuz etkilediği sonucu doğru gibi görünmektense de, bu durum gerçekleşmeyebilmektedir. Çünkü yapılan çalışmalarda sadece küresel terör

olayları ele alınmış ve ekonomik olarak güçlü olarak kabul edilen Amerika, Almanya ve Fransa gibi ülkeler çalışmalara dâhil edilmemiştir.

2. TERÖRÜN BAZI ÜLKELERDEKİ EKONOMİK BÜYÜMEYİ OLUMSUZ ETKİLEDİĞİ SONUCUNA VARAN ÇALIŞMALAR

Terörün ekonomik büyüme üzerine etkisi ile ilgili bir diğer sonuç, terör bütün ülkelerin değil, bazı ülkelerin ekonomik büyümelerini azaltmaktadır, sonucudur. Bu durum heterojen nedensellik olarak ifade edilmektedir. Bu varsayımı savunan Enders, Sachsida ve Sandler gibi akademisyenlere göre ekonomik büyümenin azalması, büyük ölçüde, teröre maruz kalan ülkelerin ekonomik performanslarının dış yatırım, turizm gibi yabancı sermayeye bağlı olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu varsayıma göre ayrıca, terör saldırılarının sıklığı da göz önüne alınması gereken bir husustur. Terör saldırılarının artması, yabancı yatırımcının yatırımdan vazgeçmesine sebep olabilmektedir (Enders, Sachsida ve Sandler, 2006:517-531).

Bunun yanı sıra, ülkenin ekonomisinin kuvvetli olup olmaması da etkilenmenin boyutunu değiştirmektedir. Sandler ve Enders'a göre, aynı şiddette terör eylemine maruz kalan iki ülkeden, ekonomik durumu daha zayıf olan ülke güçlü olana göre daha çok etkilenecektir. Bir ülkenin teröre karşı daha kuvvetli olmasını belirleyen unsurlar; siyasi ve kurumsal gelişmişlik düzeyi, siyasi istikrar ve kültür gibi faktörlerdir (Enders ve Sandler, 1996:51).

Tavares'in 2004'de yaptığı çalışmaya göre, terör eylemlerinden, demokratik ülkeler demokratik olmayan ülkelere göre daha az etkilenmektedir. Bunun nedeni olarak da, demokrasi sayesinde, ekonomik ve politik gücün ülkeye yayılmış olması gösterilmektedir. Ekonomik ve politik gücü ülke geneline yayılmış demokratik ülke ekonomilerinin, meydana gelen terör eylemleri ve savunma için yapılan harcamalardan, demokratik olmayan ülke ekonomilerine göre daha az etkilendiği sonucuna varılmıştır (Tavares, 2004:1039-1070).

Ekonomik olarak güçlü olan ülkeler, terörün zararlarını hızlı bir şekilde sarabilmekte ve gerekli olan önleyici tedbirleri süratle alabilmektedirler. Ayrıca demokratik olan ülkelerdeki refah seviyesinin ülkeye daha çok yayılmış olmasının, terörün zararlarını azaltmakta etkili olduğu tespit edilmiştir. Refah düzeyinin ülkeye adil olarak dağılmasının etnik grupların memnuniyetsizliği gibi toplumsal olayları da engelleyeceği değerlendirilmektedir (Altuntaş, 2009:137).

Gaibulloev ve Sandler (2009) ise terör faaliyetlerinin ekonomik büyümeye olan etkilerini 1970-2004 yılları arasındaki dönem için Asya ülkeleri açısından incelemiş ve terörün ekonomik büyümeyi sınırlandığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu anlamda, bir milyon kişi başına düşen her bir ilave terör olayı kişi başına düşen reel gelir büyüme seviyesini %1,5 oranında azaltmaktadır. Bu çalışmada ayrıca gelişmiş ülkelerde yaşanan terörist faaliyetlerin, gelişmekte olan ülkelere nazaran ekonomik anlamda daha kolay bir şekilde bertaraf edilebildiğini ve ekonomik olumsuzluklara sebep olmadan engellenebildiğini ifade etmişlerdir.

Tüm dünyada yaşanan terör olaylarının ülkelere ekonomik etkilerini araştıran çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Türkiye ise son 30 yıldır terörle mücadele eden bir ülke olmasına rağmen, terör olaylarının ekonomiyi ne şekilde etkilediği ile ilgili az sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak terörle mücadele konusunda uygulanacak politikaların başarılı olabilmesi için, ekonomik maliyet ve zararların da terörün niteliği ve yapısı gibi doğru bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Araz, Takay vd. (2009), 1987:I ve 2004:IV dönemi itibarıyla üçer aylık veriler kullanarak ve zaman serisi analizlerinden faydalanarak, terörün Türkiye ekonomisine makroekonomik etkilerini incelemiş ve terör faaliyetlerinin ekonomik faaliyetlere olan negatif etkilerinin çok yüksek olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Vaka çalışması metodolojisini kullanan Chen ve Siems (2004), 11 Eylül saldırılarının Amerikan ve küresel sermaye piyasaları üzerindeki etkisinin büyüklüğünü araştırmışlardır. Sonuçta oldukça büyük bir etki

saptamışlardır; ancak tarihi bakış açısından bakıldığında ve diğer politik, ekonomik ve doğal şoklarla kıyaslandığında, eşi görülmemiş bir olay değildir. Diğer küresel sermaye piyasalarıyla karşılaştırıldığında, Amerika piyasasında oldukça hızlı bir iyileşme görüldüğü sonucuna varılmıştır. Daha da ötesi, Amerika piyasasının terör saldırılarına karşı eskiye göre çok daha esnek olduğunu belirtmişlerdir.

Hon vd. (2004) duruma farklı bir açıdan yaklaşmış ve yirmi beş farklı ülkedeki borsa fiyatlarını değerlendirerek, ülkeler arası döviz ilişkilerinin 11 Eylül saldırılarından nasıl etkilendiğini incelemiştir. Elde ettikleri sonuçlara göre, 11 Eylül'den önceki dönemler kıyaslandığında, uluslararası borsalar, özellikle Avrupa pazarları, 11 Eylül'den sonraki üç ile altı ayda Amerika piyasasındaki şoklara oldukça yakın tepkiler vermişlerdir. Hava yolları endüstrisindeki hisseler üzerinde çalışan Drakps (2004) da, 11 Eylül'ün pazarlar üzerindeki etkilerini işaret etmiştir. Drakps'ın ulaştığı sonuçlara göre, bu hisselerin borsa değerlendirmeleri, tüketicilerin risk algılarındaki değişim nedeniyle olumsuz ve belirgin şekilde etkilenmiştir; bu durum da hava yolu seyahatine olan talebi düşürmüş ve sigorta şirketlerinin riskleri yeniden değerlendirmesi nedeniyle daha yüksek sigorta primleri oluşmasına yol açmıştır.

Suarez ve Pshisva (2006) da benzer şekilde, çalışanların kaçırılmasının yatırımları azalttığı ile ilgili kanıtlar sunmuşlardır; zira işletmeler korkunun yarattığı baskı altında çalışmaktadırlar. Çalışanlar ayrıca, kişisel güvenliklerine yönelik tehditler nedeniyle de korku yaşamaktadırlar. Suarez ve Pshisva'nın (2006) elde ettiği sonuçlara göre, kaçırılma olayları doğrudan şirketi hedeflediği zaman, firmalar daha az yatırım yapmaya meyilli olmaktadır; ama nüfusun geneline yönelik suçlar, yatırım üzerinde gerçek bir etkiye sahip değildir.

Kısacası, terörün ekonomik büyümeye etkisi ile ilgili yapılan çalışmalarda elde edilen ikinci sonuç; terörün ekonomik büyüme üzerine negatif etkisinin olduğunu, ancak bu etkinin terör eylemlerinin çok olduğu,

ekonomik olarak güçlü olmayan ve ekonomik, politik gücü ülke geneline dağılmamış ülkelerde görüldüğüdür.

3. EKONOMİK BÜYÜME ARTTIKÇA TERÖRÜN AZALMASI SONUCUNA VARAN ÇALIŞMALAR

Yapılan çalışmaların bir kısmında, terör ile ekonomik büyüme arasındaki nedenselliğin terörden ekonomik büyümeye doğru değil, ekonomik büyümeden teröre doğru olabileceği değerlendirilmektedir. Rasyonel bir aktör olarak kabul edilen teröristler, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik duruma göre, fayda-maliyet analizi yapmakta ve optimal seviyede etki yaratacak şiddet yöntemiyle terör eylemini gerçekleştirmektedir.

Bomberg, Hess ve Weerapana'nın 2004 yılında yaptıkları çalışmaya göre, ekonomik gücü düşük olan ülkeler teröre daha çok maruz kalmaktadır. Bunun sebebi olarak, terör örgütlerinin hedef ülkelerde eylemlerini daha kolay gerçekleştirmeleri ve ülkelerin saldırıları önleyecek kaynaklarının olmaması gösterilmektedir. Ayrıca terör örgütlerinin şiddet içermeyen, ancak ekonomik kazanç sağlayan alternatif yöntemler bulmalarına gerek kalmamakta ve bu durum şiddetin fırsat maliyetini oldukça düşürmektedir.

Ülkenin ekonomik gücünün düşük olması aynı zamanda hükümetin terörle mücadelede sınırlı kaynaklara sahip olduğunu ve güvenlik için gerekli harcamaları yapamayacağını göstermektedir (Blomberg, Hess ve Weerapana, 2004:463-478).

Üçüncü varsayıma göre, terörün varlığı bir ülkenin ekonomik durumuna bağlı olmaktadır. Terör, yüksek ekonomik büyüme oranı olan ve ekonomik olarak ayrımcılık yapmayan ülkelerde, kısacası sosyal refah sistemi gelişmiş ülkelerde daha az görülmektedir (Burgoon, 2006:178), (Krieger ve Meierrieks, 2010:905).

Sosyal refah sistemi gelişmiş ülkeler, terörün sebep olacağı

sosyoekonomik zararları düzeltme gücüne sahiptir. Yukarıdaki bilgilere göre üçüncü sonuç, ekonomik büyüme bütün ülkelerdeki terörü azaltmaktadır, şeklinde ifade edilebilmektedir.

Bu tür çalışmalar göstermiştir ki, ekonomik büyüme arttıkça terörün etkisi azalmaktadır. Ancak elde edilen sonucun tersine, yani ekonomik büyüme azaldıkça terörün artması sonucuna, birkaç ülke dışında rastlanmamıştır. Bu etkinin de çok sınırlı olduğu değerlendirilmektedir. Örneğin, Lopez'e göre Latin Amerika'daki zayıf ekonomik durum nedeniyle, sosyoekonomik değişim için, sol terör örgütleri ortaya çıkmıştır (Lopez, 1988:521). Ancak Batı Avrupa'daki terör Latin Amerika'daki gibi açıklanamamaktadır. Açıklanamamasının sebebi olarak, Batı Avrupa ülkelerinin ekonomik olarak güçlenmesi gösterilmektedir.

Bu sonucu bulan çalışmalar ekonomik büyüme arttıkça, terörün azaldığını tespit etmiştir. Ancak ekonomik olarak küçülmenin teröre sebep olduğuna dair, Latin Amerika örneği hariç, herhangi bir sonuç tespit edilememiştir. Bu sebeple, ekonomik büyümeden teröre doğru olan nedenselliğin tek sonucu bulunmaktadır.

4. TERÖR VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDA İLİŞKİ TESPİT EDEMEYEN ÇALIŞMALAR

Ekonomik büyüme ve terör arasındaki bir diğer sonuç, herhangi bir nedensel ilişki tespit edemeyen çalışmalardan oluşmaktadır. Bu sonucu veren çalışmalarda; terörün ekonomi üzerine değil, politik baskı ve istikrarsızlık gibi bir ülkenin politik ve kurumsal çevresine etkisi olduğu tespit edilmiştir (Krueger ve Maleckova, 2003:139; Abadie, 2006:53; Krueger ve Laitin, 2008:151; Piazza, 2008:472).

Krieger ve Meierrieks'in tarafından 2011 yılında yapılan çalışmaya göre, dış politika ve etnik çatışma gibi ekonomik olmayan faktörlerin terörü belirlediği tespit edilmiştir. Çalışmada ülkelerin düşük ekonomik durumlarıyla

ilgili tutarlı bir bağlantıya rastlanmamıştır (Gries, Meierrieks ve Krieger, 2011:504).

Terörün ekonomik büyüme ile ilgisinin olmadığını tespit eden çalışmalar, terörün varlığını, politika, ülkenin istikrar durumu ve etnik çatışma gibi ekonomi dışı faktörlerin belirlediğini savunmaktadırlar. Ekonomik büyüme kavramlarından biri olan politik kurumlar açıklanırken, ülkedeki istikrar ve politik durumun ekonomik büyüme için önemli olduğundan bahsedilmiştir. Bu sebeple, terörün sebebi olarak dış politika ve etnik çatışma gibi kavramların, ekonomi dışı faktörlermiş gibi ele alınmasının yanlış olacağı değerlendirilmektedir.

Terörün ekonomik büyümeye veya ekonomik büyümenin teröre etkisi üzerine modeller kurulmuş olsa da, terörün birbirinden çok farklı etkileri olabilmektedir. Örneğin; kamu varlıklarına verdiği zarar, terör sebebiyle meydana gelen insan kayıpları, insanların yaralanmaları sonucu meydana gelen zararlar, bina gibi yapıların ve altyapının zarar görmesi gibi etkiler terörün doğrudan verdiği zararlar ve maliyetlerdir.

Bunun yanı sıra, terörün ikincil veya dolaylı zararları da olabilmektedir; sigorta ödemeleri, güvenlik maliyeti ve yüksek riskli bölgelerin korunma maliyetindeki artışlar dolaylı zararlara örnektir. Dolaylı etkiler uzun vadede, GSYH, enflasyon ve işsizliğe olumsuz yönde zemin hazırlayabilmektedir. Bu maksatla, terörün ekonomi üzerine etkileri hesaplanırken doğrudan ve dolaylı zararların birlikte hesaplanması gerekmektedir.

Bu bölümde terörün ekonomik büyüme üzerine etkileri ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. İlk olarak yapılan çalışmalar buldukları sonuçlara göre tasnif edilmiştir. Bunlardan ilki, terörün bütün ülkelerin ekonomik büyümelerini olumsuz yönde etkilediğidir. Bu varsayım her ne kadar doğru gibi görünse de, yapılan çalışmalara ekonomik olarak güçlü kabul edilen Amerika, Fransa ve Almanya gibi ülkelerin alınmamış olması ve terör

olaylarının arttığı yılların programa dâhil edilmemesiyle geçerliliğini zayıflatmaktadır.

İkinci varsayım terörden bütün ülkelerin değil bazı ülkelerin etkilendiğidir. Bu varsayım, terör olaylarından, ekonomik olarak güçlü olan ülkelerin daha az etkilendiğini tespit etmiştir. Ekonomik olarak güçlü olan ülkelerin, terörün zararlarını hızlı bir şekilde sarabildikleri ve gerekli olan önleyici tedbirleri süratle alabildikleri değerlendirilmektedir. Ayrıca demokratik olan ülkelerdeki refah seviyesinin ülkeye daha çok yayılmış olmasının, terörün zararlarını azaltmakta etkili olduğu tespit edilmiştir.

Ekonomik olarak güçlü olan devletler bu sonucu veren çalışmalara dâhil edilmiştir. Ancak, zaman aralığı olarak, terör saldırılarının az olduğu dönemler modelde incelenmiştir. Bu sonucu veren ülkelerin ekonomik büyüklüğü ne kadar önemli ise, maruz kaldığı terör olay sayılarının da en az ekonomik büyüklük kadar önemli olduğu değerlendirilmektedir. Ekonomik olarak güçlü olan devletlerde, terör saldırılarının arttığı takdirde büyümenin bundan olumsuz etkileneceği düşünülmektedir.

Çalışmalarda bulunan üçüncü sonuç, ekonomik büyümenin terörü etkilediğidir. Bu sonuca göre, ekonomik büyüme arttıkça terör azalmaktadır. Bu çalışmalardaki nedensellik terörden ekonomiye doğru değil, ekonomiden teröre doğru kurulmuştur. Kısacası ekonomik büyüme arttıkça terör azalmakta, büyüme azaldıkça terör olayları artmaktadır. Bu varsayımın bölgesel terör örgütleri için olabileceği, ancak küresel terör eylemleri yapan terör örgütleri için doğru olmayacağı değerlendirilmektedir. Hatta bu durumun, küresel terör örgütlerini eylem yapma konusunda motive edeceği değerlendirilmektedir.

Terörün ekonomik büyüme üzerine etkisi ile ilgili dördüncü sonuç, terör olayları ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik bağının olmadığıdır. Bu çalışmaların sonuçlarına göre terör olayları, ülkelerin ekonomik büyümesini değil, politik baskı ve istikrarsızlık yaratarak politik ve

kurumsal çevresini olumsuz olarak etkilemektedir. Terörün ülkelerin politik ve kurumsal çevresini etkilediği kabul edilmektedir. Ancak, kurumsal politikaların ekonomik büyümenin unsurlarından birisi olması sebebiyle ekonomik büyümeyi de etkilediği değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, bu bölümde terörün ekonomik büyüme etkisi ile ilgili yapılmış çalışmalar incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalara göre terörden ekonomik anlamda güçlü olan devletlerin daha az etkilendiği, ancak bu durumun terör olaylarının nicelik ve niteliğine bağlı olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmaların büyük bir kısmında; terör değişkeni olarak olay sayısının alındığı ve bunun da genellikle uluslararası olay sayısı olduğu, bunun yerine terör sebebiyle ölen kişi sayısının veya birbirine yakın olayların alınmasının daha doğru sonuçlar vereceği değerlendirilmektedir. Ayrıca ülkesel terör olaylarının da terör değişkenine eklenmesinin sonuçları daha gerçekçi yapacağı değerlendirilmektedir.

Terör ile başarılı bir şekilde mücadele politikasının en önemli şartı, terör faaliyetlerinin nitelik ve yapısının yanında ekonomik anlamda ülkeye maliyetinin de doğru bir şekilde anlaşılmasıdır. Bu anlamda terörün; turizm, yabancı sermaye yatırımları, tasarruf ve tüketim, yatırım, menkul kıymet piyasası, dış ticaret, yerel ekonomi ve ekonomik gelişme üzerindeki etkileri incelenmektedir.

Terör faaliyetleri ülkeler açısından birçok kayba ve maliyete sebep olmaktadır. Ancak terörün neden olduğu en önemli kayıp, insan kayıpları olmaktadır. İnsani kayıplara maddi kayıplar da eklenmektedir. Maddi kayıplar; arama ve kurtarma faaliyetleri ile terör saldırısı sonucu kriz yönetimi için yapılacak harcamalardır. Bu durum terörist eylemin hemen sonrasında oluşmakta yani en kısa vadeli ve doğrudan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında kamu binaları da terör saldırılarının hedefinde olmakta ve kamu binalarının gördüğü zarar ve hasarların devlet tarafından karşılanması da bir maliyet kalemi oluşturmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TERÖRÜN EKONOMİYE VE EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ ANALİZİ

Bu bölümün birinci kısmında araştırmanın amacı, önemi, değişkenler, veri seti ve varsayımları; ikinci kısmında araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları, evren ve örnekleme, araştırmanın modeli ve uygulanan yöntem ile ilgili bilgiler verilmiş; son kısımda ise Türkiye’de terörün ekonomik büyüme etkisi ile ilgili bulgular yer almaktadır.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ, DEĞİŞKENLER, VERİ SETİ VE VARSAYIMLAR

Bilimsel bir çalışmanın amacı bilinmeyen veya fark edilmeyen bir konu hakkında bir fikir sunmak ve bir pencere açmaktır. Bu sebeple her bilimsel çalışmanın bir amacı, farkındalık yarattığı bir önemi ve varsayımları bulunmaktadır. Bu çalışmanın konusunu, Türkiye için, terörün ekonomiye ve ekonomik büyüme etkisinin tespit edilmeye çalışılmasıdır.

a. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Türkiye için terörün, ekonomik büyüme etkisini ve sektörel bazda diğerlerine göre daha çok etkilediği sektörleri tespit etmek ve bu etkilerin derecesini ortaya koymaktır. Bu amaçla terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin artmasıyla artan ekonomik değişkenler ve azalan ekonomik değişkenler tespit edilmeye çalışılmıştır.

b. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmayla birlikte Türkiye’de meydana gelebilecek bir terör olayından sonra hangi sektörlerin daha çok etkilenebileceği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu sayede bundan sonra meydana gelebilecek muhtemel bir terör saldırıları sonucu ülke ekonomisini oluşturan alt unsurlardan hangilerinin daha çok etkileneceği bulunmaya çalışılmıştır. Bu sayede terör olaylarının artabileceği dönemlerde bu sektörler için proaktif önlemler alınabilir.

Etkin bir terörle mücadele politikasının bir bileşeni de ekonomik zararın azaltılmasıdır. Bu maksatla, terörün diğerlerine göre daha çok etkilediği ekonomik sektörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu sayede, terörün arttığı dönemlerde ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyecek sektörlerle yönelik tedbirlerin alınabileceği değerlendirilmektedir.

c. Değişkenler, Veri Seti ve Varsayımlar

Yapılan çalışmada tek bir bağımsız değişken ile 79 ekonomik bağımlı değişken bulunmaktadır. Bağımsız değişken olarak kullanılan terör sebebiyle meydana gelen ölümlere ait veriler Jandarma Genel Komutanlığı'ndan alınmıştır. Bu değişkene ait veri seti Ek-A'da verilmiştir.

Bağımlı değişken olarak kullanılan 79 ekonomik değişken Dünya Bankası resmi internet sitesi veri tabanından 192 ekonomik değişken arasından alınmıştır (World Bank [web], 2013). Analizde kullanılan 79 ekonomik değişkene ait veri seti Ek-B ve Ek-C'de verilmiştir.

J. Gn. K.İği'ndan ve Dünya Bankası resmi internet sitesinden alınan verilerin doğru olduğu varsayılmaktadır. Terör değişkeninin ekonomik değişkenleri etkileme durumları incelenirken diğer bütün değişkenlerin etkisiz olduğu (*ceteris paribus*) farz ve kabul edilmiştir. Ayrıca örneklem olarak alınan yıllarda ekonomiyi etkileyen kriz, siyasi istikrarsızlık gibi ekonomiyi etkileyebilecek siyasi durumların etkisi de gözardı edilmiştir.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

a. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırmanın kapsamı Türkiyede terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin ekonomik büyümeye etkisidir. Bu kapsamda, yapılan çalışmada kullanılan veriler 1989-2012 yıllarıyla sınırlandırılmıştır. Ayrıca, terör sebebiyle meydana gelen ölümlere ait veri seti sadece J. Gn. K. İği'ndan ve analizde kullanılan Türkiye'ye ait ekonomik değişkenlerde sadece Dünya Bankası resmi internet sitesinden alınan verilerle sınırlıdır.

b. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni olarak, Türkiye’de terör sebebiyle meydana gelen asker, polis, GKK ve sivil (diğer kamu görevlileri dâhil) kayıplar olarak belirlenmiştir. Örneklem olarak Jandarma Genel Komutanlığı’ndan 1984-2013 yılları arasındaki asker, polis, GKK ve sivil kayıpları temin edilmiş ve terör değişkeni olarak 1989-2012 yılları arasındaki veriler kullanılmıştır.

Ekonomik değişkenlerin örnekleme olarak, Dünya Bankası’na ait internet sayfasından Türkiye ile ilgili bölümden 1989-2012 yıllarına ait 192 ekonomik değişkenden 79’u seçilerek bağımlı değişken olarak kullanılmıştır.

c. Araştırma Modeli

Yapılan çalışmada, genel tarama modeli çeşitlerinden “İlişkisel Tarama Modeli” kullanılmıştır. Tarama modelleri (Survey), seçilen bir grubun belirli özelliklerini tespit etmek için verilerin toplanmasını hedefleyen çalışmalardır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyükoztürk, 2010). Bu tür araştırmalar, çok sayıda değişken üzerinde ve belirli bir zaman dilimi içinde yapılmaktadır.

Tarama modellerinin bir çeşidi olan ilişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki değişimin birlikte olup olmadığını ve değişim varsa, bu değişimin seviyesini belirlemek için kullanılan bir modeldir (Karasar, 2008).

Çalışmada bulunan sonuçlar sebep sonuç ilişkisi değil, fonksiyonel bir ilişkidir. Örneğin, terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin arttığı dönemlerde enflasyonun arttığı tespit edilmiştir. Ancak bu demek değildir ki, o dönemdeki enflasyonun artışının tek sebebi terördür. Aralarındaki ilişki istatistiksel bir ilişkidir.

ç. Araştırmanın Yöntemi

Elde edilen veriler SPSS 11.5 programı yardımıyla incelenmiştir. Verilerin analiz edilmesinde öncelikli olarak, terör değişkeni ile ekonomik

değişkenler arasında ilişkinin normal dağılıma uyup uymadığını kontrol etmek için “Shapiro-Wilk Testi” uygulanmıştır. Uygulanan normallik testi sonucu, “Sig” değerleri 0.05’den büyük olduğu için, normal dağılıma uyan 17 ekonomik değişkene ait sonuçlar Ek-Ç’de verilmiştir. Bu testin seçilmesinin sebebi değişken sayısının 50’den az olmasıdır. Normal dağılıma uyan bağımsız değişken ve bağımlı değişkenlerin arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak için parametrik testler uygulanmıştır. Aralarındaki ilişkinin yönünü tespit etmek için Pearson Korelasyon Analizi’nden faydalanılmıştır. Korelasyon analizi sonucu aralarındaki ilişki orta ve kuvvetli çıkan değişkenler arasında Tek Yönlü Regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi sonucu anlamlılık düzeyi %95 ve üzeri olan çıktılar çalışmanın sonucunu oluşturmuştur. Çalışmada kullanılan Pearson Korelasyon Analizi ve Tek Yönlü Regresyon Analizi aşağıda açıklanmıştır.

(1) Pearson Korelasyon Analizi

Korelasyon katsayısı iki farklı şekilde tespit edilebilmektedir. Bunlardan birincisi, Charles Spearman tarafından sıralı ölçekler için geliştirilen “Spearman Korelasyon katsayısı” ve Karl Pearson tarafından aralıklı ve oranlı ölçekler için bulunan “Pearson Korelasyon Katsayısı”dır (Tekin, 2006:104).

Elde edilen verilerin parametrik veriler olması sebebiyle Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Korelasyon katsayısı “r” harfi ile ifade edilmektedir. Aralıklı veya oran ölçekli iki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin derecesini ölçmek için korelasyon katsayısı kullanılmaktadır.

Pearson Korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında bir değer almaktadır ($-1 \leq r \leq 1$). Aldığı değer -1 ise tam bir negatif ilişki, +1 ise tam bir pozitif ilişki var demektir. Bu iki değere yakınlığına göre ilişki seviyesi değişmektedir. Eğer, $r=0$ durumu varsa iki değişken arasında ilişki yok demektir. Bu bilgilere göre değer 0’a yaklaştıkça ilişki zayıflamakta, +1’e yaklaştıkça pozitif yönde kuvvetlenmekte, -1’e yaklaştıkça negatif yönde kuvvetlenmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:224).

Pearson Korelasyon katsayısı (r) formülü;

$$r = \frac{n(\sum XY) - (\sum X) \cdot (\sum Y)}{\sqrt{[n(\sum X^2) - (\sum X)^2] \cdot [n(\sum Y^2) - (\sum Y)^2]}} \quad (3.1)$$

Değişkenler arasındaki korelasyonun yönünün, pozitif veya negatif, belirlenmesinden sonra korelasyonun gücü tespit edilir.

Korelasyonun gücü için genel geçer bir değerler arası yaklaşımı;

r = 0.00 – 0.24 arasında ise zayıf,

r = 0.25 – 0.49 arasında ise orta,

r = 0.50 – 0.74 arasında ise güçlü,

r = 0.75 – 1.00 arasında ise çok güçlü bir ilişki vardır şeklinde ifade edilmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:224-228).

(2) Tek Değişkenli Regresyon Analizi

Çalışmada bağımsız değişken olan terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin, bağımlı değişken olan ekonomik verileri açıklama seviyelerini tespit etmek için tek değişkenli regresyon analizi uygulanmıştır. Bir tek bağımsız değişken kullanılması ve ekonomik verilerle tek tek analiz edilmesi sebebiyle tek değişkenli regresyon analizi kullanılmıştır.

Tek değişkenli regresyon analizi sayesinde bir bağımsız değişken ile bir bağımlı değişkenin arasındaki doğrusal ilişkiyi temsil eden denklem formülize edilmektedir. Bu denklem hesaplanırken en küçük kareler yöntemi kullanılmaktadır. Tek değişkenli regresyon analizi aşağıdaki gibi formülize edilmektedir;

$$y_i = a + Bx_1 + \epsilon \quad (3.2)$$

Formüldeki x_1 bağımsız değişkeni, y_i bağımlı değişkeni, “a” regresyon doğrusunun dikey eksenini kestiği noktayı, “B” ise x_1 değişkeninin bağımlı değişkeni açıklama yüzdesini, ϵ ise hata terimini ifade etmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:228).

Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi, x bağımsız değişkeninin y bağımlı değişkeninde meydana gelen değişime tek başına sebep olduğu, sebep sonuç şeklindeki, yorumu çoğu zaman yanlış olmaktadır. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında ilişki olabilmesi için sebepsellik şart olmamaktadır.

Regresyon analizi sonucu elde edilen sonuç yorumlanırken, bu verinin fonksiyonel değil istatistiksel bir ilişki olduğu unutulmamalıdır. Fonksiyonel ilişki, her bir x bağımsız değişkenine karşılık gelen Y değeri vardır demektir. İstatistiksel ilişki ise, x bağımsız değişkenine karşılık gelebilecek birden fazla y değerleri olabileceğini ifade etmektedir.

Bu sebeple yapılan regresyon analizi sonucu y değeri tek bir değer değil belli bir aralıkta birbirinden farklı değerler alabilmektedir. Bu aralığa güven aralığı denmektedir. Güven aralığı dışındaki değerdeki regresyon analizleri geçersiz kabul edilmektedir. Regresyon analizi sonucu güven aralığı içindeyse anlamlı demektir. En çok kullanılan güven aralıkları %95 ve %99'dur (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:228). Yapılan bu çalışmada %95 güven aralığındaki veriler dikkate alınmıştır.

3. TÜRKİYE'DE TERÖRÜN EKONOMİYE VE EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR

Bu bölümde, ilk olarak Pearson Korelasyon analizi sonucu ilişki düzeyi orta ve yüksek olan, pozitif ve negatif yöndeki değişkenler tespit edilmiştir. Daha sonra bu değişkenler regresyon analizine tabi tutularak birbirlerini açıklama durumları tespit edilmiştir. Çalışmanın bu bölümü, terör sebebiyle meydana gelen kayıplar sonucu artan ekonomik veriler ve aynı sebeple azalan ekonomik veriler olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır.

a. Terör Sebebiyle Artan Ekonomik Değişkenler

Bu bölümde terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman pozitif yönde etkilenen ekonomik değişkenler yer almaktadır. Bu değişkenler

sırasıyla; enflasyon, silah ithalatı, askeri harcamalar, gayri safi sabit sermaye oluşumu, mevduat faiz oranı, istihdam, silahlı kuvvetler personeli, üretim ve kısa vadeli borçtan oluşmaktadır.

(1) Enflasyon ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu enflasyon ve terör arasındaki ilişki Tablo-3'de görüldüğü gibi 0,745 çıkmıştır. 0,50 ile 0,74 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve yüksek demektir.

Tablo-3: Enflasyon ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Enflasyon	Pearson Correlation	,745**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Korelasyon analizi tek başına değişkenlerin birbirini açıklama miktarı vermemektedir. Bu sebeple regresyon analizi yapılması gerekmektedir. Regresyon analizi değişkenler arasındaki ilişkinin yapısını ve derecesini belirtmektedir.

Tablo-4: Regresyon Analizi

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,745 ^a	,555	,533	813,3749513

a. Predictors: (Constant), terör

Yapılan regresyon analizi sonucu, Tablo-4'de görüldüğü gibi enflasyon ve terör arasında birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square)

53,3'dür. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin enflasyona etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

$$\text{enflasyon} = \text{constant} + B * \text{terör formülünden}$$

enflasyon = -284,432 + 27,132 * terör değeri, şeklinde formülize edilebilir. Kısacası bu formül terör sebebiyle meydana gelen ölümler sebebiyle enflasyonda ne kadar bir artışın olduğunu göstermektedir.

Tablo-5: Enflasyon ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,730E7	1	1,730E7	26,152	,000 ^a
	Residual	1,389E7	21	661578,811		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: enflasyon

ANOVA (varyans analizi), regresyon analizinin anlamlılık düzeyinde olup olmadığını anlamak için yapılmaktadır. Çalışmanın %95 anlamlılık düzeyinde kabul edilebilmesi için Sig. değerinin 0.05 değerinden küçük olması gerekmektedir. Tablo-5'de görüldüğü gibi yapılan varyans analizinde Sig. değeri 0.000'dır. 0.05'den küçük olduğu için bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni açıklama yüzdesi anlamlıdır.

Tablo-6: Enflasyon ve Terör Katsayısı

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-284,432	302,535		-,940	,358
	Terör	27,132	5,305,745		5,114	,000

a. Dependent Variable: enflasyon

Tablo-6'da regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan "constant" (sabit) değeri tespit

edilmektedir.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman enflasyon artmaktadır. Bunun sebebi, terörle mücadele kapsamında devletin harcamalarının artması ve yatırımlarının azalması olarak değerlendirilmektedir. Kısacası terör, toplam geliri azaltıp harcamaları arttırdığı için enflasyonu arttırmaktadır.

(2) Silah İthalatı ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu, Tablo-7'de görüldüğü gibi, silah ithalatı ve terör arasındaki ilişki 0,703 çıkmıştır. 0,50 ile 0,74 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve yüksek demektir.

Tablo-7: Silah İthalatı ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Silah ithalatı	Pearson Correlation	,703**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-8: Regresyon Analizi

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,703 ^a	,494	,469	867,3737080

a. Predictors: (Constant), terör

Yapılan regresyon analizi sonucu, Tablo-8'de görüldüğü gibi, silah ithalatı ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) 46,9'dur. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin silah ithalatına etkisi şu şekilde formülize

edilebilir;

Silah ithalatı= constant+B*terör formülünden

Silah ithalatı= -475,421+ 1,282E-6* terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-9: Silah İthalatı ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,540E7	1	1,540E7	20,464	,000 ^a
	Residual	1,580E7	21	752337,149		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: silah ithalatı

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-9'da görüldüğü gibi Sig. değeri 0.000'dır. 0.05'den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-10: Silah İthalatı ve Terör Katsayısı

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-475,421	372,312		-1,277	,216
	Terör	1,282E-6	,000	,703	4,524	,000

a. Dependent Variable: enflasyon

Tablo-10'da regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan "constant" (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Etkin bir terörle mücadele için nitelikli personel kadar, silah, teçhizat ve donanımında çok önemlidir. Bu maksatla terör sebebiyle meydana gelen

ölümler arttığında, birliklerin etkinliğini arttırmak maksadıyla, silah ithalatının arttığı değerlendirilmektedir.

(3) Askeri Harcamalar ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu askeri harcamalar (GSYH'daki %) ve terör arasındaki ilişki Tablo-11'de görüldüğü gibi 0,574 çıkmıştır. 0,50 ile 0,74 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve yüksek demektir.

Tablo-11: Askeri Harcamalar ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)
Correlations

Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Askeri harcamalar	Pearson Correlation	,574**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-12: Regresyon Analizi
Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,574 ^a	,330	,298	997,9761349

a. Predictors: (Constant), terör

Yapılan regresyon analizi sonucu, Tablo-12'de görüldüğü gibi askeri harcamalar ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) 29,8'dir. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin askeri harcamalara etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

Askeri harcamalar= constant+B*terör formülünden

Askeri harcamalar= -2327,057+ 1003,690* terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-13: Askeri Harcamalar ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,028E7	1	1,028E7	10,322	,004 ^a
	Residual	2,092E7	21	995956,366		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: askeri harcamalar

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-13’de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.04’dür. 0.05’den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-14: Askeri Harcamalar ve Terör Katsayısı

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-2327,057	1055,295		-2,205	,039
	Terör	1003,690	312,411	,574	3,213	,004

a. Dependent Variable: askeri harcamalar

Tablo-14’de regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan “constant” (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Silah ithalatında olduğu gibi, terörün arttığı dönemlerde Silahlı Kuvvetler’in mücadele etkinliğini arttırmak amacıyla askeri harcamaların arttığı değerlendirilmektedir.

(4) Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu ve Terör İlişkisi

Gayri safi sabit sermaye; kamu veya özel teşebbüslerin bir yıldan fazla bir süre kullanmak için aldıkları mallara yatırım malları, bu mallara

harcadıkları paraya yatırım veya gayri safi sabit sermaye denir (Ekinci, 2012).

Yapılan korelasyon analizi sonucu, Tablo-15'de görüldüğü gibi gayri safi sabit sermaye oluşumu (GSYH'daki %) ve terör arasındaki ilişki 0,681 çıkmıştır. 0,50 ile 0,74 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve yüksek demektir.

Tablo-15: Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Gayri safi sabit sermaye oluşumu	Pearson Correlation	,681**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-16: Regresyon Analizi

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,681 ^a	,464	,438	892,3515664

a. Predictors: (Constant), terör

Yapılan regresyon analizi sonucu, Tablo-16'da görüldüğü gibi gayri safi sabit sermaye oluşumu ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) 43,8'dir. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin gayri safi sabit sermaye oluşumuna etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

Gayri safi sabit sermaye oluşumu = constant + B * terör formülünden

Gayri safi sabit sermaye oluşumu = -4814,100 + 272,743 * terör

değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-17: Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)
ANOVA^b

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,447E7	1	1,447E7	18,175	,000 ^a
	Residual	1,672E7	21	796291,318		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: Gayri safi sabit sermaye oluşumu

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-17’de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.000’dır. 0.05’den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-18: Gayri Safi Sabit Sermaye ve Terör Katsayısı
Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-4844,100	1382,623		-3,504	,002
	Terör	272,743	63,975	,681	4,263	,000

a. Dependent Variable: Gayri safi sabit sermaye oluşumu

Tablo-18’de regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan “constant” (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Terörün artması aynı zamanda kamuya veya özel teşebbüslere ait mallara da saldırıların artması anlamına gelmektedir. Terör saldırıları sonucu kamuya ait malların zarar görmesi sebebiyle, bu malların yenilenmesi veya kamuya ait ek malların alınmasının gayri safi sabit sermaye oluşumunu arttırdığı değerlendirilmektedir.

(5) Mevduat Faiz Oranı ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu, Tablo-19'da görüldüğü gibi mevduat faiz oranı(% değişimi) ve terör arasındaki ilişki 0,704 çıkmıştır. 0,50 ile 0,74 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve yüksek demektir.

Tablo-19: Mevduat Faiz Oranı ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Mevduat faiz oranı	Pearson Correlation	,704**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-20: Regresyon Analizi

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,709 ^a	,503	,479	859,4534377

a. Predictors: (Constant), terör

Tablo-20'de görüldüğü gibi, mevduat faiz oranı ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) 47,9'dur. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin mevduat faiz oranına etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

Mevduat faiz oranı= constant + B * terör formülünden

Mevduat faiz oranı=-645,241+ 32,876* terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-21: Mevduat Faiz Oranı ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)
ANOVA^b

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,568E7	1	1,568E7	21,232	,000 ^a
	Residual	1,551E7	21	738660,212		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: Mevduat faiz oranı

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-21’de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.000’dır. 0.05’den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-22: Mevduat Faiz Oranı ve Terör Katsayısı

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-645,241	398,873		-1,618	,121
	Terör	32,876	7,135	,709	4,608	,000

a. Dependent Variable: Mevduat faiz

oranı

Tablo-22’de regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan “constant” (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Mevduat faiz oranındaki artış terörün değil, enflasyondaki artışın sonucudur. Enflasyonun artması Türk Lirası’nın değer kaybetmesine sebep olmaktadır. Paranın değer kaybetmesi yatırımı azaltmakta, yatırımcıların paralarını bankaya yatırmalarıyla sonuçlanmaktadır. Bu durumda mevduat faiz oranını arttırmaktadır.

(6) İstihdam ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu, Tablo-23’de görüldüğü gibi

İstihdam (15 yaş üzeri toplam nüfus %) ve terör arasındaki ilişki 0,681 çıkmıştır. 0,50 ile 0,74 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve yüksek demektir.

Tablo-23: İstihdam ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations

Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
İstihdam	Pearson Correlation	,681**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-24: Regresyon Analizi

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,681 ^a	,464	,438	892,3515664

a. Predictors: (Constant), terör

Tablo-24’da görüldüğü gibi İstihdam ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) 43,8’dir. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin istihdama etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

İstihdam= constant+B*terör formülünden

İstihdam=-4844,100+272,743*terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-25: İstihdam ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,447E7	1	1,447E7	18,175	,000 ^a
	Residual	1,672E7	21	796291,318		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: İstihdam

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-25'de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.000'dır. 0.05'den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-26: İstihdam ve Terör Katsayısı

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-4844,100	1382,623		-3,504	,002
	Terör	272,743	63,975	,681	4,263	,000

a. Dependent Variable: İstihdam

Tablo-26'da regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan "constant" (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman istihdamın arttığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak, Türk Silahlı Kuvvetlerinin profesyonelleşme kapsamıyla, birliklerdeki rütbeli personel sayısının arttırması ve terörle mücadele kapsamında geçici köy korucularındaki sayının arttırılmasının istihdamı arttırdığı değerlendirilmektedir.

(7) Silahlı Kuvvetler Personeli ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu, Tablo-27'de görüldüğü gibi silahlı

kuvvetler personeli (toplam işgücü %) ve terör arasındaki ilişki 0,471 olarak çıkmıştır. 0,25 ile 0,49 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve orta seviyede demektir.

Tablo-27: Silahlı Kuvvetler Personeli ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Teror	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Personel	Pearson Correlation	,471*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-28: Regresyon Analizi

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,471 ^a	,222	,183	1,0906188E3

a. Predictors: (Constant), terör

Tablo-28’de görüldüğü gibi silahlı kuvvetler personeli (toplam işgücü içerisindeki %) ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) 18,3’dür. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin silahlı kuvvetler personeline etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

Silahlı kuvvetler personeli= constant+B*terör formülünden

Silahlı kuvvetler personeli= -2139,801+1006,159* terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-29: Silahlı Kuvvetler Personeli ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6786485,459	1	6786485,459	5,706	,027 ^a
	Residual	2,379E7	20	1189449,445		
	Total	3,058E7	21			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: personel

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-29’da görüldüğü gibi Sig. değeri 0.027’dir. 0.05’den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-30: Silahlı Kuvvetler Personeli ve Terör Katsayısı

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-2139,801	1347,965		-1,587	,128
	Terör	1006,159	421,228	,471	2,389	,027

a. Dependent Variable: personel

Tablo-30’da regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan “constant” (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin artmasıyla, Silahlı Kuvvetler personeli sayısının artması birbiriyle çelişiyormuş gibi görünmektedir. Ancak, İstihdamdaki artış gibi, Türk Silahlı Kuvvetlerindeki profesyonelleşme kapsamında

(8) Üretim ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu, Tablo-31’de görüldüğü gibi üretim (GSYH içinde %) ve terör arasındaki ilişki 0,459 olarak çıkmıştır. 0,25 ile 0,49 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve orta seviyede

demektir.

Tablo-31: Üretim ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Üretim	Pearson Correlation	,459*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-32: Regresyon Analizi

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,459 ^a	,211	,173	1,0826426E3

a. Predictors: (Constant), terör

Tablo-32’de görüldüğü gibi Üretim (GSYH içerisindeki %) ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) 17,3 dür. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin üretime etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

üretim= constant+B*terör formülünden

üretim= -4218,168+244,913* terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-33: Üretim ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6580488,954	1	6580488,954	5,614	,027 ^a
	Residual	2,461E7	21	1172115,023		
	Total	3,119E7	22			

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6580488,954	1	6580488,954	5,614	,027 ^a
	Residual	2,461E7	21	1172115,023		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: üretim

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-33'de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.027'dir. 0.05'den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-34: Üretim ve Terör Katsayısı**Coefficients^a**

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-4218,168	2212,459		-1,907	,070
	Terör	244,913	103,364	,459	2,369	,027

a. Dependent Variable: üretim

Tablo-34'de regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formüle kullanılan "constant" (sabit) değeri tespit edilmektedir.

(9) Kısa Vadeli Borç ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu, Tablo-35'de görüldüğü gibi kısa vadeli borç (toplam rezervlerin %) ve terör arasındaki ilişki 0,430 olarak çıkmıştır. 0,25 ile 0,49 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve orta seviyede demektir.

Tablo-35: Kısa Vadeli Borç ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Kısa vadeli borç	Pearson Correlation	,430*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-36: Regresyon Analizi

Model Summary

Model	R	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,430 ^a	,147	1,1000990E3

Tablo-36'da görüldüğü gibi kısa vadeli borç (Toplam rezervlerin %) ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) 14,7'dir. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin kısa vadeli borca etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

Kısa vadeli borç= constant+B*terör formülünden

Kısa vadeli borç= -271,290+12,578 * terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-37: Kısa Vadeli Borç ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	5780330,025	1	5780330,025	4,776	,040 ^a
Residual	2,541E7	21	1210217,829		
Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-37’de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.040’dır. 0.05’den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-38: Kısa Vadeli Borç ve Terör Katsayısı

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	-271,290	623,908		-,435	,668
Terör	12,578	5,755	,430	2,185	,040

a. Dependent Variable: kısa vadeli

borç

Tablo-38’de regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan “constant” (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman kısa vadeli borcun arttığı tespit edilmiştir. Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman, bina onarımı, insan kayıpları için ödenen tazminatlar, süratli bir şekilde güvenlik önlemlerinin artırılması gibi kısa dönemde karşılanması gereken zararların karşılanması için Türkiye’nin kısa vadeli borcunun arttığı değerlendirilmektedir.

b. Terör Sebebiyle Azalan Ekonomik Değişkenler

Bu bölümde terör sebebiyle meydana gelen ölümlerden negatif yönde etkilenen ekonomik değişkenler yer almaktadır. Bu değişkenler sırasıyla: dış borç ödemeleri, nihai tüketim harcamaları, yakıt ihracatı, katma değer hizmetler, kişi başına GSYH, mal ihracatı, işsizlik ve toplam borçtan oluşmaktadır.

(1) Dış Borç Ödemeleri ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu, Tablo-39’da görüldüğü gibi dış borç ödemeleri ve terör arasındaki ilişki -0,520 çıkmıştır. -0,50 ile -0,74

arasında olduğu için aralarındaki ilişki negatif yönde ve yüksek demektir.

Tablo-39: Dış Borç Ödemeleri ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Dış borç ödemeleri	Pearson Correlation	-,520**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-40: Regresyon Analizi

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,520 ^a	,270	,235	1,0413966E3

a. Predictors: (Constant), terör

Tablo-40'da görüldüğü gibi dış borç ödemesi ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) -23,5'dir. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin dış borç ödemesine etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

Dış borç ödemeleri= constant+B*terör formülünden

Dış borç ödemeleri = 1777,344+-3,968E-8 * terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-41: Dış Borç Ödemesi ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	8420261,517	1	8420261,517	7,764	,011 ^a
	Residual	2,277E7	21	1084506,806		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	8420261,517	1	8420261,517	7,764	,011 ^a
	Residual	2,277E7	21	1084506,806		
	Total	3,119E7	22			

b. Dependent Variable: Dış borç ödemesi

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-41'de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.011'dir. 0.05'den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-42: Dış Borç Ödemesi ve Terör Katsayısı**Coefficients^a**

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1777,344	354,449		5,014	,000
	Terör	-3,968E-8	,000	-,520	-2,786	,011

a. Dependent Variable: Dış borç ödemesi

Tablo-42'de regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan "constant" (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman dış borç ödemelerinin azaldığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak, terör arttığı zaman kaynakların terörün zararlarına ayrıldığı ve bu sebepten dış borç ödemelerinin azaldığı değerlendirilmektedir. Ayrıca, terör sebebiyle kısa vadeli borcun artmasının, dış borç ödemelerini azaltıcı etkisinin olduğu değerlendirilmektedir.

(2) Nihai Tüketim Harcamaları ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu, Tablo-43'de görüldüğü gibi nihai tüketim harcamaları (GSYH içindeki %) ve terör arasındaki ilişki -0,527 çıkmıştır. -0,50 ile -0,74 arasında olduğu için aralarındaki ilişki negatif yönde

ve yüksek demektir.

Tablo-43: Nihai Tüketim Harcamaları ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Teror	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Nihai tüketim harcamaları	Pearson Correlation	-,527**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-44: Regresyon Analizi

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,527 ^a	,277	,243	1,0360822E3

a. Predictors: (Constant), terör

Tablo-44'de görüldüğü gibi nihai tüketim harcamaları ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) -24,3'dür. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin nihai tüketim harcamalarına etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

Nihai tüketim harcamaları= constant+B*terör formülünden

Nihai tüketim harcamaları= 20757,805+ -242,593* terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-45: Nihai Tüketim Harcamaları ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	8652109,781	1	8652109,781	8,060	,010 ^a
	Residual	2,254E7	21	1073466,412		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: nihai tüketim harcamaları

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-45’de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.010’dur. 0.05’den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-46: Nihai Tüketim Harcamaları ve Terör Katsayısı

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	20757,805	6963,902		2,981	,007
	Terör	-242,593	85,450	-,527	-2,839	,010

a. Dependent Variable: nihai tüketim harcamaları

Tablo-46’da regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan “constant” (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Harcamalar yöntemiyle hesaplanan GSYH’nın büyük bir kısmını nihai tüketim harcamaları oluşturmaktadır. Terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin arttığı zamanlarda milli gelirin düştüğü ve insanların daha az para harcadıkları tespit edilmiştir. Bu durum ayrıca terör sebebiyle GSYH’nın da, kısacası ekonomik büyümesinde azaldığının bir göstergesidir.

(3) Yakıt İhracatı ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu, Tablo-47’de görüldüğü gibi, yakıt ihracatı (mal ihracatı içinde %) ve terör arasındaki ilişki -0,503 çıkmıştır. -0,50 ile -0,74 arasında olduğu için aralarındaki ilişki negatif yönde ve yüksek demektir.

Tablo-47: Yakıt İhracatı ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Yakıt İhracatı	Pearson Correlation	-,503**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**.

Tablo-48: Regresyon Analizi

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,503 ^a	,253	,217	1,0533589E3

a. Predictors: (Constant), terör

Tablo-48’de görüldüğü gibi yakıt ihracatı ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) -21,7’dir. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin yakıt ihracatına etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

Yakıt ihracatı= constant+B*terör formülünden

Yakıt ihracatı= 1984,325+-405,841* terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-49: Yakıt İhracatı ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	7894038,935	1	7894038,935	7,115	,014 ^a
	Residual	2,330E7	21	1109565,024		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: Yakıt ihracatı

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-49'da görüldüğü gibi Sig. değeri 0.014'dür. 0.05'den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-50: Yakıt İhracatı ve Terör Katsayısı

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1984,325	430,501		4,609	,000
	Terör	-405,841	152,154	-,503	-2,667	,014

a. Dependent Variable: Yakıt ihracatı

Tablo-50'de regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan "constant" (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Türkiye'de yakıt ihracatı, özellikle, Irak gibi komşu ülkelere alınan ham petrolün işlenmesi sonucu yapılmaktadır. Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman yakıt ihracatının azalmasının, komşu ülkelere yeterli miktarda ham petrol alınamaması olarak değerlendirilmektedir.

(4) Katma Değer Hizmetler ve Terör İlişkisi

Katma değer hizmetler; üretim sonucunda elde edilen çıktıdan, faktör girdileri ve ara mallara yapılan ödemelerin çıkarılmasıyla elde edilen miktardır (Ekinci, 2012:2).

Yapılan korelasyon analizi sonucu katma değer hizmetler (GSYH içinde %) ve terör arasındaki ilişki, Tablo-51'de görüldüğü gibi -0,610 çıkmıştır. -0,50 ile -0,74 arasında olduğu için aralarındaki ilişki negatif yönde ve yüksek demektir.

Tablo-51: Katma Değer Hizmetler ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Katma değer hizmetler	Pearson Correlation	-,610**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-52: Regresyon Analizi

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,610 ^a	,372	,343	965,5176947

a. Predictors: (Constant), terör

Katma değer hizmetler ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) Tablo-52'de görüldüğü gibi -34,3'dür. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin yakıt ihracatına etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

Katma değer hizmetler= constant+B*terör formülünden

Katma değer hizmetler= 8565,231+-133,463* terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-53: Katma Değer Hizmetler ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,162E7	1	1,162E7	12,463	,002 ^a
	Residual	1,958E7	21	932224,419		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: Katma değer hizmetler

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-53’de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.002’dir. 0.05’den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-54: Katma Değer Hizmetler ve Terör Katsayısı

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	8563,231	2152,747		3,978	,001
	Terör	-133,463	37,805	-,610	-3,530	,002

a. Dependent Variable: Katma değer hizmetler

Tablo-54’de regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan “constant” (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman katma değer hizmetlerin azaldığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak terörün, yatırımın işlem maliyetini arttırdığına ve artan işlem maliyet sebebiyle katma değer hizmetlerin azaldığı değerlendirilmektedir.

(5) Kişi Başına GSYH ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu kişi başına GSYH (ABD doları) ve

terör arasındaki ilişki Tablo-55’de görüldüğü gibi -0,436 olarak çıkmıştır. -0,25 ile -0,49 arasında olduğu için aralarındaki ilişki negatif yönde ve orta seviyede demektir.

Tablo-55: Kişibaşı GSYH ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations

Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Kiş başı GSYH	Pearson Correlation	-,436*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-56: Regresyon Analizi

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,436 ^a	,190	,152	1,0967964E3

a. Predictors: (Constant), terör

Kişi başı GSYH (ABD doları) ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) Tablo-56’da görüldüğü gibi -15,2’dir. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin kişi başı GSYH’ya etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

GSYH (kişi başı)= constant+B*terör formülünden

GSYH (kişi başı)= 1921,454+-0,179*terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-57: Kişi başı GSYH ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5932694,998	1	5932694,998	4,932	,038 ^a
	Residual	2,526E7	21	1202962,354		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: GSYH

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-57’de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.038’dir. 0.05’den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-58: Kişi başı GSYH ve Terör Katsayısı

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1921,454	475,068		4,045	,001
	Terör	-179,081		-,436	-2,221	,038

a. Dependent Variable: GSYH

Tablo-58’de regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan “constant” (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman GSYH’nın azaldığı tespit edilmiştir. GSYH aynı zamanda ekonomik büyüme olarak değerlendirilmektedir. Daha öncede belirtildiği gibi terörün nihai tüketimi azaltmasının bir sonucu olarak GSYH da azalmaktadır. Türkiye’de terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman ekonomik büyüme azalmaktadır.

(6) Mal İhracatı ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu mal ihracatı (ABD doları) ve terör

arasındaki ilişki Tablo-59’da görüldüğü gibi -0,423 olarak çıkmıştır. -0,25 ile -0,49 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve orta seviyede demektir.

Tablo-59: Mal İhracatı ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Mal ihracatı	Pearson Correlation	-,423*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-60: Regresyon Analizi

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,423 ^a	,179	,140	1,1042604E3

a. Predictors: (Constant), terör

Tablo-60’da görüldüğü gibi, mal ihracatı (ABD doları) ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) -14’dür. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin kişi başı mal ihracatına etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

Mal ihracatı= constant+B*terör formülünden

Mal ihracatı=1612,750+--1,215E-8*terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-61: Mal İhracatı ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5587693,607	1	5587693,607	4,582	,044 ^a
	Residual	2,561E7	21	1219390,992		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: İhracat

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-61’de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.044’dır. 0.05’den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-62: Mal İhracatı ve Terör Katsayısı

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1612,750	368,548		4,376	,000
	Terör	-1,215E-8	,000	-,423	-2,141	,044

a. Dependent Variable: İhracat

Tablo-62’de regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan “constant” (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman mal ihracatının azaldığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak terör arttığı dönemlerde sınır güvenliği için alınan önlemlerin sıkılaştırılması ve özellikle güneydeki ve doğudaki komşu ülkelerdeki siyasi istikrarsızlıklar sebebiyle Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesindeki sınır kapılarının belli dönemlerde kullanılmaması olarak değerlendirilmektedir.

(7) İşsizlik ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu işsizlik (toplam işgücünde %) ve

terör arasındaki ilişki Tablo-63'de görüldüğü gibi -0,517 çıkmıştır. -0,50 ile -0,74 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve yüksek demektir.

Tablo-63: İşsizlik ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
İşsizlik	Pearson Correlation	-,517**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-64: Regresyon Analizi

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,517 ^a	,267	,232	1,0433648E3

a. Predictors: (Constant), terör

İşsizlik ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) Tablo-64'de görüldüğü gibi 23,2'dir. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin işsizliğe etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

İşsizlik= constant+B*terör formülünden

İşsizlik = 3993,875+ -326,857* terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-65: İşsizlik ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	8334093,388	1	8334093,388	7,656	,012 ^a
	Residual	2,286E7	21	1088610,050		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: İşsizlik

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-65’de görüldüğü gibi Sig. değeri 0.012’dir. 0.05’den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-66: İşsizlik ve Terör Katsayısı

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	3993,875	1104,843		3,615	,002
	Terör	-326,857	118,131	-,517	-2,767	,012

a. Dependent Variable: İşsizlik

Tablo-66’da regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan “constant” (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Daha önceki bölümde açıklanan terör sebebiyle istihdamın artmasının sebepleri, aynı zamanda işsizliği azaltan sebeplerdir. Çalışmada ikisine de yer verilmesinin sebebi, elde edilen sonuçların güvenilirliğini arttırmak içindir.

(8) Toplam Borç ve Terör İlişkisi

Yapılan korelasyon analizi sonucu toplam borç (ABD doları) ve terör

arasındaki ilişki Tablo-67’de görüldüğü gibi -0,423 olarak çıkmıştır. -0,25 ile -0,49 arasında olduğu için aralarındaki ilişki pozitif yönde ve orta seviyede demektir.

Tablo-67: Toplam Borç ve Terör (Pearson Korelasyon Analizi)

Correlations		
Terör	Pearson Correlation	1
	Sig. (2-tailed)	
	N	23
Toplam borç	Pearson Correlation	-,423*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	23

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo-68: Regresyon Analizi

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,423 ^a	,179	,140	1,1042604E3

a. Predictors: (Constant), terör

Toplam borç (ABD doları) ve terör arasındaki ilişkinin birbirini açıklama yüzdesi (adjustment R square) Tablo-68’de görüldüğü gibi -14’dür. Diğer bütün değişkenler sabit kabul edildiği zaman terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin toplam borca etkisi şu şekilde formülize edilebilir;

Toplam borç= constant+B*terör formülünden

Toplam borç= 1612,750+--1,215E-8*terör değeri, şeklinde formülize edilebilir.

Tablo-69: Toplam Borç ve Terör Varyans Analizi (ANOVA)

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5587693,607	1	5587693,607	4,582	,044 ^a
	Residual	2,561E7	21	1219390,992		
	Total	3,119E7	22			

a. Predictors: (Constant), terör

b. Dependent Variable: Toplam borç

Yapılan varyans analizi sonucu, Tablo-69'da görüldüğü gibi Sig. değeri 0.044'dür. 0.05'den küçük olduğu için yapılan regresyon analizi anlamlıdır.

Tablo-70: Toplam Borç ve Terör Katsayısı

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1612,750	368,548		4,376	,000
	Terör	-1,215E-8	,000	-,423	-2,141	,044

a. Dependent Variable: Toplam borç

Tablo-70'de regresyon modelinde yer alan değişkenlere ait katsayılar yer almaktadır. Bu tabloda formülde kullanılan "constant" (sabit) değeri tespit edilmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde yapılan analiz sonucu elde edilen betimleyici istatistiklere yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlardan sadece orta ve yüksek şiddette etkilenmiş ekonomik değişkenler bulunmaktadır.

Yapılan çalışmada elde edilen sonuçları özetlemek gerekirse, bağımsız değişken olarak ele alınan terörden, pozitif yönde ve negatif yönde olmak üzere toplam 17 ekonomik değişkenin etkilendiği tespit edilmiştir. Tablo-71'de görüldüğü gibi terörden pozitif yönde, 6'sı kuvvetli ve 3'ü orta şiddette olmak üzere, toplam 9 ekonomik değişken etkilenmektedir.

Tablo-71: Türkiye’de terör sebebiyle meydana gelen ölümlerden pozitif yönde etkilenen ekonomik değişkenler

Ekonomik Değişken	Birbirini Açıklama Yüzdesi(%)	Açıklama
Enflasyon	53,3	Pozitif yönde kuvvetli ilişki vardır.
Silah ithalatı	46,9	Pozitif yönde kuvvetli ilişki vardır.
Askeri harcamalar	29,8	Pozitif yönde kuvvetli ilişki vardır.
Gayri safi sabit sermaye oluşumu	43,8	Pozitif yönde kuvvetli ilişki vardır.
Mevduat faiz oranı	47,9	Pozitif yönde kuvvetli ilişki vardır.
İstihdam(15 yaş üzeri toplam nüfusa %)	43,8	Pozitif yönde kuvvetli ilişki vardır.
Silahlı kuvvetler personeli(toplam işgücü %)	18,3	Pozitif yönde orta kuvvette ilişki vardır.
Üretim(GSYH içindeki %)	17,3	Pozitif yönde orta kuvvette ilişki vardır.
Kısa vadeli borç	14,7	Pozitif yönde orta kuvvette ilişki vardır.

Terörden pozitif yönde en çok etkilenen ekonomik değişken enflasyon olmuştur. Enflasyonun yükselmesi fiyatların yükselmesine ve paranın değerinin düşmesine sebep olmaktadır.

Harcama yöntemiyle hesaplanan GSYH’nın bir alt unsuru olan Gayri Safi Sabit Sermaye, bir yıldan fazla bir zaman kullanmak için alınan mallara yapılmış olan yatırımlar anlamına gelmektedir. Türkiye’de terörün artmasıyla ülkede GSS’nin orta şiddette arttığı anlamına gelmektedir.

Terör arttıkça mevduat faiz oranları da kuvvetli derecede artmaktadır. Terör sebebiyle enflasyonun yükselmesi ve yükselen enflasyon sonucu mevduat faiz oranlarının da yükselmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman kısa vadeli dış borç pozitif yönde ve orta şiddette artmaktadır. Terörün artması Türkiye’nin kısa vadeli borcunu (vadesi bir yıla kadar olan borç) arttırmaktadır. Bu

duruma; terör olayları sonucu oluşan kısa dönem zararları kapatmak ve kriz yönetimi maliyeti için Türkiye'nin kısa vadeli borçlandığı yorumu yapılabilmektedir.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümlerle pozitif yönde ve orta şiddette etkilenen bir diğer değişken, Türk Silahlı Kuvvetler personelinin toplam işgücündeki yüzdesidir. Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman, Türk Silahlı Kuvvetler personelinin toplam işgücündeki yüzdesinin artması her ne kadar birbiriyle çelişiyormuş gibi görünse de; nüfus artışından dolayı her yıl askere alımların bir önceki yıla göre fazlaşması ve birliklerin profesyonelleşmesi kapsamında rütbeli personel istihdamında personel alımlarının arttırılması bu durumu açıklamaktadır.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümlerden negatif yönde etkilenen 8 ekonomik değişken bulunmaktadır. Tablo-72'de görüldüğü gibi bu değişkenlerden 5'i kuvvetli, 3'ü orta şiddette etkilenmektedir.

Tablo-72: Türkiye'de terör sebebiyle meydana gelen ölümlerden negatif yönde etkilenen ekonomik değişkenler

Ekonomik Değişken	Birbirini Açıklama Yüzdesi(%)	Açıklama
Dış borç ödemeleri (IMF ana para ödemeleri)	23,5	Negatif yönde kuvvetli ilişki vardır.
Nihai tüketim harcamaları (GSYH %)	24,3	Negatif yönde kuvvetli ilişki vardır.
Katma değer hizmetleri (GSYH %)	34,3	Negatif yönde kuvvetli ilişki vardır.
Yakıt ihracatı(mal ihracatı %)	21,7	Negatif yönde kuvvetli ilişki vardır.
İşsizlik	23,2	Negatif yönde kuvvetli ilişki vardır.
Kişi başına GSYH	15,2	Negatif yönde orta kuvvetli ilişki vardır.
Mal ihracatı	14	Negatif yönde orta kuvvetli ilişki vardır.
Toplam borç ödeme	14	Negatif yönde orta kuvvetli ilişki vardır.

Terörün kişi başı GSYH'yı orta seviyede negatif etkilediği tespit edilmiştir. Bu da ekonomik büyümeyi azaltıcı etkisinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca tüketici harcamalarını azaltıcı etkisinin de olduğu tespit edilmiştir. Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman GSYH içindeki tüketici harcamalarını koruyucu önlemler alınabileceği değerlendirilmektedir. Terörün sadece olumsuz etkisi olmamaktadır. İstihdamı arttırmasının bir sonucu olarak işsizliği azaltıcı etkisinin de olabileceği tespit edilmiştir.

GSYH içindeki mal ihracatı, terörden orta seviyede olumsuz etkilenmektedir. Ancak mal ihracatı içindeki yakıt ihracatı yüksek seviyede olumsuz etkilenmektedir. Terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin arttığı bir ortamda, ihracatla ilgili önlemler alınmak istendiğinde yakıt ihracatını korumaya yönelik önlemlerin alınabileceği değerlendirilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlık tarihi kadar eski olan şiddetin bir çeşidi olan terör, devletlere karşı kullanılan, meşru olmayan araçların başında gelmektedir. Terör örgütleri, devlet tarafından veya radikal bir grup tarafından kontrol edilebilmekte, eylem yapması için finanse edilebilmektedir. Çünkü terör, hedef ülke üzerinde bazı istekleri kabul ettirmek veya kamuoyunun dikkatini çekmek için kullanılan etkili bir silahtır.

Hedefine ulaşmak için bütün yolları meşru sayması sebebiyle terör saldırılarını önlemek için alınabilecek tedbirlerin sayısı artmaktadır. Özellikle teknolojik gelişmelerin çok hızlandığı günümüzde terör örgütleri de kendilerine yeni silahlar bulmaktadır. Ayrıca nereye, nasıl ve hangi araçla saldırılacağına tahmin edilememesi muhtemel zararın da hesaplanmasını güçleştirmektedir. Aynı zamanda birbirine benzer terör saldırısı sonuçlarının ülkeden ülkeye farklılık arz etmesi, terörün zararı ile ilgili genelleme yapmayı neredeyse imkânsız hale getirmektedir.

Küresel pazarların kurulması, uluslararası şirketlerin sınırlarının ülkelerin sınırlarını aşması, terörü bölgesel boyuttan çıkarmış ve küresel bir kimlik kazandırmıştır. Özellikle bu süreç 80'li yıllardan sonra ulus-devlet anlayışının zayıflamasıyla ivme kazanmıştır. Bundan dolayı terör bölgesel bir sorun olmaktan çıkmış ve bütün devletleri ilgilendiren küresel bir sorun haline dönüşmüştür. Çünkü küreselleşen terörün bir sonraki hedefinin hangi ülke olacağı belirsizliği arttırmıştır.

Terör örgütünün kaynağı, yöntemi ne olursa olsun bütün eylemlerinin en büyük etkilerinden biri, ekonomik olarak verdiği zararlar olmuştur. Her ne kadar ideolojik temellerle kurulmuş olsalar da, araç olarak şiddet kullanmaları sebebiyle terörün meydana getirdiği en büyük zararlar insan kayıpları ve ekonomik zararlardır. Bu sebeple terörle mücadelenin merkezinde insan

kayıpları ve ekonomik zararları azaltmak bulunmaktadır.

Bu maksatla, Türkiye için terörün ekonomiye ve ekonomik büyüme etkisini analiz etmeyi amaçlamış bu çalışmada, Türkiye’de terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin 79 ekonomik değişkenle normal dağılıma uyup uymadığını kontrol etmek için Shapiro-Wilk normallik testi uygulanmıştır. Daha sonra değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve şiddetine bakmak için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Daha sonra anlamlı çıkanlarla Tek Değişkenli Regresyon Analizi yapılmış, regresyon analizi sonucu (diğer bütün şartlar sabit kabul edildiğinde) 17 tane ekonomik değişkenin terörden etkilendiği tespit edilmiştir. Bu değişkenlerden 9 tanesinin pozitif yönde, 8 tane ekonomik değişkenin negatif yönde etkilendiği tespit edilmiştir.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümler arttığı zaman pozitif yönde etkilenen ekonomik değişkenler sırasıyla; enflasyon, silah ithalatı, askeri harcamalar, gayri safi sabit sermaye oluşumu, mevduat faiz oranı, istihdam, silahlı kuvvetler personeli, üretim ve kısa vadeli borçtan oluşmaktadır.

Terör sebebiyle meydana gelen ölümlerden negatif yönde etkilenen ekonomik değişkenler ise sırasıyla; dış borç ödemeleri, nihai tüketim harcamaları, yakıt ihracatı, katma değer hizmetler, kişi başına GSYH, mal ihracatı, işsizlik ve toplam borçtan oluşmaktadır.

Sosyal bir devletin temel görevleri eğitim, sağlık ve güvenliği bütün vatandaşları için eşit bir şekilde sağlamak ve bu durumu artan kalitede sürdürülebilir kılmaktır. Bu görevleri yapmak hükümetin görevidir. Bu görevlerden biri olan güvenliği sağlayamadığı zaman, vatandaşların mevcut hükümetlere tepki duyması, kamuoyunda ve uluslararası alanda güvensiz bir ülke imajı yaratılması, savunma ve güvenlik önlemlerinin arttırılmasıyla, güvenlik harcamalarına ekstra kaynak ayrılması, mali politikaları sebebiyle, hükümetleri zor duruma sokmaktadır.

Günümüzde şirketler gibi devletler de etkinlik, verimlilik ve tasarruf

prensiplerini ön planda tutmaktadır. Bu sebeple hükümetin güvenlik harcamalarını arttırması demek, eğitim ve sağlık harcamalarını kısması anlamına gelmektedir. Bu da etkinlik, verimlilik ve tasarruf prensiplerinden taviz vermesi ve diğer görevlerini aksatması anlamına gelmektedir.

Ekonomik büyüme ve istikrar, devletleri yöneten hükümetlerin başarısı için çok önemli bir husustur. Bu sebeple, bunu bozabilecek etkisi olan terörün ekonomik zararlarını azaltmak çok önemli olmaktadır. Ancak, ekonomiyi oluşturan unsurların çok fazla olması sebebiyle, terörün ekonominin hangi alanlarında daha çok etkili olduğu sorusu bu çalışmanın cevap aradığı soru olmuştur. Çünkü doğru tedavi uygulayabilmek için teşhisin doğru konulması gerektiği düşünülmektedir. Aynı hastalığın farklı hastalarda farklı etkiler yaratması gibi terörün etkileri de, eylemler birbirine tıpa tıp benzese bile, çok farklı olabilmektedir. Bu sebeple terörün ekonomik etkileri her ülke için mikro ve makroekonomik seviyede tespit edilmeli ve etkilediği sektörlere yönelik koruyucu önlemler alınmalıdır.

Liberal ekonomiyi savunan kimi yazarlar, küreselleşmeyle birlikte ülkelerin ekonomik olarak birbirine daha çok bağlanacağını ve bu bağlanma sonucunda birbirleriyle savaşa girmeye cesaret edemeyeceklerini savunmaktadır. Bu görüşe göre, küreselleşme zincirine ne kadar çok devlet katılırsa uluslararası güvenliği sağlamak o kadar kolay olacaktır. Küreselleşme sayesinde ülkeler birbirine bağlanmaktadır. Ancak bu bağlanma, Türkiye'nin de içinde olduğu, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelere bağlanması şeklinde olmaktadır. Kısacası bağlanma karşılıklı değil, tek taraflı olmaktadır. Bunun sebebi de, gelişmiş ülkelerin finans ve mal pazarlarını genişletme çabasından başka bir şey değildir. Bu durumun sürdürülebilir olması için de, ekonomik olarak güçlü devletlerin güçlü olarak kalması, güçsüz devletlerin de oldukları durumda kalması gerekmektedir.

Liberal ekonomi politikalarının aracı olan küreselleşme sayesinde, ülkeler zenginliklerini arttırmakta ve bu zenginlikle askeri harcamalar yaparak

güvenliklerini sağladıklarını zannetmektedirler. Çünkü günümüzde güvenliğin, sadece, sayıca askeri üstünlük sağlama, sınır güvenliğini artırma ve savunma sanayisine harcanan paranın arttırılmasıyla sağlanacağını anlayışı hâkimdir. Kimi zaman küreselleşmenin özgürlükçü anlayışı ile ülkenin güvenliğini sağlamak için özgürlüklerin sınırlanmasını gerektiren anlayışın birbiriyle çeliştiği düşünülmemekte ve ekonomik büyüme mi, güvenlik mi daha önemli şeklinde tartışmalar yapılmaktadır. Burada önemli olan nokta, ikisinin arasında seçim yapmak değildir. Önemli olan ikisini birleştiren “ekonomi güvenliğini” sağlamaktır.

Ekonomi güvenliği; ülkenin, ekonomik büyüme dâhil, ekonomik menfaatlerine zarar verebilecek veya zarar verme tehdidinde olan bütün etkenlerin ortadan kaldırılmasıdır. Ayrıca, silahlı kuvvetlerinin bütün ihtiyaçlarını karşılayacak ekonomik yapı olması anlamına gelmektedir. İktisadi kalkınma için ekonomik büyüme, tasarruf, istihdam, düşük enflasyon gibi etkenler belirleyicidir. Ancak ekonomi güvenliğini sağlamak için bu etkenler yetersizdir. Çünkü ekonomik güvenliği sağlamak demek, özellikle uzun dönemde olması muhtemel tehditlerin ortadan kalkması demektir. Bu tehditlerden birisi de terör tehdididir, kısaca terörizmdir. Terörizmle mücadele etmek için ekonomi güvenliğinin sağlanması gerekmektedir.

Türkiye'nin teknoloji ve ekonomik gelişmeler konusunda dışa bağımlı olması sebebiyle, ekonomi güvenliğinin düşük olduğu değerlendirilmektedir. Türkiye'nin ekonomi güvenliğini sağlayabilmesi için teknoloji üreten ve bu teknolojiyi satabilen bir ülke konumuna gelmesi gerekmektedir. Teknoloji üretebilmek için inovasyon çalışmalarını ve yatırımlarını arttırmalı, kaliteli inovasyon için eğitim standartlarını yükseltmelidir. Kısacası, Türkiye beşeri sermayesini arttırmalıdır.

Ekonomi güvenliğini sağlamak için ayrıca, toplumu oluşturan bütün bireylerin, ülkeyi tehdit eden terör, ekonomik bunalım, hatta savaş gibi durumlara karşı direnme azim ve kararlılığında olması gerekmektedir. Bunun için, ülkenin refah düzeyinin topluma eşit ve adil biçimde dağılması

gerekmektedir. Vatandaşlar arasındaki mutsuzluk, toplumdaki etnik çatışmalar gibi sorunların bu sebeple ortaya çıktığı değerlendirilmektedir.

Türkiye’de terörün ekonomik etkisinin azaltılması veya ortadan kaldırılması için ekonomi güvenliğinin sağlanması gerekmektedir. Ekonomi güvenliğini sağlamak için beşeri sermayenin artırılması, küresel ekonomide pazar konumunda olan ülke durumundan çıkıp, teknoloji satan ülke konumuna geçilmesi gerekmektedir. Ayrıca ülkenin refah seviyesinin eşit dağılmasını sağlamak da, toplumun birlik ve beraberliğinin artırılması açısından, ekonomi güvenliği için çok önemli bir faktördür.

Terör ve ekonomi arasındaki ilişki ile ilgili yapılabilecek müteakip çalışmalarda, sadece terör sebebiyle meydana gelen ölümlerin değil, ayrıca birbirine yakın şiddetdeki terör olaylarının da değişken olarak dâhil edilmesinin daha doğru sonuçlar vereceği değerlendirilmektedir. Ayrıca, gelecek çalışmalarda sadece Türkiye değil, terörden etkilenen başka ülke veya ülkelerinde analiz edilerek karşılaştırılmasının, terör ve ekonomi arasındaki ilişkiyi açıklamakta daha sağlıklı sonuçlar vereceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- ABADIE, Alberto. "Poverty, Political Freedom, And The Roots Of The Terrorism", **American Economic Review** ,2006, 50-56.
- ABADIE, A. ve J. Gardeazabal. "The Economic Costs Of Conflict A Case Study Of The Basque Country", **American Economic Review** , 2003, 113-132.
- ABADIE, A. ve J. Gardeazabal."Terrorism and the World Economy", **European Economic Review**, 2008, 1-27.
- AĞAYEV, Seymur. "Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Geçiş Ekonomileri Örneğinde Panel Eştleme ve Panel Nedensellik Analizi", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Ankara, 12 Ocak 2010, 163
- ALTUNTAŞ, Ekin Oyan, **Terörizme Karşı Savaş Stratejisi**, İmge Kitabevi, 2009, 137.
- ARAZ-TAKAY, Bahar, ARİN, Kerim Peren ve OMAV, Tolga. "The Endogenous and Non-Linear Relationship Between Terrorism and Economic Performance: Turkish Evidence". **Defence and Peace Economics**, 2009, 1-10.
- BAL, İhsan. **Terörizm**, Ankara, USAK/Güvenlik Dizisi, 2006a.
- BARTH, James R., LI, Tong, McCARTHY, Don, PHUMIWASANA, Triphon ve Yago, Gleen. "Economic Impacts of Global Terrorism: From Munich to Bali", **SSRN Working Paper**, 2006, No: 892033.
- BLOMBERG, B. S., G. D. HESS ve A. Weerapana. "Economic Conditions And Terrorism", **European Journal of Political Economy**, 2004, 463-478.
- BLOMBERG, B. S. ve G. D. HESS. "From (No) Butter To Guns? Understanding The Economic Role İn Transnational Terrorism", P. KEEFER ve N. LOAYZA(Ed.), **Terrorism, Economic Development and Political Openness**, Cambridge, Cambridge University, 2008, 83-115.
- BLOMBERG, B. S., G. D. HESS ve A. Orphanides, "The Macroeconomic Consequences of Terrorism", **Journal of Monetary Economics** , 2004, 1007-1052.
- BROWN, J. R., R. S.Kroszner, ve B. H. Jenn, (2002, Ekim). "Federal Terrorism Risk Insurance", Ekim 2002, <<http://www.nber.org/papers/w9271>>
- BRUCK, Tilman ve WICKSTROM, Bengt. "The Economic Consequences of Terror: A Brief Survey",**HiCN Working Paper**, School of Social Sciences and Cultural Studies University of Sussex, 2004, 3.

- BURGOON, Brian. "On Welfare And Terror: Social Welfare Policies And Political-Economic Roots Of Terrorism", **Journal of Conflict Resolution** ,2006, 176-203.
- CHEN, A. H. Ve T.F. Siems. "The Effects of Terrorism on Global Capital Markets", **European Journal of Political Economy** ,2004, 349-366.
- CRAIN, N. ve M. CRAIN.(2006). "Terrorized Economies", **Public Choice** , 2006, 317-349.
- ÇAĞLAR, Ali. "Türkiye'de Terör Örgütünün Yapısal Özellikleri", **Strateji Dergisi**, 1997
- ÇİTLİOĞLU, Ercan. **Gri Tehdit Terörizm**, Ankara, Ümit Yayıncılık, 2006, 97-98
- ÇOKLUK, Ö., Ö. ŞEKERCİOĞLU ve Ş. BÜYÜKÖZTÜRK. **Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik**, Ankara, Pegem Akademi, 2010.
- ECKSTEIN, Z. ve D. TSİDDON. "Macroeconomic Consequences of Terror:Theory and the Case of Israel", **Journal of Monetary Economics** ,2004, 971-1002.
- EKİNCİ, Nazım K. **Makro İktisat Ders Notları**, 2012, 1-25
- ENDERS, W. ve T. SANDLER, "Causality between Transnational Terrorism and Tourism: The Case of Spain", **Terrorism** , 1991, 49-58.
- ENDERS, W. ve T. SANDLER, "Terrorism and Foreign Direct Investment in Spain and Greece", 1996, 331-352.
- ENDERS, W., A. SACHSİDA ve T. SANDLER. "The Impact of Transnational Terrorism on U.S. ForeignDirect Investment", **Political Research Quarterly** , 2006, 517-531.
- ENDERS, W., T. SANDLER ve G. F. PARİSE. "An Econometric Analysis of the Impact of Terrorism on Tourism", 1992, 531-554.
- Eser, Burhan. **Ekonomik Büyüme ve İstihdam İlişkisi: Türkiye Uygulaması** (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012
- FREY, B. S., S. LUECHİNGER ve A. STUTZER. "Calculating Tragedy: Assessing The Costs Of Journal Of Economic Surveys" ,25 Haziran 2007,1-24.
- FUKUYAMA, Francis. **Tarihin Sonu ve Son İnsan** (Cilt III), İstanbul, 2012, Profil Yayıncılık.
- GAİBULLOEV, Khusrav ve SANDLER, Todd. "Growth Consequences Of Terrorism İn Western Europe", 2008, 411-424.

GAİBULLOEV, Khusrav ve SANDLER, Todd. "The Impact of Terrorism and Conflicts on Growth in Asia", **Economics & Politics**, 2009, 359-383.

GAİBULLOEV, Khusrav ve SANDLER, Todd. "The Adverse Effect Of Transnational And Domestic Terrorism On Growth İn Africa", **Journal of Peace Research**, 2011, 355-371.

GRİES, T., D. MEİERRİEKS ve T. KRİEGER. (2011). "Causal Linkages Between Domestic Terrorism And Economic Growth", **Defence and Peace Economics**, 2011, 493-508.

GUPTA, S., CLEMENTS,B., BHATTACHARYA,R.,CHAKRAVARTI,S. "Fiscal Consequences Of Armed Conflict And Terrorism İn Low- And Middle-Income Countries", **European Journal of Political Economy**, 2004.

HOFFMAN, Bruce. **Inside Terrorism**, New York, 2006, Colombia University.

JENKINS, Philip. **Images of Terror**, New York,Walter de Gruyter, 2003, 104-107.

Terörle Mücadele Kanunu, Resmi Gazete 4.11.1991

KARASAR, NİYAZİ. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Ankara, Nobel Yayınları, 2008

KARL E. Case, Ray C. FAIR ve Sharon M. OSTER, **Ekonominin İlkeleri**, (Çev: Ertuğrul Deliktaş, Metin Karadağ, Mehmet Güçlü), Palme Yayıncılık, 2011,635.

KAROLYİ, G. A. Ve R. Martell. "Terrorism and the Stock Market", **Ohio State University working paper** , Temmuz 2006, 1-5.

KAYA, İbrahim. **Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk**, Ankara, Uşak Yayınları, 2005,19.

KOH, W. T. "Terrorism and its impact on economic growth" **Technological Forecasting and Social Change** ,2007, 129-138.

KRİEGER, T. ve D. MEİERRİEKS, "Terrorism in the worlds of welfare capitalism", **Journal of Conflict Resolution**,2010, 902-939.

KRUEGER, A. B. ve D. D. LAİTİN. "A Crosscountry Study Of The Origins And Targets Of Terrorism", P. KEEFER. ve N. LOAYZO(Ed.), **Terrorism, Economic Development, and Political Openness**, Cambridge, Cambridge University, 2008, 148-173.

KRUEGER, A. B. ve J. MALECKOVA. "Education, Poverty And Terrorism: Is There A Causal Connection?", **Journal of Economic Perspectives** , 2003, 119–144.

- LAQUER, Walter. **The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction**, New York, Oxford University Press, 1999, 8.
- LLUSSÁ, F. Ve J. TAVARES, J. "The Economics Of Terrorism: A Synopsis", **The Economics of Peace and Security Journal**, 2007, 62-70.
- LOAYZA, N. ve R. SOTO. "The Sources of Economic Growth: An Overview", N. LOAYZA ve R. SOTO(Ed.), **Economic Growth: Sources, Trends and Cycles**, Santiago, 2002, 10-12.
- LOPEZ, G. "Terrorism in Latin America", M. STOHL(Ed.), **The Politics of Terrorism**, New York, 1988, 497-524.
- LUTZ, J. ve B. LUTZ. **Global Terrorism**, Londra, Routledge, 2008.
- NİTSCH, V. ve D. SCHUMACHER. "Terrorism and International Trade: An Empirical Investigation", **European Journal of Political Economy**, 2004, 423-433.
- Örgün, Faruk. **Küresel Terör**, Ankara, Okumuş Adam Yayınları, 2000, 14.
- ÖZDEMİR, Ali İhsan, Tedarik Zinciri Yönetiminin Gelişimi, Süreçleri ve Yararları, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Kayseri, Temmuz-Aralık 2004, 87-96.
- PAMUK, Ş. "Dünyada ve Türkiye'de İktisadi Büyüme (1820-2005)", **Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları** ,2007, 3-26.
- RAPOPORT, David, "Politics of Terrorism: A Survey", Andrew T. H. TAN (Ed.), **Modern Terror: History and Special Features**, London, Routledge, 2006, 4.
- PİAZZA, James. A. "Incubators of terror: Do failed and failing Incubators of terror: Do failed and failing". **International Studies Quarterly**, 2008, 469-488.
- SCHMİD, A. P. VE A. J. JONGMAN, **Political Terrorism**, Amsterdam, North Holland, 2005,5.
- SEZGİN, S. "Savunma Harcamaları, Terörizm ve Ekonomi", **Stradigma Aylık Strateji ve Analiz Dergisi**, Mayıs 2003.
- SIPRI. (2013). SIPRI Year Book. OUP Oxford.
- SÖNMEZ, Sevil,F. "Tourism, Terrorism, and Political Instability", **Annals of Tourism Research**, 1998.
- SÖNMEZ, Sevil,F., ve GRAEFE,A.R. "Influence of Terrorism Risk on Foreign Tourism Decision", **Annals of Tourism Research**, 1998.
- STOHL, Michael. "Modern Terror: History and Special Futures". D. RAPOPORT(Ed.), **The Politics of Terrorism**, Londra, Routledge, 2006, 4.

TAVARES, Jose. "The Open Society Assesses Its Enemies: Shocks, Disasters And Terrorist Attacks", **Journal of Monetary Economics** ,2004, 1039-1070.

TEKİN, Vasfi N. **SPSS Uygulamalı İstatistik Teknikleri**, Ankara, Seçkin Kitabevi, 2006, 104.

WAGNER, Daniel. **The Impact of Terrorism on Foreign Direct Investment**, Asian Development Bank, 2006.

WARDLAW, Grant. **Political Terrorism, Theory, Tactics and Counter-measures**, New York, Cambridge University Press, 1989, 19.

WILKONSON, Paul. "Why Modern Terrorism? Differentiating Types and Distinguishing Ideological Motivations", C. W. KEGLEY(Ed.), **The New Global Terrorism, Characteristics, Causes, Controls**, New Jersey, Prentice Hall, 2003, 106.

YAYLA, Atilla. "Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Ocak 1990, 335-385.

YAZICIOĞLU, Y. ve ERDOĞAN, S. **SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Detay Yayıncılık, 2004, 224-228.

YEŞİLTAŞ, Murat, ÖZTÜRK, İlker, TÜRKMEN, Fatih. "Terör Faaliyetlerinin Turizm Sektörüne Etkilerinin Çözüm Önerileri Perspektifinde Değerlendirilmesi", **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2008.

YILDIRIM, Kemal. **İktisada Giriş**, Ankara, Pelikan Yayınları, 2011, 440-442.

YILDIRIM, K., D. KARAMAN. ve M. TAŞDEMİR. **Makro Ekonomi**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2010, 46-53.

ZAFER, Hamide. **Ceza Hukukunda Terörizm, Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu Işığında**, İstanbul, Beta Yayınları, 1999a, 10.

World Bank Official Page. 8 Kasım 2013 <http://data.worldbank.org/country/turkey>. Son erişim: 01. 06. 2014.

EKLER

- EK- A** : 1984 - 2013 TARİHLERİ ARASINDA MEYDANA GELEN
TERÖR OLAYLARINDAKİ ZAYİAT DURUMU
- EK- B** : EKONOMİK DEĞİŞKENLER
- EK- C** : 1989-2012 YILLARI ARASI EKONOMİK VERİ RAKAMLARI
- EK- Ç** : SHAPIRO-WILK NORMALLİK TESTİ

1984 – 2013 YILLARI ARASINDA MEYDANA GELEN TERÖR OLAYLARINDAKİ ZAYİAT DURUMU

YILLAR	GÜVENLİK GÜCÜ ZAYIATI														VATANDAŞ ZAYIATI	
	ŞEHİT							YARALI							Öl ü	Yaral ı
	Suba y	Ast sb.	Uzman Çavuş	Erba ş Er	Gkk	Polis	Topla m	Suba y	Ast sb.	Uzman Çavuş	Erba ş Er	Gkk	Polis	Topla m		
1984	2	3		17	4		26	1	6		35			42	25	12
1985	6	4		44	1	3	58	5	11		38	8	3	65	73	53
1986	1	3		36	9	2	51	3	2		33	5	1	44	61	44
1987	7	1		46	16	2	72	2	6		61	15	2	86	228	102
1988	3	5	1	34	7	5	55	7	9	3	53	4	3	79	103	31
1989	4	6		108	28	6	152	9	13	3	157	13	11	206	168	69
1990	7	5	2	88	57	3	162	19	19	5	216	46	13	318	184	151
1991	12	14	7	182	42	6	263	22	28	11	347	59	21	488	141	165
1992	23	36	17	406	122	15	619	56	83	37	751	139	29	1095	534	438
1993	28	27	31	458	175	6	725	67	76	76	783	272	21	1295	1012	792
1994	48	35	69	622	254	15	1043	135	95	175	1539	355	29	2328	724	734
1995	32	34	40	410	128	11	655	76	64	123	853	218	33	1367	302	356
1996	22	18	55	345	131	5	576	44	47	102	814	215	24	1246	144	200
1997	13	14	35	199	160	7	428	36	30	63	448	233	18	828	159	210
1998	17	12	19	180	108	2	338	31	35	56	389	131	8	650	78	137
1999	11	12	29	119	41		212	31	31	45	393	78	18	596	86	101
2000	2	1	4	16	1		24	4	4	23	28	11		70	28	30
2001		2	5	11	3		21	1	6	9	27	6		49	11	28
2002		2	2	5	2		11	2	2	5	34	7	1	51	11	16
2003		1	3	15	2		21	11	4	18	47	6		86	10	8
2004	2	6	14	38	10	3	73	14	16	51	148	37	4	270	17	34
2005	7	6	21	56	10		100	16	20	47	186	22		291	21	53
2006	8	7	11	58	10	1	95	22	31	71	183	39		346	19	33
2007	12	12	29	75	19		147	24	37	83	227	35	1	407	21	38
2008	6	7	24	70	19	2	128	21	24	58	149	43	2	297	29	46
2009	1	6	16	31	7	1	62	13	13	43	71	14		154	18	40
2010	4	6	29	47	8		94	13	17	65	123	14	8	240	23	27
2011	6	12	24	55	11	7	115	16	21	74	104	15	2	232	20	38
2012	11	14	49	49	16	18	157	25	37	183	223	26	49	543	15	62
2013			1	2			3	1		1	6			8	3	9
Toplam	295	311	537	3822	1401	120	6486	727	787	1430	8466	2066	301	13777	4268	4057

EKONOMİK DEĞİŞKENLER

Ekonomik verilerin örnekleme olarak, Dünya Bankası'na ait internet sayfasından Türkiye ile ilgili bölümden 1989-2012 yıllarına ait 79 ekonomik değişken kullanılmıştır. Bu değişkenler şunlardır:

1. Doğrudan Yabancı Yatırım Net Giriş;
2. Doğrudan Yabancı Yatırım Net Sermaye Girişi;
3. Listelenen Yerli Şirketler;
4. Hisse Senetleri İşlem;
5. International Monetary Fund (IMF) Geri Alımları;
6. Dış Borç Uzun Vadeli;
7. Kısa Vadeli Borç;
8. Ticari Bankalar Ve Diğer Alacaklılar (DOD, mevcut ABD \$);
9. Yeni Dış Borç Taahhütleri Ortalama Hibe Elemanı;
10. Dış Borç Net Akışlar, Uzun Vadeli;
11. Dış Borç Net Akışlar, Kısa Vadeli;
12. Ticari Bankalar Ve Diğer Alacaklılar (NTR, mevcut ABD \$);
13. Net Official Development Assistance (ODA);
14. Toplam Borç Servisi;
15. Nüfus Yoğunluğu;
16. Geniş Tanımlı Para;
17. Para (Akım);
18. Enflasyon, Tüketici Fiyatları;
19. Mevduat Faiz Oranı;
20. Özel Sektöre Yurtiçi Kredi;
21. Silah İthalatı;
22. Silahlı Kuvvetler Personeli;
23. Silahlı Kuvvetler Personeli (Toplam İşgücünün%);
24. Askeri Harcamaları (Cari);
25. Askeri Harcamaları (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYH) %);
26. Genel Hükümet Nihai Tüketim Harcamaları;
27. Hane Halkı Nihai Tüketim Harcamaları;
28. Hane Halkı Nihai Tüketim Harcamaları Kişi Başına Büyüme;

EK- B'NİN DEVAMI

29. Nihai Tüketim Harcamaları, Vb. (Yıllık% Büyüme);
30. Nihai Tüketim Harcamaları (GSYH'nin %);
31. Gayri Safi Milli Harcamaları (GSYH'nin %);
32. Mal Ve Hizmet İhracatı (GSYH%);
33. Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu (% GSYH);
34. Gayri Safi Sermaye Oluşumu (% GSYH);
35. Mal Ve Hizmet İthalatı (GSYH'nin %);
36. Ticaret (GSYH%);
37. Üretim, Katma Değer (GSYH İçinde%);
38. Sanayi, Değer (GSYH İçinde%);
39. Hizmetler, Katma Değer (GSYH İçinde%);
40. Düzeltilmiş Tasarruf: Brüt Tasarruf (Gayri Safi Millî Hasıla (GSMH) İçinde%);
41. Düzeltilmiş Net Milli Gelir (Yıllık% Büyüme);
42. Partikül Hasar (GSMH İçinde%) Hariç Düzeltilmiş Net Tasarruf;
43. Brüt Değer Faktör Maliyet (Sabit 2005 ABD \$);
44. GSYH Büyümesi (Yıllık%);
45. Kişi Başına GSYH (Cari ABD \$);
46. Gayri Safi Yurtiçi Tasarrufların GSYH (%);
47. GSMH Kişi Başına Büyüme (Yıllık%);
48. Brüt Tasarruf (Cari Amerika Birleşik Devletleri (ABD) \$);
49. Brüt Tasarruf (GSYH%);
50. Yurt Dışından (Cari ABD \$) Net Kar;
51. Ürünlerde Net Vergi (Cari ABD \$);
52. Okul, İlköğretim Çocuktan;
53. Ölüm Oranı, Neonatal (1000 Canlı Doğumda);
54. Nüfus Oranı, 15 +, Toplam (%) İstihdam;
55. Ücret Ve Maaşlı İşçiler, Toplam (İstihdam Toplamın%);
56. Çalışan Kişi Başına GSYH;
57. Sektöründe İstihdam (Toplam İstihdamın%);
58. İşgücü, Toplam;
59. İşsizlik, Gençlik Erkek (Erkek İşgücü 15-24 Yaş%);

EK- B'NİN DEVAMI

60. İşsizlik, Gençlerin Toplam (Toplam İşgücü 15-24 Yaş%);
61. Uzun Süreli İşsizlik, Erkek (Erkek İşsizlik%);
62. Uzun Dönemli İşsizlik (Toplam İşsizliğin%);
63. İşsizlik, Kadın (Kadın İşgücünün%);
64. İşsizlik, Erkek (Erkek İşgücünün%);
65. İşsizlik, Toplam (Toplam İşgücünün%);
66. Ülke Veya Sığınma Ülkesinde Mülteci Nüfus;
67. Ülke Veya Menşe Ülkesinde Mülteci Nüfus;
68. Ölüm Oranı, Erişkin, Dişi (1.000 Dişi Yetişkin Başına);
69. Ölüm Oranı, Yetişkin, Erkek (1.000 Erkek Yetişkin Başına);
70. Ölüm Oranı, Ham (1.000 Kişi);
71. Ölüm Oranı, Bebek (1000 Canlı Doğumda);
72. Nüfus Artışı (Yıllık%);
73. Nüfus (Toplam);
74. Kırsal Nüfus (Toplam Nüfusun%);
75. Kentsel Nüfus Büyümesi (Yıllık%);
76. Kentsel Nüfus (Toplam%);
77. İthalat (Mal İthalatının%);
78. Yakıt İhracatı (Mal İhracatının%);
79. Mal İhracatı (Cari ABD \$).

1989-2012 EKONOMİK VERİ RAKAMLARI

Yıl	Doğrudan yabancı yatırım, net giriş (BOP, mevcut ABD \$)	Doğrudan yabancı yatırım, net sermaye girişi (GSYH%)	Listelenen yerli şirketler, toplam	Hisse senetleri işlemi, toplam değeri (GSYH %)	IMF geri alımları (AMT, mevcut ABD \$)	Dış borç, uzun vadeli + IMF (AMT, mevcut ABD \$) Anapara geri ödemeleri	Kısa vadeli borç (toplam rezervlerin %)	PNG, ticari bankalar ve diğer alacaklılar (DOD, mevcut ABD \$)	Yeni dış borç taahhütleri ortalama hibe oranı (%)	Dış borç net akışlar, uzun vadeli (NFL, mevcut ABD \$)	Dış borç net akışlar, kısa vadeli (NFL, mevcut ABD \$)
1989	66300000	0.618797	50	0.744797	2.38E+08	400898900	91.21658	7.79E+08	12.1108	1.08E+09	-6.7E+08
1990	68400000	0.453953	110	3.876522	49215000	400975400	124.5722	1.04E+09	9.1858	1.28E+09	3.76E+09
1991	81000000	0.536277	134	5.674609	0	489479200	137.7981	1.91E+09	13.7448	6.94E+08	-3.8E+08
1992	84400000	0.530501	145	5.148496	0	532957200	168.6218	3.37E+09	11.5371	3.1E+09	3.54E+09
1993	63600000	0.352506	152	12.882	0	463823300	236.1987	5.96E+09	20.0055	5.36E+09	5.87E+09
1994	60800000	0.465222	176	16.59803	0	627970300	131.0057	6.01E+09	18.6595	-6.4E+08	-7.2E+09
1995	88500000	0.522167	205	30.32228	0	702035200	113.0308	6.93E+09	11.5143	-3.8E+08	4.39E+09
1996	72200000	0.39785	228	20.2953	0	647925000	97.33753	1.32E+10	16.2973	1.49E+09	1.64E+09
1997	80500000	0.424053	258	31.13513	27608000	700133700	91.12712	1.86E+10	9.7321	3.55E+09	6.49E+08
1998	94000000	0.34907	277	25.42231	2.23E+08	926560000	103.1574	2.45E+10	13.4466	2.41E+09	3.22E+09
1999	78300000	0.313512	285	32.54334	2.87E+08	1281798500	96.06812	2.58E+10	10.7183	7.72E+09	2.26E+09
2000	98200000	0.368387	315	67.22843	86560000	1383101200	122.9538	2.6E+10	5.7219	9.2E+09	5.44E+09
2001	33520000	1.710158	310	39.7628	1.1E+09	1615271000	82.08893	2.7E+10	17.9536	-2.1E+09	-1.3E+10
2002	10820000	0.465307	288	30.38975	6.37E+09	2211934300	57.93701	2.94E+10	17.2835	8.16E+09	79000000
2003	17020000	0.561706	284	32.87423	1.71E+09	2150870800	64.73689	2.97E+10	11.6171	1.59E+10	6.59E+09
2004	27850000	0.710158	296	37.59282	4.68E+09	2521244800	82.72812	3.53E+10	24.5456	1.32E+10	7.85E+09
2005	10031000	2.076898	302	41.67009	7.78E+09	3242948400	74.13427	5.14E+10	32.134	1.66E+10	8.06E+09
2006	20185000	3.802034	314	42.87344	7.49E+09	3100239200	67.73905	8.16E+10	25.4449	3.42E+10	3.94E+09
2007	22047000	3.406757	319	46.72788	5.16E+09	3688060700	56.40547	1.2E+11	25.9403	4.09E+10	2.93E+08
2008	19760000	2.705598	317	32.82227	1.97E+09	4213538800	71.28854	1.39E+11	29.5412	2.5E+10	9.37E+09
2009	86630000	1.40964	315	39.62633	7.06E+08	5036309700	65.38232	1.26E+11	32.8743	-1E+10	-3.5E+09
2010	90360000	1.235871	337	57.66161	2.17E+09	4766032500	89.95636	1.17E+11	43.332	3.13E+09	2.83E+10
2011	16047000	2.071181	362	53.39589	2.81E+09	4147152500	93.17325	1.2E+11	45.2309	1.57E+10	4.61E+09
2012	12519000	1.586174	405	44.15621	2E+09	4320938500	84.60269	1.23E+11	35.5017	2.32E+10	1.89E+10
2013											

EK-C'NİN DEVAMI

yıl	PNG, ticari bankalar ve diğer alacaklılar (NTR, mevcut ABD \$)	Net ODA (GSMH'n in%) aldı	Toplam borç servisi (GSMH içinde%)	Nüfus yoğunluğu (yüzölçümü km kare başına kişi)	Geniş tanımlı para (GSYH%)	Para (akım LCU)	Enflasyon, tüketici fiyatları (yıllık%)	Mevduat faiz oranı (%)	Özel sektöre yurtiçi kredi (GSYH%)	Silah ithalatı (sabit 1990 ABD \$)
1989	87352000	0.138251	6.76617	68.94976	26.81544	1866 8700	63.2725527 8	53.79	16.63578	1007000000
1990	2E+08	0.879979	5.008881	70.15658	23.74023	2968 3700	60.3127020 5	47.483333 33	16.67427	1247000000
1991	-4.6E+08	1.085085	5.586053	71.34757	27.08993	4359 3400	65.9694214 3	62.68	17.16912	1216000000
1992	1.13E+09	0.227692	5.806613	72.52209	27.81157	7528 3800	70.0727911 4	68.736666 67	17.94127	1844000000
1993	2.42E+09	0.251415	4.876233	73.68875	25.19699	1.24E +08	66.0970825 9	64.574166 67	18.1232	2309000000
1994	-5.6E+08	0.154858	8.050266	74.85862	31.60052	2.25E +08	106.262728 6	87.790832 5	15.94078	1884000000
1995	4.18E+08	0.187959	6.886661	76.03955	32.15609	3.77E +08	88.1077025 7	75.9675	18.4862	1605000000
1996	5.4E+08	0.137251	6.111372	77.23517	36.58959	8.68E +08	80.3469027 8	80.751666 67	22.82823	1499000000
1997	3.07E+08	0.003072	6.376639	78.44342	37.07526	1.47E +09	85.7332416	79.491666 67	26.30055	1541000000
1998	1.29E+09	0.010548	5.611641	79.65932	28.83032	2.35E +09	84.6413357	80.1075	17.1876	2643000000
1999	2.07E+09	0.004248	7.557316	80.87494	39.08617	4.52E +09	64.8674792	78.4325	16.62533	1750000000
2000	-4.6E+08	0.124514	7.879922	82.08423	34.50452	7.28E +09	54.9153824 1	47.1575	17.75214	1167000000
2001	-2.1E+09	0.068909	11.69334	83.28716	45.54952	1.23E +10	54.4001840 4	74.699166 67	15.35143	523000000
2002	6.35E+09	0.122424	12.18451	84.48514	39.92136	3.12E +10	44.9641235 5	50.491666 67	14.52129	906000000
2003	1.67E+10	0.055341	9.458393	85.67528	35.20184	3.81E +10	25.2963678 8	37.678333 33	14.54644	341000000
2004	9.7E+09	0.073811	8.400623	86.85425	34.59243	4.74E +10	10.5842362 4	24.259166 67	17.27853	203000000
2005	1.32E+10	0.082999	8.622974	88.02029	40.47153	8.16E +10	10.1384049 2	20.396666 67	22.24887	1067000000
2006	2.61E+10	0.10794	7.805972	89.16796	42.30526	9E+1 0	9.59724212 3	21.6475	25.94163	451000000
2007	2.88E+10	0.123766	7.69655	90.2986	43.84471	9.64E +10	8.75618091	22.559166 67	29.49604	606000000
2008	1.6E+10	0.154596	7.725922	91.42511	48.56044	1.05E +11	10.4441283 8	22.913333 33	32.59411	575000000
2009	-1.8E+10	0.224542	10.33958	92.56536	54.63358	1.29E +11	6.25097663 1	17.649166 67	36.48461	633000000
2010	-1.1E+10	0.14463	8.17712	93.73016	56.12255	1.58E +11	8.56644420 6	15.269166 67	44.20697	488000000
2011	1.06E+09	0.416367	7.352994	94.92696	54.74205	1.81E +11	6.47187967 1	14.216666 67	49.97331	900000000
2012	6.39E+09		7.068387		55.36297	1.96E +11	8.89156996 5	16.351666 67	54.39522	1269000000
2013										

EK-C'NİN DEVAMI

Yıl	Silahlı kuvvetler personeli, toplam	Silahlı kuvvetler personeli (toplam işgücünün%)	Askeri harcamaları (cari LCU)	Askeri harcamaları (GSYH'nin %)	Genel hükümet nihai tüketim harcamaları (GSYH'nin%)	Hanehalkı nihai tüketim harcamaları (yıllık% büyüme)	Hanehalkı nihai tüketim harcamaları kişi başına büyüme (yıllık%)	Nihai tüketim harcamaları, vb (yıllık% büyüme)
1989	780000		7200000	3.167286854	9.343364248	-1.03199	-2.78548	-0.7836
1990	769000	3.858668312	13900000	3.536353973	10.96101819	13.10652	11.16088	10.64491
1991	804000	3.959930654	23700000	3.761206849	12.41925109	1.920482	0.219133	2.112424
1992	704000	3.44036954	42300000	3.86877977	12.92501701	3.30927	1.636148	3.627076
1993	686000	3.504868876	77700000	3.920545429	12.8938666	8.439953	6.7231	6.694771
1994	811000	3.86572998	157000000	4.058494959	11.65736759	-5.31184	-6.7916	-3.66884
1995	690000	3.244684212	303000000	3.903403718	10.7858027	5.628549	3.988089	5.25298
1996	707200	3.276294361	612000000	4.142942286	11.57077274	8.486564	6.80717	7.717483
1997	821200	3.799559279	1183000000	4.102527368	12.2593918	8.387944	6.718454	7.134025
1998	821200	3.705161515	2289000000	3.260537594	10.25271702	0.635013	-0.90105	0.910965
1999	841200	3.717373604	4168000000	3.984859218	12.22896695	0.084297	-1.42005	0.610478
2000	827700	3.793709846	6248000000	3.748994475	11.72639269	5.858859	4.299317	5.830933
2001	665100	2.996161666	8844000000	3.681562617	12.39632669	-6.59691	-7.94595	-5.83334
2002	664800	2.951332349	13641000000	3.892134268	12.72991461	4.742141	3.256918	4.899659
2003	664800	2.971057372	15426000000	3.391964828	12.20008589	10.17783	8.647322	8.308052
2004	616000	2.745717668	15568000000	2.784808643	11.94958777	10.97201	9.465659	10.32343
2005	617000	2.693103733	16232000000	2.501341774	11.78839739	7.851378	6.422631	7.173954
2006	612000	2.639775863	18747000000	2.471944589	12.33206742	4.644527	3.297654	5.102589
2007	612000	2.593585267	19664000000	2.332127986	12.7868502	5.500503	4.179516	5.628741
2008	613000	2.521088405	21983000000	2.312699408	12.80133776	-0.31654	-1.54481	-0.0569
2009	612800	2.426276993	25033000000	2.627974862	14.70029527	-2.28051	-3.48425	-0.99285
2010	612800	2.341312755	26706000000	2.430471044	14.33506884	6.671875	5.346245	6.0175
2011	612800	2.30078699	29631000000	2.283324217	13.92509576	7.683335	6.325709	7.280427
2012			32659000000	2.30509689	14.76539727	-0.72668	-1.98574	0.117694
2013								

EK-C'NİN DEVAMI

Yıl	Vb nihai tüketim harcamaları (GSYH'nin %)	Gayri safi milli harcamaları (GSYH'nin %)	Mal ve hizmet ihracatı (GSYH%)	Gayri safi sabit sermaye oluşumu (% GSYH)	Gayri safi sermaye oluşumu (% GSYH)	Mal ve hizmet ithalatı (GSYH'nin %)	Ticaret (GSYH%)	Üretim, katma değer (GSYH içinde%)	Sanayi, değer (GSYH içinde%) eklendi	Vb hizmetler, katma değer (GSYH içinde%)	Düzeltilmiş tasarruf: brüt tasarruf (GSMH içinde%)
1989	78.1052498 2	101.5778	16.2029 2	22.8030576 6	23.472586 91	17.78075	33.9836 7	23.8406 7	33.9998196 1	48.8985 7	23.4302843 4
1990	79.6635222 8	104.2128	13.3651	22.8698046 8	24.549267 52	17.57789	30.943	22.7326 2	32.1570850 1	49.7500 2	21.9340117 4
1991	80.0817118 2	102.7938	13.8411 3	23.6895725 2	22.712039 62	16.63488	30.4760 1	22.9818 2	32.6929886 9	51.5029 8	21.8770820 4
1992	79.5906227 4	102.9529	14.3922 4	22.9964110 9	23.362271 44	17.34513	31.7373 7	22.4739 3	32.3849644 3	52.0518 5	21.5794073 8
1993	79.0538729 9	105.6695	13.6738	25.5247438 1	26.615609 09	19.34328	33.0170 9	21.6984 2	31.0975557 3	52.8275 8	21.7806474 8
1994	77.701057	99.02159	21.3621 3	24.4591764 7	21.320532 93	20.38372	41.7458 5	22.8661 7	33.2490789 4	50.7251 2	22.6707955 7
1995	78.9858624 8	104.4594	19.8916 1	23.8355615 3	25.473557 27	24.35103	44.2426 3	23.4234 4	33.2367000 5	50.4738 5	22.1366372 8
1996	81.7326836 6	106.284	21.5426 6	25.090548	24.551314 95	27.82666	49.3693 1	21.8187 7	31.5990127 4	51.0064 3	19.2220618 7
1997	80.6961019 3	105.8069	24.5817 2	26.4197636 9	25.110786 27	30.38861	54.9703 2	22.3178 8	31.8535890 7	53.1807 9	20.4170594 5
1998	76.7291685 7	98.84268	21.3376 4	22.8574496 8	22.113515 79	20.18032	41.5179 6	26.0422 9	35.5428292 7	50.8746 6	24.4779696 1
1999	80.7223849 9	99.8461	19.4398 9	18.9391409 9	19.123717 99	19.28599	38.7258 8	24.0587 1	33.3256347 9	55.1363 9	20.1004136 2
2000	82.2296017 8	102.9964	20.0978 7	20.3930352 7	20.766798 26	23.09427	43.1921 5	22.5034 7	31.4766418 8	57.2110 7	18.3314662 8
2001	80.7904130 1	95.87447	27.4408 8	15.9408747 4	15.084053 9	23.31535	50.7562 3	21.4689 9	30.2350702 8	59.8165 8	18.6585443 2
2002	80.7514116	98.36546	25.2173 1	16.7206008 3	17.614051 79	23.58277	48.8000 8	20.2481	28.6726343 2	59.6196 3	18.7020307 3
2003	83.4466845 7	101.0435	22.9946 3	17.0118210 8	17.596766 8	24.03808	47.0327 2	20.3479 5	28.6182444 9	59.9902 3	15.3372613 4
2004	83.2439884 9	102.6341	23.5515 6	20.3416547 7	19.390071 81	26.18562	49.7371 8	20.0249 1	28.5172149 7	60.5635 9	15.8370906 8
2005	83.5065382	103.4961	21.8553 8	21.0307389	19.989589 14	25.3515	47.2068 8	19.9252 3	28.5103567 8	60.6934 1	15.7762842 9
2006	82.8562901 3	104.9111	22.6699 1	22.2899190 1	22.054852 87	27.58105	50.2509 6	19.8187 4	28.6728584 9	61.8028 9	16.4556879
2007	83.6759750 9	105.1606	22.3232 4	21.8362068 8	21.484656 02	27.48387	49.8071 1	19.1317 3	28.2572726 9	63.0663 2	15.7452100 5
2008	82.6509249 1	104.4328	23.9079 2	19.8934793 6	21.781834 46	28.34068	52.2486	18.3076 3	27.6868879 5	63.7054 9	16.6842413 6
2009	86.1676416 6	101.1054	23.3164 3	16.8722466 1	14.937742 39	24.42181	47.7382 4	17.2048 2	25.9419035 4	64.7105 2	13.0567516 3
2010	86.0272104 8	105.5506	21.2091 4	18.9129676 3	19.523426 73	26.75978	47.9689 2	17.9073 1	26.9498072 5	63.4012 1	13.3245232 8
2011	85.1146455 5	108.6708	23.9766 4	21.8201674 7	23.556175 97	32.64746	56.6241	18.5922 4	27.9161734 3	62.9378 9	14.2900167 1
2012	84.8341014 7	105.1137	26.4406 7	20.3047915 8	20.279564 57	31.55434	57.995	17.7539 9	27.0409621	63.8833 7	
2013											

EK-C'NİN DEVAMI

Yıl	Düzeltilmiş net milli gelir (yıllık % büyüme)	Partikül hasar (GSMH içinde%) hariç Düzeltilmiş net tasarruf,	Brüt değer faktör maliyet (sabit 2005 ABD \$) eklendi	GSYH büyümesi (yıllık %)	Kişi başına GSYH (cari ABD \$)	Gayri safi yurtiçi tasarrufların GSYH (%)	GSMH kişi başına büyüme (yıllık %)	Brüt tasarruf (cari ABD \$)	Brüt tasarruf (GSYH %)	Yurt dışından (cari ABD \$) net kar	Ürünlerde net vergi (cari ABD \$)	Okul, ilköğretim çocukta n
1989	- 0.09202	16.81701671	2.18E+11	0.290 244	2019.0 66	21.89475 018	-0.8535	2.46E +10	22.92 14121 3	23270000 00	3.23E+09	483979
1990	11.2471 2	17.09591691	2.36E+11	9.266 147	2790.5 8	20.33647 772	7.91535	3.25E +10	21.56 89211 2	25080000 00	5.14E+09	369384
1991	0.61556 1	16.93618216	2.38E+11	0.720 279	2750.6 44	19.91828 818	-1.06288	3.25E +10	21.49 13684 0	26630000 00	5.32E+09	409250
1992	5.12958 1	17.15576935	2.51E+11	5.035 635	2850.3 9	20.40937 726	3.45302 7	3.38E +10	21.22 33563 2	26250000 00	5.92E+09	392435
1993	9.11821 6	18.53698952	2.69E+11	7.651 265	3181.3 18	20.94612 701	6.07117 4	3.87E +10	21.44 93907 6	27440000 00	7.39E+09	545470
1994	- 6.12732	17.86209567	2.59E+11	4.668 15	2268.3 97	22.29894 3	-7.08915	2.89E +10	22.10 45902 1	32640000 00	4.59E+09	591242
1995	6.3383	17.05289063	2.77E+11	7.878 267	2896.0 91	21.01413 752	6.90807 7	3.68E +10	21.71 80307 1	32050000 00	6.2E+09	620627
1996	5.84562 3	14.72349443	2.95E+11	7.379 664	3052.9 6	18.26731 634	6.03634 7	3.43E +10	18.91 20312 7	29270000 00	5.63E+09	
1997	8.99941 5	16.16493736	3.15E+11	7.577 664	3144.3 94	19.30389 807	5.93043 5	3.81E +10	20.09 30058 6	30130000 00	6.4E+09	571857
1998	9.78963 5	22.06336011	3.26E+11	2.308 215	4392.3 5	23.27083 143	1.15765 3	6.52E +10	24.20 66356 4	29850000 00	2.2E+10	
1999	- 3.64529	17.07281536	3.15E+11	3.365 34	4012.4 73	19.27761 501	-5.12138	4.95E +10	19.81 57499 8	35370000 00	2.26E+10	367311
2000	4.72921 4	15.42132747	3.36E+11	6.774 455	4219.5 44	17.77039 822	5.14196 8	4.81E +10	18.05 62544 9	40020000 00	2.88E+10	265997
2001	- 7.85955	14.15815615	3.17E+11	5.697 48	3057.7 91	19.20958 699	-8.0403	3.56E +10	18.18 25738 9	50000000 00	2.18E+10	230645
2002	6.01495 4	13.76715661	3.37E+11	6.163 84	3576.2 28	19.24858 84	5.28766 4	4.26E +10	18.33 56058 3	45560000 00	2.82E+10	209146
2003	7.04663	11.37277329	3.54E+11	5.265 265	4595.2 88	16.55331 543	3.92214 2	4.56E +10	15.05 59819 00	55570000 00	3.9E+10	181569
2004	3.68282 8	6.331399701	3.87E+11	9.362 809	5866.7 45	16.75601 151	8.30965 7	6.12E +10	15.61 0579 00	56090000 00	5.17E+10	161440
2005	8.88860 9	6.238943022	4.19E+11	8.401 617	7129.5 85	16.49346 18	7.20290 8	7.53E +10	15.58 55564 00	58390000 00	6.44E+10	142386
2006	5.29904	6.663317318	4.47E+11	6.893 49	7736.0 98	17.14370 987	5.48720 2	8.62E +10	16.22 71699 3	66560000 00	7.03E+10	117077
2007	5.39650 6	5.820054144	4.68E+11	4.668 581	9312.0 52	16.32402 491	3.51036 5	1.01E +11	15.56 97556 6	71080000 00	7.81E+10	90398
2008	- 0.82779	6.542601552	4.72E+11	0.658 841	10379. 49	17.34907 509	-0.6151	1.2E+ 11	16.49 58149 5	83640000 00	8.52E+10	74171
2009	- 4.19301	3.149822144	4.5E+11	4.825 88	8626.3 98	13.83235 834	-6.19809	7.92E +10	12.89 00457 5	83080000 00	7.08E+10	228572
2010	8.88761 2	3.232550183	4.9E+11	9.156 953	10135. 42	13.97278 952	8.19843 6	9.66E +10	13.20 76121 2	72150000 00	9.16E+10	184747
2011	6.27818 5	4.002759061	5.32E+11	8.772 748	10604. 84	14.88535 445	7.39852 6	1.09E +11	14.09 08772 4	78410000 00	9.83E+10	243731
2012			5.44E+11	2.239 179	10666. 06	15.16589 853	1.10843 5	1.14E +11	14.45 66506 5	66980000 00	9.79E+10	
2013												

EK-C'NİN DEVAMI

yıl	Ölüm oranı, neonatal (1000 canlı doğumda)	Nüfus oranı, 15 +, toplam (%)	Ücret ve maaşlı işçiler, toplam (istihdam toplamın %)	(Sabit 1990 PPP \$) Çalışan kişi başına GSYH	Sektöründe istihdam (toplam istihdamın %)	İşgücü, toplam	İşsizlik, gençlik erkek (erkek işgücü 15-24 yaş%)	İşsizlik, gençlerin toplam (toplam işgücü 15-24 yaş%)	Uzun süreli işsizlik, erkek (erkek işsizlik %)	Uzun dönemli işsizlik (toplam işsizliği n%)	İşsizlik, kadın (kadın işgücünün %)	İşsizlik, erkek (erkek işgücünün %)
1989			38.5	14935	21		16.9	16.5	3	3.5	9.5	8.2
1990	29.8		39	16041	20.7	19550535	16.6	16	3.4	3.6	8.5	7.8
1991	28.7	51.79999924	38	15576	20.2	19914974	17.5	15.3	3.1	3.2	7.1	8.7
1992	27.6	50.70000076	39.7	16366	21.6	20064526	17.9	16.3	3.6	3.6	7.8	8.8
1993	26.5	46.90000153	42.2	18576	22.6	19127092	18.7	17.8	3.8	4	9.4	8.8
1994	25.4	49.40000153	40.9	16273	22.6	20560398	17.5	16	3.7	3.8	8.1	8.8
1995	24.3	49.40000153	41.5	16963	22.3	20836339	16.9	15.6	2.4	2.7	7.3	7.8
1996	23.2	49.5	42.8	17643	22.9	21185633	14.8	13.5	2.7	2.8	6	6.9
1997	22.1	48.09999847	44.6	18961	24.1	21162762	14	14.3	2.4	2.7	7.8	6.5
1998	21	48.29999924	45.2	19044	23.6	21702805	14.9	14.2	2.5	2.7	6.8	6.9
1999	19.8	47.70000076	44.3	18183	22.8	22157445	15.6	15	1.9	2.1	7.6	7.7
2000	18.6	45.59999847	48.6	19826	24	21379588	13.7	13.1	1.1	1.3	6.3	6.6
2001	17.5	44.5	47.2	18745	22.7	21750853	17.2	16.2	1.5	1.7	7.5	8.7
2002	16.4	43.29999924	49.8	20055	23	22068515	20.3	19.2	2.8	2.9	9.5	10.7
2003	15.3	42	50.6	21313	22.8	21909708	21.5	20.5	2.3	2.5	10.1	10.7
2004	14.2	41	50.8	25062	23	21864556	20.5	20.6	3.9	4.2	11	10.8
2005	13.2	41.20000076	54.2	26593	24.8	22329133	19.5	19.9	3.8	4.2	11.2	10.4
2006	12.2	41.20000076	58.9	27943	25.4	22641188	18.3	19.1	3.2	3.7	11.1	9.9
2007	11.3	41.09999847	60.5	28813	26.7	23044417	19.6	20	2.7	3.1	11	10
2008	10.5	41.40000153	61	28394	26.8	23752997	20.1	20.5	2.6	2.9	11.6	10.7
2009	9.9	40.90000153	60	26920	25.3	24737116	25.4	25.3	3.1	3.5	14.3	13.9
2010	9.3	42.70000076	60.9	27710	26.2	25644596	21	21.7	2.8	3.4	13	11.4
2011	8.9	44.59999847	61.7	28214	26.5	26634365	17.1	18.4	2.1	2.6	11.3	9.2
2012	8.5	44.90000153	62.9	28490	26	27050107	16.3	17.5	1.8	2.3	10.8	8.5
2013												

EK-C'NİN DEVAMI

yıl	İşsizlik, toplam işgücün (%)	Ülke veya sığınma ülkesinde mülteci nüfus	Ülke veya menşen ülkesinde mülteci nüfus	Ölüm oranı, erişkin, dişi (1.000 dişi yetişkin başına)	Ölüm oranı, erişkin, erkek (1.000 erkek yetişkin başına)	Ölüm oranı, ham (1.000 kişi)	Ölüm oranı, bebek (1000 canlı doğumda)	Nüfus artış (yillik %)	Nüfus (Toplam)	Kırsal nüfus (toplamlar nüfus %)	Kentsel nüfus büyümesi (yillik %)	Kentsel nüfus (toplamlar %)	İthalat (mal ithalatının %) üretmektedir	Yakıt ihracatı (mal ihracatının %)	Mal ihracatı (cari ABD \$)
1989	8.6			132.8026	232.3726	8.433	58	1.787654	53065801	42.148	4.150623	57.852	58.92852	2.2001964	11625000
1990	8	28000	5508	129.4624	229.5124	8.213	55.2	1.735146	53994605	40.797	4.043565	59.203	61.04336	2.267061186	12959000
1991	8.2	30462	6452	126.1222	226.6522	8.007	52.6	1.68338	54911233	40.213	2.664983	59.787	66.07803	2.145696442	13594000
1992	8.5	28477	10089	122.782	223.792	7.81	50	1.632785	55815175	39.629	2.604846	60.371	67.71599	1.593994225	14716000
1993	9	23267	16768	119.8584	221.132	7.618	47.5	1.595896	56713073	39.045	2.558599	60.955	70.75693	1.136708935	15343000
1994	8.6	24927	28873	116.9348	218.472	7.429	45	1.575114	57613441	38.461	2.528638	61.539	66.9701	1.329693539	18106000
1995	7.6	12841	44866	114.0112	215.812	7.242	42.5	1.565233	58522320	37.877	2.50975	62.123	68.30711	1.299003374	21637000
1996	6.6	8166	50354	111.0876	213.152	7.056	40	1.560127	59442502	37.3534	2.399439	62.6466	69.78151	1.169233523	23224000
1997	6.8	2446	47341	108.164	210.492	6.876	37.6	1.552277	60372413	36.8298	2.384603	63.1702	72.08121	0.740400222	26261000
1998	6.9	2528	45019	105.5178	204.214	6.705	35.2	1.538141	61308204	36.3062	2.363596	63.6938	75.6954	0.972271852	26974000
1999	7.7	2815	36931	102.8716	197.9308	6.543	32.9	1.514493	62243779	35.7826	2.33319	64.2174	73.63788	1.273609246	26588000
2000	6.5	3103	47155	100.2254	191.6502	6.396	30.5	1.484188	63174483	35.259	2.296237	64.741	70.48914	1.063224366	27775000
2001	8.4	3472	47090	97.5792	185.3696	6.265	28.3	1.454853	64100297	34.839	2.101496	65.161	66.83533	1.418792267	31334000
2002	10.4	3301	193733	94.933	179.089	6.153	26.1	1.428129	65022300	34.419	2.070618	65.581	67.86371	1.921177665	36059000
2003	10.5	2490	185098	92.5144	175.9806	6.059	24.1	1.398864	65938265	33.999	2.037251	66.001	68.40185	2.080427142	47253000
2004	10.8	3033	174585	90.0958	172.8722	5.983	22.1	1.366708	66845635	33.579	2.001046	66.421	71.48722	2.273794363	63167000
2005	10.6	2399	170561	87.6772	169.7638	5.923	20.3	1.33359	67743052	33.159	1.963929	66.841	68.68403	3.607548846	73476000
2006	10.2	2633	227232	85.2586	166.6554	5.875	18.5	1.295448	68626337	32.4298	2.380487	67.5702	65.55171	4.171252774	85535000
2007	10.3	6956	221939	82.84	163.547	5.837	17	1.26002	69496513	31.7006	2.333412	68.2994	64.94578	4.818847428	1.07272E+11
2008	11	11103	214378	80.951	160.1456	5.805	15.6	1.239824	70363511	30.9714	2.301817	69.0286	59.81803	5.849429575	1.32027E+11
2009	14	10350	146387	79.062	156.7442	5.776	14.5	1.23948	71241080	30.2422	2.290313	69.7578	64.23696	4.003862811	1.02143E+11
2010	11.9	10032	146794	77.173	153.3428	5.751	13.6	1.250504	72137546	29.513	2.290409	70.487	63.32078	3.933684731	1.13883E+11
2011	9.8	14465	139779	75.284	149.9414	5.729	12.9	1.268772	73058638	28.5906	2.568894	71.4094	60.56262	4.69894086	1.34907E+11
2012	9.2							1.27639	73997128	27.6682	2.559826	72.3318	57.81991	5.282536011	1.52537E+11
2013															

SHAPIRO-WILK NORMALLİK TESTİ

Yapılan Shapiro-Wilk normallik testi sonucu "Sig." değerlerinin 0.05'den büyük olmasından dolayı değişkenlerin normal dağılıma uygun olduğu anlaşılmaktadır.

1. Terör ve Enflasyon Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,197	18	,096	,919	18	,128
enflasyon	,160	18	,210 *	,937	18	,220

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

2. Terör ve Silah İthalatı Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,147	18	,065	,876	18	,93
Silah ithalatı	,108	18	,176 *	,911	18	,112

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

3. Terör ve Askeri Harcamalar Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,156	18	,069	,893	18	,99
Askeri harcamalar	,123	18	,181 *	,924	18	,116

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

4. Terör ve Gayri Safi Sabit Sermaye Oluşumu Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,188	18	,087	,910	18	,110
Gayri safi sabit sermaye oluşumu	,165	18	,198 *	,928	18	,221

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

5. Terör ve Mevduat Faiz Oranı Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,201	18	,090	,916	18	,123
Mevduat faiz oranı	,173	18	,205 *	,936	18	,236

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

6. Terör ve İstihdam Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,191	18	,096	,910	18	,131
İstihdam	,170	18	,207 *	,928	18	,245

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

7. Terör ve Silahlı Kuvvetler Personeli Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,186	18	,087	,896	18	,104
Silahlı Kuvvetler personeli	,165	18	,198 *	,916	18	,211

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

8. Terör ve Üretim Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,179	18	,085	,888	18	,101
Uretim	,162	18	,192 *	,903	18	,203

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

9. Terör ve Kısa Vadeli Borç Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,174	18	,072	,826	18	,81
Kısa vadeli borç	,145	18	,168 *	,861	18	,179

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

10. Terör ve Dış Borç Ödemeleri Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,183	18	,082	,851	18	,98
Dış borç ödemeleri	,162	18	,175 *	,893	18	,201

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

11. Terör ve Nihai Tüketim Harcamaları Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,195	18	,092	,828	18	,102
Nihai tüketim harcamaları	,154	18	,186 *	,865	18	,208

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

12. Terör ve Katma Değer Hizmetler Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,225	18	,109	,873	18	,117
Katma deger hizmetleri	,187	18	,203 *	,911	18	,232

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

13. Terör ve Yakıt İhracatı Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,176	18	,072	,818	18	,82
Yakit ihracati	,148	18	,164 *	,857	18	,181

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

14. Terör ve İşsizlik Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,183	18	,081	,839	18	,98
İssizlik	,161	18	,189 *	,871	18	,203

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

15. Terör ve Kişi başına GSYH Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
teror	,149	18	,051	,780	18	,53
Kisi basina GSYH	,124	18	,119 *	,821	18	,147

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

16. Terör ve Mal İhracatı Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
terör	,132	18	,038	,762	18	,41
Mal ihracatı	,104	18	,101 *	,806	18	,121

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

17. Terör ve Toplam Borç Normallik Testi

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
terör	,129	18	,040	,765	18	,47
Toplam borç ödeme	,101	18	,104 *	,812	18	,132

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction